

Republika Hrvatska
Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi

**IZVJEŠĆE O PROVEDBI ZAJEDNIČKOG MEMORANDUMA O SOCIJALNOM
UKLJUČIVANJU REPUBLIKE HRVATSKE, IZMEĐU VLADE REPUBLIKE
HRVATSKE I EUROPSKE KOMISIJE ZA RAZDOBLJE OD OŽUJKA 2007. DO
LIPNJA 2008. GODINE**

Zagreb, srpanj 2008.

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. OPĆI PREGLED.....	6
2.1. Ocjena socijalne situacije	6
2.2. Cjeloviti strateški pristup.....	11
2.3. Strateški pristup za razdoblje 2008.-2010.	15
3. IZVJEŠĆE O NAČINIMA SUOČAVANJA S KLJUČNIM IZAZOVIMA I PROVEDBI PRIORITETA I MJERA U PODRUČJU SOCIJALNOG UKLJUČIVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	16
3.1. Procjena ostvarenosti prioriteta u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj definiranih u 8. poglavlju JIM-a	16
3.1.1. Povećati razinu zapošljivosti onih skupina koje su najviše pogođene dugotrajnom nezaposlenošću ili diskriminacijom	17
3.1.2. Proširiti obuhvat srednjeg i visokog obrazovanja te poticati i reformirati strukovno obrazovanje radi usklađivanja sa zahtjevima tržišta rada.....	17
3.1.3. Proširiti mrežu socijalnih usluga za djecu, starije osobe i osobe s invaliditetom	18
3.1.4. Veće napore usmjeriti na prevenciju bolesti i invaliditeta te omogućiti jednaki pristup zdravstvenim uslugama za cjelokupno stanovništvo	20
3.1.5. Definirati koncept socijalnog stanovanja, razviti primjereniji sustav stambenih subvencija i pomoći za kućanstva s lošom stambenom situacijom; proširiti kapacitete skloništa za beskućnike; ubrzati rješavanje stambenih problema povratnika kroz programe stambenog zbrinjavanja posebice bivših nositelja stanarskog prava	21
3.1.6. Sustavno raditi na smanjenju regionalnih razlika	22
3.1.7. Iznaci dugoročno i održivo rješenje za probleme siromaštva među starijim osobama.....	23
3.1.8. Pratiti i evaluirati provedbu Nacionalne strategije zdravstva 2006.-2011. s aspekta njenog utjecaja na ublažavanje siromaštva i socijalne isključenosti.....	24
3.2. Procjena ostvarenosti prioriteta u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti u RH definiranih u 4. poglavlju JIM-a.....	24
3.2.1. Pospješivanje sudjelovanja u svijetu rada.....	25
3.2.1.1. Pospješiti dostupnost stabilnog i kvalitetnog zapošljavanja, aktivna politika zapošljavanja i osposobljavanja.....	25
3.2.1.2. Promoviranje integracije i borba protiv diskriminacije osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada	29
3.2.2. Pristup socijalnim uslugama i naknadama socijalne zaštite.....	33
3.2.2.1. Mirovinski sustav: prioriteta i mjere	33
3.2.2.2. Davanja djeci i obiteljima te skrb o djeci.....	35
3.2.2.3. Socijalna pomoć	37
3.2.2.4. Socijalne usluge	38
3.2.2.5. Zdravstvene usluge.....	41
3.2.2.6. Obrazovanje.....	44
3.2.2.7. Stanovanje	48

3.2.3. Sprječavanje rizika isključenosti.....	49
3.2.3.1. <i>Uključivanje u informatičko društvo i društvo znanja</i>	49
3.2.3.2. <i>Jačanje i očuvanje obitelji</i>	50
3.2.3.3. <i>Sprječavanje prezaduženosti</i>	52
3.2.4. Pomoć najranjivijim skupinama	53
3.2.4.1. <i>Osobe s invaliditetom</i>	53
3.2.4.2. <i>Izbjeglice, prognanici i povratnici</i>	56
3.2.4.3. <i>Romi</i>	57
3.2.4.4. <i>Druge ranjive skupine</i>	60
3.2.5. Deprivirana područja i regionalne razlike	62
3.2.6. Mobiliziranje svih relevantnih dionika i resursa	65
4. IZVJEŠĆE O PROVEDBI USUGLAŠENIH OBVEZA IZ POGLAVLJA 8. JIM-A.	67
4.1. Započeti istraživanje o mladima u nepovoljnom položaju (koji ispadaju iz obrazovnog sustava i imaju teškoće u prelasku iz obrazovanja na posao)	67
4.2. Pripremiti strategiju decentralizacije socijalnih usluga s pozornošću na područja od posebne državne skrbi	68
4.3. Pokrenuti istraživanje o problemima prezaduženosti (nepodmirenim dugovima po kreditnim karticama, zeleništvu i kamatarenju)	69
4.4. Pripremiti akcijski plan deinstitucionalizacije	70
4.5. Razmotriti i pozorno ispitati buduću ulogu najniže mirovine i kako će se ona financirati	70
4.6. Prateći primjenu specifičnih mjera usmjerenih na ranjive skupine (osobe s niskim primanjima, kronično bolesni), ispitati kakve financijske teškoće za ranjive skupine mogu imati plaćanja participacije i premija za zdravstveno osiguranje. Realizacija ove mjere objašnjena je u 3.2.2.5.....	71
5. PRILOZI	71
5.1. Statistički prilozi	71
5.2. Primjeri dobre prakse	78
5.2.1. <i>Program međugeneracijske solidarnosti: “Pomoć u kući starijim osobama”</i>	78
5.2.2. <i>Uključivanje osoba s invaliditetom u život lokalne zajednice</i>	81

Popis skraćenica

AOO	Agencija za obrazovanje odraslih
APK	Anketa o potrošnji kućanstava
APTR	Aktivna politika tržišta rada
ARS	Anketa radne snage
ASO	Agencija za strukovno obrazovanje
AZVO	Agencija za znanost i visoko obrazovanje
BDP	Bruto domaći proizvod
CARDS	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization (Pomoć zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju)
CZSS	Centar za socijalnu skrb
DZS	Državni zavod za statistiku
EK	Europska komisija
EU	Europska unija
EU10	Nove zemlje članice koje su se priključile Europskoj uniji u svibnju 2004.: Malta, Cipar, Slovenija, Češka Republika, Slovačka, Mađarska, Poljska, Litva, Latvija i Estonija
EU15	15 "starih" zemalja članica Europske unije (prije proširenja 1. svibnja 2004.): Austrija, Njemačka, Italija, Nizozemska, Velika Britanija, Švedska, Finska, Danska, Luksemburg, Belgija, Španjolska, Grčka, Portugal, Irska i Francuska
EU25	25 zemalja članica Europske unije nakon proširenja 1. svibnja 2004. (EU15+EU10)
EU27	Sadašnja EU koju čini EU25+Bugarska i Rumunjska, koje su se pridružile EU početkom 2007.
Eurostat	Europski ured za statistiku
FPRZOI	Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom
HZJZ	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZZ	Hrvatsko zavod za zapošljavanje
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
IPA	Instrument for Pre-accession (Predpristupni instrumenti)
JIM	Joint Inclusion Memorandum (Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju)
JLPS	Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
MF	Ministarstvo financija
MGRP	Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva
MOBMS	Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
MP	Ministarstvo pravosuđa
MRRŠVG	Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MZOPUG	Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
MZOŠ	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
MZSS	Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi
OCD	Organizacije civilnog društva
OMC	Open Method of Coordination (Model otvorene koordinacije)
PHARE	Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies (Poljska i Mađarska: Pomoć za restrukturiranje njihovih gospodarstava)
PPDS	Područje od posebne državne skrbi
RH	Republika Hrvatska
UNDP	United Nations Development Programme (Program Ujedinjenih naroda za razvoj)
URS	Ured za ravnopravnost spolova

1. UVOD

Sve zemlje kandidati, koje su u procesu pristupanja Europskoj uniji, dužne su izraditi zajednički memorandum o socijalnom uključivanju (JIM). Cilj je memorandumima pomoći zemljama kandidatima da postanu uspješnije u njihovoj borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti te da moderniziraju svoje sustave socijalne zaštite i tako se pripreme nakon pristupanja za puno sudjelovanje u modelu otvorene koordinacije u području socijalne zaštite i socijalnog uključivanja.

Proces pripreme i izrade JIM-a predstavljao je iskustvo uzajamnog učenja za Hrvatsku i Europsku komisiju. Cilj je bio napraviti zajedničku analizu trendova, izazova i političkih odgovora, uključujući identifikaciju prioriteta radi djelovanja u skladu s europskim ciljevima u području zapošljavanja i socijalnog uključivanja i usklađivanja politika. U izradi JIM-a sudjelovali su svi relevantni dionici hrvatskog društva: ministarstva, tijela lokalne samouprave, socijalni partneri, akademske institucije, organizacije civilnog društva itd.

Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske potpisan je 5. ožujka 2007. godine, kada su se Hrvatska i EK usuglasile ne samo o ključnim izazovima koji stoje na putu unaprjeđenja socijalne zaštite i socijalnog uključivanja, već i o prioritetima, mjerama i analizama koje treba provesti u procesu nakon potpisivanja JIM-a s ciljem pripreme Hrvatske za njezino buduće sudjelovanje u OMC u području socijalne zaštite i socijalnog uključivanja.

Nakon potpisivanja JIM-a Hrvatska je ušla u fazu prevođenja izazova u provedbene mjere i njihova praćenja. S obzirom da Hrvatska nije članica EU, umjesto nacionalnog akcijskog plana usuglašeno je da Hrvatska napravi Nacionalni provedbeni plan za socijalno uključivanje za razdoblje 2007.-2008., koji će uzeti u obzir prioritete definirane u sklopu JIM-a, ali i novi okvir EU za socijalnu zaštitu i socijalno uključivanje.

Sukladno aktivnostima dogovorenim u JIM-u, održana je prva konferencija 2. srpnja 2007. u Zagrebu, na kojoj je analiziran napredak učinjen nakon potpisivanja i započeta dubinska rasprava o socijalnoj zaštiti.

Druga konferencija nakon potpisivanja JIM-a održana je 11. ožujka 2008. u Zagrebu, na kojoj je Hrvatska predstavila svoj Nacionalni provedbeni plan za socijalno uključivanje 2007.-2008.

Naredni usuglašeni korak je podnošenje izvješća o provedbi JIM-a u razdoblju od potpisivanja dokumenta do ljeta 2008. godine. Hrvatska je preuzela obvezu da izvijesti EK i partnere o provedbi preuzetih mjera u ključnim područjima borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti.

Struktura ovog izvješća usuglašena je sa zahtjevima i smjernicama EK. Izvješće se sastoji od četiri dijela te statističkih i drugih priloga. Prvi dio daje pregled socijalne, ekonomske i demografske situacije, prezentira cjeloviti strateški pristup u bavljenju izazovima siromaštva i socijalne isključenosti u razdoblju 2007.-2008. te ocrtava okvir strateškog pristupa u razdoblju od 2008. do 2010. Drugi i treći dio sadrži informacije o provedbi prioriteta i mjera prihvaćenih u JIM-u i Nacionalnom provedbenom planu, dok četvrti dio izvještava o provedbi posebno preuzetih obveza koje se odnose na istraživačke studije o mladima i zaduženosti te na izradu specifičnih strateških i akcijskih planova u području decentralizacije i deinstitucionalizacije usluga.

2. OPĆI PREGLED

2.1. Ocjena socijalne situacije

Demografska kretanja nisu se bitnije promijenila, a što znači da su na djelu već uočeni trendovi. Prema procjeni za 2006. godinu Hrvatska je sredinom godine imala 4 440 000 stanovnika, vrlo slično 2003. i 2004. godini. Međutim, nastavlja se pad udjela mlađeg stanovništva i porast udjela stanovništva zrele i starije dobi. Prirodni prirast za 2006. godinu iznosio je -2,0, što jest nešto povoljnije u odnosu na protekle godine, kao i stopa fertiliteta koja iznosi 1,38. Valja zabilježiti i lagani porast očekivanog trajanja života za žene i muškarce, kao i lagani pad razlike u očekivanom trajanju života između muškaraca i žena (7,0 u 2004., 6,8 u 2006. godini).

Migracijski saldo je i dalje pozitivan (makar se smanjuje u odnosu na prethodne godine) te je među doseljenima i dalje najviše hrvatskih državljana koji se doseljavaju iz inozemstva (najviše iz Bosne i Hercegovine).

Stopa umrlih lagano pada, kao i stopa umrlih starijih osoba. Važno je istaknuti pad stope dojenačke smrtnosti na 5,2, premda je to još uvijek više u odnosu na EU prosjek. Stopa perinatalne smrti iznosi povoljnih 5,3, ali i dalje je u odnosu na europske zemlje u Hrvatskoj daleko viša rana neonatalna smrt.¹ Kod deset vodećih uzroka smrti ima nekih manjih promjena, ali je uglavnom riječ o sličnim udjelima, gdje su na prvim mjestima ishemijske bolesti srca i cerebrovaskularne bolesti.

Realni porast BDP Republike Hrvatske u 2007. godini iznosio je 5,6%, što je za 0,8 postotnih bodova više nego prethodne godine, kada je stopa rasta iznosila 4,8%. Rast BDP postupno je opadao tijekom godine: najveći je bio u prvom tromjesečju (7,0%), naspram 6,6% u drugom, 5,1% u trećem te 3,7% u četvrtom. U prvom tromjesečju 2008. godine BDP se povećao za 4,3%, ali za cijelu se 2008. godinu očekuje gospodarski rast od približno 4,5%.

Ukupna industrijska proizvodnja u razdoblju od siječnja do prosinca 2007. veća je za 5,6% od proizvodnje u istom razdoblju 2006. Posebice se povećala proizvodnja trajnih proizvoda za široku potrošnju (za 14,5%) i kapitalnih proizvoda (za 10,8%). U prva tri mjeseca 2008. godine industrijska se proizvodnja u odnosu na isto razdoblje 2007. povećala za 4,7%, posebice netrajnih proizvoda za široku potrošnju (za 6,4%) i kapitalnih proizvoda (za 8,9%), broj zaposlenih je manji za 0,8%, što je omogućilo i zavidni porast proizvodnosti za 5,7%.

Turistička je djelatnost nastavila pozitivnu tendenciju kretanja te je tijekom 2007. ostvareno 7,5% više dolazaka i 5,6 % više noćenja turista nego u 2006. godini. Istodobno je zabilježen brži rast noćenja domaćih (7,3%) nego stranih turista (5,4%). Međutim, udio inozemnih turista i dalje prevladava kako u broju dolazaka (83,4%), tako i u broju noćenja (88,5%). U prvom tromjesečju 2008. godine ostvareno je 21,3% više noćenja u odnosu na isto razdoblje prošle godine, što je najvećim dijelom rezultat povećanja broja noćenja stranih turista. Samo u ožujku 2008. u odnosu na ožujak 2007. broj noćenja domaćih turista veći je za 3%, a broj noćenja stranih turista za 55%.

U vanjskotrgovinskoj razmjeni, godine 2007. izvoz je povećan za 9,3%, a uvoz za 10,3%. Zbog relativno manje godišnje stope rasta izvoza od uvoza, smanjena je pokrivenost uvoza

¹ Usp. Rodin, U. i sur. (2007.) Dojenačke smrti u Hrvatskoj u 2006. godini. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

izvozom za 0,4 postotna boda (sa 48,3% u 2006. na 47,9% u 2007. godini). Takva su kretanja nastavljena u prva tri mjeseca 2008. godine te je pokrivenost uvoza izvozom iznosila samo 44,9%.

Cijene dobara i usluga koje se koriste za osobnu potrošnju, mjerene indeksom potrošačkih cijena, u razdoblju od travnja 2007. do ožujka 2008. narasle su prosječno za 4,0%. U promatranom razdoblju posebice je bio visok porast cijena najamnina (10,8%), tekućih goriva (za 9,5%), odjeće i obuće (za 4,9%) i prehrambenih proizvoda (za 6,3%). Inflacija je u Hrvatskoj, kao i u velikom dijelu svijeta, posljednjih nekoliko mjeseci uglavnom određena kretanjem cijena hrane i nafte. Nakon što je u siječnju 2008. dostignuta rekordno visoka stopa godišnje inflacije, tijekom veljače i ožujka blago je smanjena. U ožujku 2008. godišnja je inflacija iznosila 5,7% uslijed nešto manjeg rasta cijena prehrane. U ožujku 2008. prosječni rast cijena prehrane je iznosio 10,2%.

Nominalni rast prosječne neto plaće u 2007. godini iznosio je 5,2% (jednaka stopa rasta kao u 2006. godini), dok je realni rast neto plaća ostvaren po stopi od 2,2%, što je za 0,3 postotna boda brži rast nego u 2006. godini. U prvom tromjesečju 2008. prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom iznosila je 5.018 kuna, što je 6,2% više nego u istom razdoblju 2007.

Prema podacima DZS krajem 2007. godine Hrvatska je imala 1 770 131 aktivnih stanovnika, od čega su 1 515 647 bile zaposlene osobe, a 254 484 nezaposlene osobe. To je značajan pad nezaposlenosti u odnosu na 2006. godinu kada je prosječna stopa iznosila 16,6%. Stopa nezaposlenosti žena bila je 18,6%, a muškaraca 10,5%. Prema ARS ukupna stopa aktivnosti u 2007. godini (izražena kao prosjek tromjesečnih stanja) iznosila je 48,8%, s tim da je osjetno veća stopa aktivnosti muškaraca (57,1%) od stope aktivnosti žena (41,5%) (razlika 15,6 postotnih bodova). Ukupna stopa zaposlenosti bila je 44,2%, a gotovo je jednaka razlika (15,4 postotnih bodova) između stope zaposlenosti muškaraca (52,3%) i žena (36,9%). Ukupna stopa anketne nezaposlenosti iznosila je u 2007. godini 9,6%, s tim da je viša stopa nezaposlenosti žena (11,1%) od stope nezaposlenosti muškaraca (8,4%).

Godišnji prosjek registrirane zaposlenosti u 2007. godini bio je 1 516 909, što u usporedbi s prethodnom godinom znači povećanje za 49 033 osobe ili 3,3%. Prema sektoru djelatnosti (poljoprivredni, nepoljoprivredni i uslužni), struktura zaposlenih osoba u 2007. godini pokazuje da je 63,4% zaposlenih radilo u uslužnim djelatnostima, 31,3% u nepoljoprivrednim te 5,1% u poljoprivrednim djelatnostima. U usporedbi s 2006. godinom povećan je udio uslužnih (za 0,2 postotna boda) i nepoljoprivrednih (za 0,1 postotni bod), a smanjen udio poljoprivrednih djelatnosti (za 0,3 postotna boda).

Tijekom 2007. godine sezonski su čimbenici utjecali na kretanje broja nezaposlenih osoba prijavljenih HZZ. Početkom godine nezaposlenost je bila velika i blago je opadala, potom se značajnije smanjivala sve do ljeta, a nakon završetka ljetne sezone nezaposlenost se ponovno povećavala sve do kraja godine. U skladu s tim, najveći broj nezaposlenih zabilježen je u siječnju (299 083), a najmanji u kolovozu (242 851). Potkraj prosinca 2007. u HZZ-u bile su evidentirane 254 484 nezaposlene osobe, što je za 13,2% osoba manje nego u prosincu 2006. Krajem 2007. broj nezaposlenih žena smanjio se za 11,8% u odnosu na kraj 2006. godine, ali se istodobno u promatranom razdoblju povećao udio žena među ukupno registriranim nezaposlenim osobama sa 60,6% na 61,6%. Za cijelu godinu, prosječni broj nezaposlenih smanjio se s 291 616 u 2006. godini na 264 448 u 2007. godini, odnosno za 9,3%.

Krajem 2007. u odnosu na isto razdoblje 2006. godine nezaposlenost je smanjena u svim dobnim skupinama, a najveće smanjenje zabilježeno je u skupini od 15 do 19 godina (za 23,5%). Na godišnjoj razini prosječni broj nezaposlenih smanjio se u svim dobnim skupinama, osim u najstarijoj koja obuhvaća osobe stare 50 i više godina, a u kojoj je došlo do povećanja od 0,7%. Najznačajnije smanjenje nezaposlenosti zabilježeno je u dobnoj skupini od 20 do 24 godine (16,2%) te od 15 do 19 godina (13,5%).

Prosječni broj nezaposlenih u 2007. godini smanjio se kod svih obrazovnih kategorija. Prosječni broj nezaposlenih sa srednjom školom do tri godine trajanja smanjio se ponajviše zahvaljujući bitno manjem broju novoprijavljenih u toj obrazovnoj skupini.

Krajem 2007. godine 51 663 osobe (ili 20,3%) tražile su posao prvi put, što je 21,2% manje nego u isto vrijeme godine 2006. Preostala 202 821 (79,7%) osoba imala je prethodno radno iskustvo. Od toga broja 124 441 (61,4%) bila je žena.

Nezaposlenost je u Hrvatskoj – pogotovo dugotrajna, kod osoba koje čekaju zaposlenje više od 12 mjeseci – prilično sigurna odrednica ili ulaznica u poteškoće vezane uz socijalnu isključenost. Osobe u evidenciji nezaposlenih mogu se razvrstati prema trajanju njihove nezaposlenosti. Tako je krajem 2007. godine među evidentiranim nezaposlenim osobama bilo 41,4% osoba koje su čekale na posao manje od 1 godine (dakle, kratkotrajno nezaposlene osobe), a 58,6% nezaposlenih osoba čekalo je na posao dulje od 1 godine. Više od trećine nezaposlenih osoba (36,4%) čeka na posao duže od 3 godine. Iako se broj nezaposlenih koji su u evidenciji dulje od 3 godine smanjio za 5 470 osoba, udio dugotrajno nezaposlenih osoba povećao se za 2,1 postotni bod. Dugotrajna nezaposlenost očigledno više pogađa žene te je udio nezaposlenih dulje od jedne godine u ukupnom broju nezaposlenih muškaraca iznosio 56,1%, a u ukupnom broju nezaposlenih žena 60,1%.

Razina obrazovanosti značajno utječe na trajanje nezaposlenosti (čekanje na zapošljavanje osjetno opada s višom razinom obrazovanosti). Dok je udio dugotrajno nezaposlenih (više od jedne godine) u ukupnom broju nezaposlenih bez škole i s nezavršenom osnovnom školom iznosio 76,4%, u ukupnom broju nezaposlenih sa završenom osnovnom školom bio je 66,3%. Udio dugotrajno nezaposlenih bio je još manji kod osoba sa srednjom trogodišnjom odnosno četverogodišnjom školom (57,4% odnosno 51,3%), te s višom odnosno visokom školom (48,3% odnosno 44,3%). Dok se 42,6% nezaposlenih s fakultetom ili akademijom zaposli nakon čekanja do 6 mjeseci, kod osoba bez škole i s nezavršenom osnovnom školom navedeni udio iznosi tek 15,7%. S druge strane, više od polovice (točnije 56,1%) osoba te obrazovne razine je nezaposleno duže od 3 godine, dok navedeni udio kod osoba sa završenim tercijarnim obrazovanjem iznosi 22,1%.

Tijekom 2007. godine iz evidencije HZZ zaposleno je ukupno 146 689 osoba (2 771 osoba ili 1,9% manje nego 2006.). Od ukupnoga broja zaposlenih, 85 558 osoba bile su žene, s udjelom u ukupnome zapošljavanju od 58,3%, naspram 56,2% u 2006. godini. Premda je apsolutni broj evidentiranih zaposlenih osoba nešto manji u usporedbi s prethodnom godinom, povećana je stopa zapošljavanja, kao udio zaposlenih u ukupnim broju tražitelja zaposlenja tijekom godine, od 27,6% u 2006. na 29,4% u 2007. godini.

Umjesto prijašnjeg sustava najniže plaće (najniža cijena od 2 441 kunu bruto mjesečno koja se trebala platiti za rad u punom radnom vremenu i služila kao osnovica za plaćanje doprinosa za socijalno osiguranje), od 1. srpnja 2008. godine primjenjuju se odredbe Zakona o minimalnoj plaći. Prema tom Zakonu uvodi se sustav minimalne plaće (2 747 kuna bruto

mjesečno), koja iznosi oko 39% prosječne plaće u 2007. godini. Postoji bojazan da pojedine gospodarske grane neće moći udovoljiti navedenoj odredbi te je za oko 64 tisuće zaposlenih u tekstilnoj, drveno-prerađivačkoj i kožarsko-obućarskoj industriji predviđeno četverogodišnje prijelazno razdoblje u kojem bi se udio minimalne plaće množio s određenim koeficijentom, od 0,94 u prvoj godini do 0,98 u četvrtoj godini. Ujedno, sindikati ističu da se navedeno povećanje od 300 kuna gotovo neće ni osjetiti zbog povećane inflacije i aktualnih poskupljenja.

Ukupni socijalni troškovi u Hrvatskoj veći su nego u ostalim tranzicijskim zemljama (uz izuzetak Slovenije). Međutim, uočljiv je trend postupnog pada ukupnih socijalnih izdataka nakon 2001. (ukupni izdaci za socijalnu zaštitu iznosili su 2004. godine 23,4% BDP). Preliminarni podaci za 2005. i 2006. potvrđuju trend daljnjeg pada spomenutih troškova.² Unatoč relativno visokim troškovima, većina naknada u sustavu socijalne zaštite je niska. To posebice vrijedi za mirovine, naknade za nezaposlene i naknade socijalne pomoći. Sustav socijalne zaštite je predominantno javni, ali je prisutna izraženija privatizacija u nekim sektorima socijalne zaštite (mirovinski i zdravstveni sustav te sustav socijalnih usluga).

Najveći dio izdataka socijalne zaštite otpada na mirovinski sustav. Troškovi javnog mirovinskog sustava iznosili su u 2006. godini 11,28% BDP, s tim da se ti troškovi kontinuirano smanjuju od 2001. kada su bili 13,45% BDP. Iako je mirovinski sustav utemeljen na načelu osiguranja, zbog nedostatnih sredstava prikupljenih putem doprinosa i zakonske obveze za osiguravanje sredstava za mirovine ostvarene pod povoljnijim uvjetima preko 40% sredstava za isplatu mirovina dolazi iz državnog proračuna. Mirovinskom reformom započetom 1999. godine uvedene su brojne promjene u mirovinskom sustavu. Uveden je trodijelni sustav, s jednim javnim i dva privatna stupa mirovinskog osiguranja. Omjer između broja osiguranika i broja umirovljenika stalno se pogoršavao do usvajanja novog Zakona o mirovinskom osiguranju (1999.), a nakon toga se stabilizirao (1,36) i popravio u 2005. (1,39) i 2006. (1,40). U razdoblju od 10 godina (1999.-2008.) dob ulaska u mirovinu podignuta je za 5 godina (s 55 na 60 za žene i sa 60 na 65 za muškarce). I dalje je ključni problem niska zamjenska stopa mirovina. Udio prosječne mirovine u prosječnoj plaći nešto je porastao nakon 2000., ali i dalje iznosi tek nešto više od 40% prosječne plaće (udio prosječne starosne mirovine za puni radni vijek iznosio je 63% prosječne plaće u 2006. godini). Osobe koje su tijekom radnog vijeka imale niske plaće imaju veliku vjerojatnost da će biti siromašne kao umirovljenici. Ipak, u mirovinskom sustavu postoji snažan instrument solidarnosti ili preraspodjele u vidu najniže mirovine, koja ublažava ili smanjuje siromaštvo značajnog broja umirovljenika. Isto tako, tijekom 2007. i 2008. usvojene su zakonske promjene koje su poboljšale materijalnu i socijalnu sigurnost umirovljenika koji su mirovine ostvarili nakon 1999. godine.

Dohodovne nejednakosti i siromaštvo uglavnom stagniraju ili se blago smanjuju nakon 2000. Ginijev koeficijent u razdoblju od 2001. do 2005. iznosio je 0,29, da bi se u 2006. godini smanjio na 0,28. Također, kvintilni omjer (S80/S20) smanjio se s 4,5 u 2005. na 4,2 u 2006. godini. Stopa siromaštva u 2006. godini (16,3%) smanjila se za jedan postotni bod u odnosu na 2005. (17,5%) i gotovo se izjednačila sa stopom siromaštva iz 2004. godine (16,7%).

² Ipak, treba upozoriti da podaci za 2005. i 2006. nisu posve usporedivi s onima do 2004., jer obuhvaćaju troškove nekonsolidirane središnje države i JLPS te ne uključuju uglavnom administrativne troškove fondova socijalnog osiguranja (HZMO, HZZO i HZZ), koji iznose otprilike 1% BDP. DZS intenzivno radi (u sklopu programa PHARE 2006) na pripremi statističkih podataka o socijalnoj zaštiti u skladu s ESSPROS metodologijom. Predviđa se da bi krajem 2009. mogli biti dostupni podaci o socijalnim troškovima sukladno ESSPROS metodologiji za razdoblje od 2003. do 2007.

Relativni jaz rizika od siromaštva u zadnjih 6 godina nije se značajnije mijenjao (22,5% u 2006. u odnosu na 22,7% u 2001.). Stopa siromaštva žena je za dva postotna boda veća od stope siromaštva muškaraca (razlika između stopa siromaštva žena i muškaraca smanjila se u 2006. u odnosu na 2004. i 2005.). Od svih dobnih skupina, jedino najstarija dobna skupina (65+) ima natprosječnu stopu siromaštva i u ovoj dobnoj skupini najveća je razlika između stopa siromaštva muškaraca i žena (4 postotna boda).

U razdoblju od 2004. do 2006. evidentan je trend rasta stope rizika od siromaštva među samačkim kućanstvima (38,1% u 2006. u odnosu na 31,1% u 2005.) i osobito među starijim samačkim kućanstvima (43,8% u 2006. u odnosu na 35,2% u 2005.). S visokim rizikom siromaštva suočavaju se kućanstva u kojima živi jedan roditelj s jednim ili više ovisne djece (34,8% u 2005. i 32,9% u 2006.). Također, stopa rizika od siromaštva kućanstava u kojima žive dvije odrasle osobe i troje i više djece je iznad prosjeka (24,5% u 2006. i 31% u 2005.). Rizik siromaštva umirovljenika je iznadprosječan (22,7% u 2006.), ali je stopa siromaštva starijih osoba koje ne dobivaju mirovine 170% veća od nacionalnog prosjeka.³ Medijan ekvivalentnog kućanskog dohotka starijih osoba (65+) bez mirovina dvostruko je niži od medijana kućanskog dohotka starijih umirovljenika. U najnepovoljnijoj ekonomskoj poziciji su starije osobe bez mirovina koje žive u samačkim kućanstvima. Također, starije osobe bez mirovina općenito imaju lošije pokazatelje kvalitete života od starijih umirovljenika (više stambenih problema, niže subjektivno zadovoljstvo obiteljskim i društvenim životom). Socijalnu pomoć najčešće primaju starije osobe bez mirovina koje žive samački ili s djecom, bez partnera. U južnojadranskoj regiji i istočnoj Hrvatskoj živi polovina svih starijih osoba bez mirovinskih primanja. Preko 95% starijih osoba bez mirovina čine žene. Udio starijih osoba bez mirovina među pripadnicima manjinskih grupa manji je (8,5%) nego među Hrvatima (12,4%). Udio starijih osoba srpske nacionalnosti bez mirovina iznosio je 12,2%.

Broj korisnika stalne socijalne pomoći u razdoblju od 2002.-2005. nije se mijenjao (2,7% stanovništva), a u 2006. prvi je put počeo padati (2,5%). Najviše je korisnika pomoći u Šibensko-kninskoj županiji (3,6 puta više od nacionalnog prosjeka) te Međimurskoj i Karlovačkoj županiji (dvostruko više od nacionalnog prosjeka). Županije s natprosječnom velikim brojem korisnika pomoći uglavnom su bile ratom pogođene, osim Međimurske županije u kojoj je povećani broj korisnika posljedica koncentracije romskog stanovništva (gotovo 1/3 svih Roma u Hrvatskoj živi u ovoj županiji).

Trendovi u obrazovanju nisu bitnije promijenjeni. Prema podacima Eurostata Hrvatska u odnosu na prosjek EU ima visoki udjel mladih u dobi od 20 do 24 godine sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem (ISCED razina 3a, 3b ili 3c) (94,6% u Hrvatskoj u odnosu na 78,1% u EU27, 2004.) te niski udio onih koji ranije završavaju školovanje (3,9% u Hrvatskoj u odnosu na 14,8 u EU27 2007. godine). Udio osoba od 25 do 64 godina uključenih u cjeloživotno obrazovanje povećan je s 1,9% u 2004. na 2,9% u 2006., iako je to još uvijek dosta niže u odnosu na prosjek EU.

Prema podacima APK udio troškova stanovanja i potrošnje energenata u strukturi osobne potrošnje lagano raste (s 13,02% u 2004. na 13,68% u 2006.) te se približava udjelu iz 2002. godine (13,71%). S obzirom na porast cijena energenata te komunalnih troškova u prošloj i ovoj godini, moguće je očekivati daljnji porast troškova stanovanja. Zabilježen je i porast broja novosagrađenih stanova (s 18 763 u 2004. godine na 22 127 u 2006. godini). Riječ je o

³ Šućur, Z. (2008.) Socijalna sigurnost i kvaliteta života starijih osoba bez mirovinskih primanja u Republici Hrvatskoj, Revija za socijalnu politiku 15(3): u tisku.

pozitivnom trendu, iako je taj broj još uvijek nedovoljan da nadoknadi veliki pad broja novosagrađenih stanova u prvoj polovici devedesetih.

Pristup uslugama skrbi i dalje predstavlja značajan izazov. S jedne strane, evidentni su pozitivni pomaci u razvoju mreže socijalnih usluga (širi raspon usluga, uključivanje većeg broj privatnih pružatelja usluga, jačanje nekih alternativnih, izvaninstitucionalnih usluga i sl.). Međutim, s druge strane, potražnja za institucionalnim i izvaninstitucionalnim uslugama nadmašuje ponudu, postoje razlike u kvaliteti i cijeni privatnih i javnih usluga, cijene privatnih usluga previsoke su za ogromnu većinu stanovništva.

U Hrvatskoj postoje značajne regionalne nejednakosti, koje su dijelom posljedica i nedavnih ratnih događanja. Teritorijalna distribucija kućanskog dohotka ukazuje na određene razlike između regija i županija. Najnižim medijalnim dohotkom raspolažu kućanstva iz središnjih i istočnih dijelova Hrvatske (Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravska i Slavonsko-požeška županija), dok najveći medijalni kućanski dohodak nalazimo u Gradu Zagrebu i sjeverno-jadranskoj regiji (Istarska i Primorsko-goranska županija). Omjer između medijana ekvivalentnog kućanskog dohotka u županiji s najvišim i županiji s najnižim dohotkom iznosio je 2,9 u 2006. godini.⁴ Razlike u distribuciji kućanskog dohotka između regija u Hrvatskoj nisu bitno veće nego u zemljama EU, ali bez adekvatnih političkih mjera one bi se mogle povećavati.

2.2. Cjeloviti strateški pristup

Smjernice razvoja socijalne zaštite rezultat su gospodarske i socijalne situacije, ali i nastojanja Hrvatske da uskladi svoj sustav socijalne zaštite sa socijalnim modelom EU. S jedne strane, cilj je smanjiti javne socijalne troškove i troškove rada kako bi se potaklo nove investicije i novo zapošljavanje. Socijalne reforme u Hrvatskoj usmjerene su na smanjenje odgovornosti države, a povećanje odgovornosti pojedinca, tržišta, obitelji i civilnog društva. Ipak, jamčenje osnovne socijalne sigurnosti i dalje ostaje odgovornost države. U pozadini ovih reformi je nastojanje da se razvije model kombinirane socijalne politike („*welfare mix*“) i ostvari prijelaz od „pasivne“ prema „aktivnoj“ socijalnoj državi. Dio spomenutih nastojanja jest i „3D“ pristup: deetatizacija, deinstitucionalizacija i decentralizacija.

Financijska održivost i efikasnost sustava socijalne zaštite teško je održiva bez ekonomskog rasta i adekvatne politike tržišta rada. U Nacionalnom akcijskom planu zapošljavanja 2005.-2008. naglasak je stavljen na isplativost rada, odnosno na financijske poticaje kojima se pospješuju mogućnosti zapošljavanja za marginalne skupine na tržištu rada. Tim se mjerama povećava dohodak od rada i pospješuju poticaji za rad osobama koje ostvaruju samo dohodak temeljem socijalnih transfera. Provedene analize u Hrvatskoj⁵ sugeriraju da se stanje ne razlikuje bitno od onoga u drugim promatranim zemljama niti po prevelikoj izdašnosti socijalnih prava niti po posebno naglašenim negativnim poticajima za rad. Za Hrvatsku se pokazalo da bi gotovo sve osobe (posebice korisnici u sustavu socijalne skrbi) imale koristi od zapošljavanja, ali da je ta korist razmjerno mala i posebice osjetljiva na način ostvarivanja dohodaka. Istraživanje je pokazalo da postoje slučajevi i tipovi obitelji kod kojih su negativni poticaji značajni, odnosno kada je vrlo visoka granična efektivna porezna stopa kod prelaska iz nezaposlenosti i neaktivnosti u zaposlenost. U Hrvatskoj su s obzirom na isplativost rada ranjive one obitelji u kojima član koji se zapošljava može ostvariti samo nisku plaću, koje

⁴ UNDP (2007.) Kvaliteta života u Hrvatskoj: regionalne nejednakosti. Zagreb: UNDP.

⁵ Institut za javne financije (2007.) Analiza mjera za ostvarivanje isplativosti rada u Hrvatskoj. Zagreb: Institut za javne financije.

primaju sve vrste raspoloživih naknada i pomoći, obitelji sa samo jednim odraslim članom koji radi i obitelji s više djece.

Reforma mirovinskog sustava, koja je započela krajem 1990-ih, trebala bi postići financijsku stabilnost i održivost mirovinskog sustava kroz djelomičnu privatizaciju i veću ovisnost mirovinskih primanja o uplaćenim doprinosima. Novi mirovinski sustav nastoji na različite načine potaknuti duži ostanak radne populacije na tržištu rada. Osiguranici su motivirani da duže rade jer to utječe značajnije na iznos njihovih mirovina. Isto tako, financijski se destimulira ulazak u prijevremenu mirovinu, iako je to ublaženo zadnjim zakonskim promjenama iz 2007. Pored toga, Ustavni sud je 2007. godine donio odluku o izjednačavanju dobi ulaska u mirovinu za muškarce i žene do 2018., što znači da će i žene odlaziti u mirovinu sa 65 godina (sadašnja dob ulaska u mirovinu je 60 godina). S druge strane, raspravlja se o načinima stimuliranja radne aktivnosti osoba starijih od 64 godine kroz institut djelomičnog umirovljenja ili kroz oslobađanje plaćanja doprinosa u javnom stupu za one koji rade honorarno. Međutim, teško će se ostvariti financijska održivost mirovinskog sustava i veća mirovinska primanja bez povećanja razine doprinosa. Simulacije sugeriraju da će u budućnosti vjerojatno trebati povećati stopu doprinosa u drugom stupu individualne kapitalizirane štednje (koja sada iznosi 5% bruto plaće) i/ili preispitati način određivanja osnovne mirovine u javnom stupu mirovinskog osiguranja, kako bi se ostvarile mirovine koje će jamčiti pristojan životni standard. Dugoročno gledajući, prijedlog mirovinske reforme predviđa uvođenje određene državne mirovine u okviru sustava socijalne skrbi u mandatnom razdoblju sadašnje Vlade za one starije osobe bez mirovina koje nemaju sredstava za život. Zasad je ova populacija starijih osoba orijentirana na sustav socijalne pomoći, koji pruža niske naknade i uz koji se veže stigmatizacija.

Uloga socijalnih usluga postaje sve važnija zbog demografskih promjena i promjena u strukturi obitelji (stalni rast starije populacije, slabljenje tradicionalne obitelji, zapošljavanje žena, povećanje broja jednoroditeljskih i drugih ranjivih oblika obitelji). Stoga postoji potreba za razvojem mreže alternativnih oblika usluga koje će biti dostupne korisnicima u njihovim domovima ili lokalnim zajednicama (decentralizacija i deinstitutionalizacija). Zahtjev za decentralizacijom socijalnih usluga naslanja se na preporuku Europske povelje o lokalnoj samoupravi da javne ovlasti trebaju biti što bliže građanima i na Ustav Republike Hrvatske koji usluge skrbi uvrštava u krug poslova lokalne samouprave. Kao što je i projekt „Decentralizacije socijalnih usluga“ iz 2001. upozorio, brojne teškoće stoje na putu decentralizacije. S obzirom da su općine, kao temeljne jedinice lokalne samouprave, male i nedostaju im ljudski i ekonomski resursi, decentralizacija bi se odvijala na razini županija ili većih gradova. Zasad nije posve usuglašen okvir fiskalne i financijske decentralizacije, koji je ključan za decentralizaciju socijalnih usluga. Nužna je uspostava suradnje između državnih institucija i OCD na županijskoj, gradskoj i općinskoj razini. Napravljeni su već značajni pomaci na planu razvoja mreže izvaninstitucionalnih usluga za starije i nemoćne osobe (pomoć u kući, dnevni centri). Međutim, potrebno je i nadalje unaprijediti koordinaciju državnih tijela u cilju učinkovitog provođenja politika. Predviđa se izrada novih zakonskih propisa o socijalnoj skrbi, koji bi detaljnije definirali ulogu centara za socijalnu skrb u pružanju usluga. Prvenstveno se ovdje misli na ulogu centara u razvoju partnerstva s neprofitnim i profitnim organizacijama koje pružaju različite usluge, čime bi korisnici dobili pristup većem rasponu usluga i mogućnost izbora usluga ovisno o raspoloživim financijskim sredstvima.

Republika Hrvatska je u potpunosti predana promicanju politike ravnopravnosti spolova koja se integrira u sve programe i propise. U srpnju 2008. godine izglasao je novi Zakon o

ravnopravnosti spolova, kojim se znatno unapređuje ravnopravnost spolova te zaštita žena od diskriminacije, posebice u području rada i zapošljavanja. Zakonom se izričito zabranjuje diskriminacija na temelju trudnoće, materinstva ili bilo kojeg oblika skrbištva, a bitno su povećane novčane kazne za kršenje navedenih odredbi, kojima su sada obuhvaćene i osobe iz privatnoga, a ne samo javnoga sektora.

U srpnju 2008. godine u Hrvatskoj je izglasan Zakon o suzbijanju diskriminacije kojim se definira diskriminacija na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog nasljeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije. Središnje tijelo za provedbu zakona je Ured pučkog pravobranitelja koji dobiva vrlo široke ovlasti u borbi protiv svih vrsta diskriminacije. Zakon definira i višestruku diskriminaciju te detaljno razrađuje postupovne odredbe koje predviđaju podnošenje više različitih tipova tužbi u cilju sudske zaštite žrtava diskriminacije.

Jedna od pretpostavki održivog razvoja jest i politika ravnomjernog razvoja Hrvatske. Već je duže vrijeme u Hrvatskoj evidentna potreba za definiranjem regionalne politike zbog produbljanja ekonomskih nejednakosti i razlika u životnom standardu između različitih dijelova zemlje. U postupku su donošenja ključni strateški dokumenti u ovom području, koji će pomoći u provedbi mjera regionalne politike. Hrvatska je u sklopu CARDS projekta „Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj“ izradila u 2005. godini prijedlog Strategije regionalnog razvoja Hrvatske. Usvajanje spomenute strategije očekuje se u trećem kvartalu 2008. godine. Strategija bi trebala doprinijeti održivom razvoju, povećanju nacionalne konkurentnosti i smanjenju regionalnih nejednakosti do 2013. godine. Uspostava odgovarajuće regionalne politike smatra se važnom i s aspekta korištenja sredstava iz predpristupnih i u budućnosti, strukturnih i kohezijskih fondova EU. Strategija je usmjerena na dva strateška cilja: 1) jačanje kapaciteta na razini regija i povećanje učinkovitosti regionalnih razvojnih programa te 2) uspostavu cjelovitog pravnog okvira i izgradnju institucionalnih struktura radi upravljanja regionalnom razvojnom politikom. Strategija definira područja koja imaju različite razvojne teškoće: područja od posebnog državnog interesa, brdsko-planinska područja, otočna i pogranična područja. Vlada je predložila novi zakon o regionalnom razvoju, koji bi također trebao biti usvojen u skoroj budućnosti. Novi bi zakon jasnije propisao kriterije za određivanje područja koja zaostaju u razvoju i instrumente za upravljanje regionalnim razvojem. Model upravljanja regionalnom politikom bazirao bi se na načelu partnerstva i suradnje između razina vlasti i regionalnih jedinica (horizontalna i vertikalna koordinacija).

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi koordinator je predpristupnih aktivnosti suradnje Republike Hrvatske s EU u području socijalnog uključivanja, čiji je rezultat izrada Zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju. Dokument služi kao okvir za proces programiranja buduće pretpristupne pomoći u okviru objedinjenog pretpristupnog programa IPA (*Instrument for Pre-Accession Assistance*). Cilj Zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju je utvrditi razmjere siromaštva i socijalne isključenosti, identificirati glavne probleme, procijeniti učinke sadašnjih politika i mjera, te razviti integriranu nacionalnu strategiju za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Neposredno nakon potpisivanja JIM-a pokrenute su aktivnosti na izradi Nacionalnog provedbenog plana za socijalno uključivanje 2007.- 2008.

Radi efikasne provedbe i koordinacije različitih aktivnosti socijalnog uključivanja formiran je Odjel za pripremu i provedbu projekata EU na području socijalnog uključivanja u MZSS. Odjel koordinira, usmjerava i nadzire aktivnosti usmjerene na unaprjeđenje socijalnog uključivanja, predlaže mjere za unaprjeđenje organizacije, sadržaja i načina rada, predlaže stručno usavršavanje stručnih radnika Odjela, sudjeluje u izradi nacrtu prijedloga strategija i drugih dokumenata iz djelokruga rada Odjela, izrađuje i sudjeluje u izradi analiza, planova i izvješća, osigurava pripremu i praćenje provedbe sektorskih projekata u okviru IPA-e, prati međunarodne propise i surađuje s međunarodnim organizacijama i institucijama.

Početak rada na Memorandumu o socijalnom uključivanju u listopadu 2005. godine predstavljao je za Hrvatsku veliki iskorak u pristupu pitanjima siromaštva i socijalne isključenosti te oblikovanju relevantne politike. To se prije svega odnosi na javnu raspravu o svim točkama Memoranduma o socijalnom uključivanju te ravnopravnu involviranost svih aktera, dakle ne samo različitih ministarstava, već prije svega lokalnih vlasti, socijalnih partnera i OCD, te stručnjaka. Mnoge su mjere u Memorandumu predviđene temeljem izričitog i argumentiranog zalaganja involviranih aktera. Ovaj je pristup primijenjen i prilikom izrade Nacionalnog provedbenog plana, koji je izrađen temeljem prijedloga odgovornih i provedbenih institucija te temeljem primjedbi i prijedloga OCD, predstavnika jedinica lokalne samouprave i socijalnih partnera. To je pokazala i konferencija o provedbi Memoranduma održana 11. ožujka 2008. godine.

Detaljniji uvid u cjelokupni proces rada na provedbi Memoranduma pokazuje nekoliko pozitivnih točaka, ali i niz problema koji su prepreka primjeni koncepta dobre vladavine. Svakako je relevantna činjenica da su, zbog potrebe rada na Memorandumu, pitanja siromaštva i socijalne isključenosti dobila na važnosti unutar djelokruga različitih institucija, jer je postalo jasno kako niz provedbenih politika mora biti u koordinaciji s procesom socijalnog uključivanja. No, s time je povezano i pitanje koordinacije, na čijem se unapređenju intenzivno radi (otklanjanju se uočene slabosti).

Memorandum je pokazao da nisu dostupni mnogi podatci i analize te je potaknuo njihovu izradu. Upravo zahvaljujući tome, u međuvremenu je npr. provedeno istraživanje o učinkovitosti stambenih subvencija te su potaknuta druga potrebna istraživanja (više o tome u poglavlju 4).

Izrada Nacionalnog provedbenog plana pokazala je niz slabosti, koje su prepreka provođenju mjera zapisanih u Memorandumu. Naime, ne samo da mnoge mjere nisu mogle biti popraćene mjerljivim i jasno definiranim pokazateljima, kojih jednostavno nema, već je način formuliranja i vođenja politike bio do sada takav da u mnogo slučajeva nije vodio računa o jasno izraženim pokazateljima, potrebnim sredstvima te koordinativnim mehanizmima. Ove su slabosti u izradi Nacionalnog provedbenog plana te općenito u provedbi Memoranduma jasno adresirane na konferenciji od 11. ožujka 2008.

Zbog vrlo kratkog vremena koje je Hrvatska imala za provedbu Memoranduma od njegovog potpisivanja u ožujku 2007. godine, te zbog činjenice da je rad na izradi Nacionalnog provedbenog plana trajao dugo, među ostalim i zbog nacionalnih izbora u drugoj polovini 2007., nije bilo dovoljno vremena da se uočene slabosti otklone te su one došle do izražaja i prilikom rada na ovom izvješću. Format izvještaja je takav da zahtijeva punu uključenost svih aktera i dugotrajan rad na odgovorima, do čega nije moglo doći unutar kratkog vremena. Radi se, svakako, o procesu za koji je potrebno određeno vrijeme. Kako bi se uočene slabosti

otklonile u budućnosti, odnosno kako bi se princip dobre vladavine u potpunosti primijenio, sve su odgovorne institucije s time upoznate.

U implementaciji Memoranduma nedovoljna je bila koordinacija s predstavnicima lokalne i područne (regionalne) samouprave. Iako su predstavnici županija i gradova sudjelovali na konferencijama organiziranim u procesu pripreme i provedbe Memoranduma i Nacionalnog provedbenog plana, nisu uspostavljeni koordinativni mehanizmi putem kojih bi sva pitanja adresirana u Memorandumu, a posebno ona koja se odnose na regionalnu i lokalnu razinu, bila percipirana kao prioritetna te uspostavljeni mehanizmi izvještavanja. Jedan od načina unaprjeđenja koordinacije između središnje i lokalnih vlasti mogao bi biti izrada regionalnih i lokalnih programa za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti.

2.3. Strateški pristup za razdoblje 2008.-2010.

Strateški pristup za razdoblje 2008.-2010. definiran je Programom Vlade RH za mandatno razdoblje 2008.-2011., kao i drugim strateškim dokumentima.

Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. pridaje vrlo veliku pozornost zaposlenosti i zapošljavanju te navodi da je cilj koji želimo postići: razvoj i zapošljavanje u konkurentnom tržišnom gospodarstvu koje djeluje u europskoj socijalnoj državi 21. stoljeća. Razvoj i zapošljavanje kroz konkurentno gospodarstvo u državi socijalne pravde cilj je kojem su usmjerene sve aktivnosti prikazane u ovom dokumentu. Za ispunjenje ovoga cilja nema prioritetnih ili odabranih gospodarskih subjekata. Važan je svaki projekt i svaki poduzetnik koji stvara novu vrijednost. Svatko od nas može i mora dati doprinos tom cilju zbog čega je za njegovo ostvarenje važan svaki građanin Hrvatske. Temeljno je polazište, ali i poruka ove strategije da se ostvarivanje rasta, razvoja, zapošljavanja, socijalne uključenosti i pravednosti može postići samo istovremenim i usklađenim djelovanjem na nizu strateških područja.

U zapošljavanju je donesen Nacionalni akcijski plan zapošljavanja 2005.-2008. koji predstavlja prvi nacionalni plan te vrste u Republici Hrvatskoj. Njegova je izrada rezultat postupka konzultacija provedenih sa širokim krugom pojedinaca i ustanova diljem cijele države (a usvojen je od strane Vlade i Sabora RH u vidu programske politike i strukture za mjere na tržištu rada u narednim godinama). Na temelju Zajedničkog memoranduma o prioritetima politike zapošljavanja koji je Vlada RH (odnosno MGRP) pripremila zajedno s EK, Općom upravom za zapošljavanje, predviđa se izrada Godišnjeg plana za poticanje zapošljavanja za naredne godine, koji će se i dalje baviti socijalnim pitanjima i pitanjima jednakih mogućnosti.

Jedan od ključnih ciljeva jest politika regionalnog razvoja i fiskalne decentralizacije. Početak procesa decentralizacije bio je u 2001. godini, kada je na JLPS prenesen dio funkcija upravljanja i financiranja u području osnovnog i srednjeg obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi. Zbog toga je financijski udio JLPS u porezu na dohodak porastao u 2007. s 10,4% na 12%. Strateški je cilj da do kraja mandata Vlade (2011.) udio prihoda JLPS iznosi najmanje 20% ukupnih prihoda državnog proračuna i prihoda JLPS. U tom je cilju u cijelosti usvojena Europska povelja o lokalnoj samoupravi, koju je 1997. godine Hrvatska ratificirala u ograničenom opsegu. U 2008. godini planira se izraditi i usvojiti Strategija regionalnog razvoja Hrvatske, Strategija fiskalne decentralizacije, Zakon o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te Zakon o regionalnom razvoju RH. S politikom regionalnog razvoja povezana je i upravna decentralizacija, koja obuhvaća prijenos ovlasti prema kadrovskim mogućnostima i izraženim preferencijama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. U tom će se smislu, temeljem rasprave s jedinicama lokalne i

područne (regionalne) samouprave, kao i Udruhom gradova i općina te Zajednicom županija odlučiti o daljnjem prijenosu ovlasti osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja i ovlasti CZSS na lokalnu i/ili regionalnu samoupravu te davatelja usluga u području primarne zdravstvene zaštite.

Drugi važan prioritet, koji je povezan s politikom regionalnog razvoja, je program ruralnog i poljoprivrednog razvoja. Polazišta za izradu ovoga programa su Nacrt strategije ruralnog razvoja, Preporod hrvatskog sela, Program za poljoprivredu. Cilj je ubrzati provedbu zakonskih propisa o poljoprivrednom zemljištu radi bolje iskoristivosti raspoloživog poljoprivrednog zemljišta i veće konkurentnosti hrvatske poljoprivrede. Drugim riječima, cilj je poticanje seoskog razvoja (kroz razvoj ruralnog turizma, tradicionalnih obrta, kvalitetne hrane itd.) te povećanje kvalitete života u ruralnim područjima (kroz ulaganja u ruralnu infrastrukturu, socijalne i kulturne institucije, gradnju obiteljskih kuća i sl.). Svakako je namjera smanjiti razlike u ruralno-urbanom razvoju.

U području mirovinskog sustava i socijalne skrbi predviđa se uvođenje niza promjena u postojeće institute, odnosno uvođenje novih instituta, koji smjeraju na poboljšanje materijalnog položaja umirovljenika, kao i socijalno ugroženih građana. Među njima je najvažniji institut državne mirovine, koju bi mogle ostvarivati starije i nemoćne osobe bez ikakvih primanja, hrvatski državljani s više od 65 godina života koji neprekidno žive u RH duže od 40 godine ili s prekidom duže od 50 godina. Predviđa se da bi iznos takve mirovine bio jednak barem iznosu stalne socijalne pomoći. Iako tek treba provesti raspravu o budućem modelu državnih mirovina za starije osobe bez prihoda, veća je vjerojatnost da će zbog sadašnje ekonomske i fiskalne situacije u Hrvatskoj te problema u mirovinskom sustavu biti usvojen model utemeljen na provjeri resursa, koji će funkcionirati unutar sustava socijalne skrbi. Osim toga, predviđa se daljnje poboljšanje materijalnog položaja umirovljenika kroz rast prosječne i najniže mirovine. Cilj je povećati do 2011. godine prosječnu mirovinu (koja iznosi nešto više od 40% prosječne plaće) do iznosa od 50% prosječne plaće te osigurati da najniža mirovina za 25 godina staža iznosi 1 500 kuna. Isto tako, nastojat će se poboljšati položaj tzv. starih umirovljenika (koji su ostvarili mirovine do kraja 1998.) kroz primjenu najniže mirovine iz Zakona o mirovinskom osiguranju koji je na snazi od početka 1999. i na ovu skupinu umirovljenika. Vlada je već donijela odluku o povećanju osnovice socijalne pomoći s 400 na 500 kuna, koja se počinje primjenjivati od početka studenoga 2008. godine.

Vlada je posebno predana zaštiti obitelji i jačanju obiteljskih vrijednosti, provedbi Nacionalne populacijske politike, Nacionalne strategije zaštite nasilja u obitelji, Nacionalne strategije za izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom, donošenju posebnog propisa o sustavu obiteljskih potpora, kao i svih drugih predviđenih mjera kojima se promiče roditeljstvo te pomaže usklađivanje profesionalnih i obiteljskih obveza za oba roditelja. I dalje će posebna pozornost biti usmjerena na pronatalitetnu politiku te sprječavanje i iskorjenjivanje dječjeg siromaštva. S obzirom da su posljedice dječjeg siromaštva višestruke, bilo bi važno istražiti materijalni položaj i stupanj depriviranosti u obiteljima s djecom. Nakon toga bi se pristupilo izradi i provedbi mjera iskorjenjivanja apsolutnog siromaštva djece.

3. IZVJEŠĆE O NAČINIMA SUOČAVANJA S KLJUČNIM IZAZOVIMA I PROVEDBI PRIORITETA I MJERA U PODRUČJU SOCIJALNOG UKLJUČIVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1. Procjena ostvarenosti prioriteta u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj definiranih u 8. poglavlju JIM-a

3.1.1. Povećati razinu zapošljivosti onih skupina koje su najviše pogođene dugotrajnom nezaposlenošću ili diskriminacijom

Vlada RH donijela je Godišnji plan poticanja zapošljavanja za 2007. godinu, koji obuhvaća raznovrsne mjere za poticanje poduzetništva, razvoj zadrugarstva, sufinanciranje zapošljavanja, obrazovanja i samozapošljavanja. Mjere su usmjerene na zapošljavanje i obrazovanje dugotrajno nezaposlenih osoba, mladih osoba bez radnog iskustva, osoba starije radne dobi, te osoba s nižom razinom obrazovanja, odnosno osoba koje su prekinule školovanje radi stjecanja dodatnih znanja i vještina traženih na tržištu rada. Nadalje, dio operativnih mjera odnosio se na promoviranje integracije i borbe protiv diskriminacije osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada (npr. osobe s invaliditetom, osobe s otežanim faktorom zapošljivosti, nezaposleni samohrani roditelji malodobne djece, liječeni ovisnici i sl.), i to mjerama sufinanciranja zapošljavanja i uključivanja u programe javnih radova koje provode jedinice lokalne samouprave. Unutar Godišnjeg plana poticanja zapošljavanja HZZ provodio je i mjere priprema za zapošljavanje i samozapošljavanje te sufinanciranje zapošljavanja nezaposlenih osoba romske nacionalnosti, sukladno Nacionalnom programu za Rome i Akcijskom planu Desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015. U cilju sustavnog i trajnog rješavanja pitanja društvene reintegracije liječenih ovisnika i njihovog uključivanja na tržište rada Vlada RH je 19. travnja 2007. godine donijela Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama koji su završili neki od programa rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu, te ovisnika koji su u izvanbolničkom tretmanu i duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog načina liječenja. Projekt je usvojila Vlada RH na sjednici održanoj 19. travnja 2007. godine. Navedeni projekt temelji se na dvije osnovne sastavnice, a to su: prekvalifikacija i doškoloavanje ovisnika i poticanje zapošljavanja liječenih ovisnika, kao jedan od najznačajnijih oblika društvene reintegracije ovisnika o drogama nakon završenog tretmana. Stoga su i u Godišnji plan za poticanje zapošljavanja za 2007. i 2008. godinu uvrštene dodatne mjere za poticanje zapošljavanja rehabilitiranih ovisnika, kao što su: zapošljavanje u posebnim zanimanjima prilagođenim ovoj populaciji, poticanje samozapošljavanja, stvaranje mogućnosti da ovisnici mogu kumulativno koristiti više različitih mjera iz Godišnjeg plana i druge mjere.

U cilju promicanja rodne jednakosti u suzbijanju siromaštva pozornost je usmjerena na osnaživanje ženskog poduzetništva, posebice usmjereno na osposobljavanje za područje suvremenog poduzetništva, razvijanje poduzetničkih vještina i usklađivanje karijere s profesionalnim i osobnim razvojem u svrhu unapređivanja kvalitete života. Također se na različite načine pomaže u stjecanju specifičnih stručnih znanja iz poduzetništva i menadžmenta.

3.1.2. Proširiti obuhvat srednjeg i visokog obrazovanja te poticati i reformirati strukovno obrazovanje radi usklađivanja sa zahtjevima tržišta rada

U protekle dvije godine glavne aktivnosti hrvatske obrazovne politike odnosile su se na aktivnosti usmjerene na promociju obvezne srednje škole za sve, provedbu bolonjske reforme visokoškolskog obrazovanja, te reformu strukovnog obrazovanja. U cilju promocije obvezne srednje škole za sve Hrvatski je sabor u lipnju 2007. godine donio Nacionalni program mjera za uvođenje obveznoga srednjoškolskog obrazovanja, koji je odredio dva strateška cilja za razdoblje od 2007. do 2013. godine: (1) poboljšati stope upisa mladih u srednje škole i stvoriti pretpostavke za veće stope završavanja srednjoškolskog obrazovanja, te (2) stvoriti uvjete za njihovu bolju socijalnu uključenost, posebice mladih s posebnim potrebama, mladih s poremećajima u ponašanju i bez potpore obitelji te mladih osoba s invaliditetom.

Nacionalni program specificira niz mjera za ostvarenje ovih ciljeva, a u 2007. i 2008. godini provedena je i široka medijska kampanja u prilog ideji „srednja škole za sve“. Jedan od važnih aspekata ovog programa jest uvođenje vanjskog vrednovanja učinaka srednjoškolskog obrazovanja kroz projekt državne mature. Državna se matura priprema već niz godina te je trebala biti primijenjena 2009. godine, ali je njena primjena nakon prosvjeda učenika odgođena za godinu dana, što će omogućiti bolju pripremu, odnosno pravodobno donošenje svih provedbenih propisa.

U visokoškolskom obrazovanju nastavlja se provedba bolonjske reforme. Kako je reforma započela prije tri godine, u 2008. godini prve generacije završavaju preddiplomski studij te su tijekom 2008. godine hrvatska sveučilišta definirala uvjete upisa u diplomatske studije. MZOŠ je u lipnju 2008. godine donijelo odluku o besplatnom studiranju za studente diplomatskih studija, a u tijeku je razrada ove odluke, odnosno postizanje konkretnog dogovora između Ministarstva i sveučilišta. S obzirom na činjenicu da će tek ove godine prvi polaznici reformiranog sustava obrazovanja završiti preddiplomske studije i upisati diplomatske studije, tek će iduće godine biti moguće napraviti prve analize trajanja studija, odnosno učinaka bolonjske reforme na dužinu trajanja studija.

U cilju reforme strukovnog obrazovanja te razvoja cjeloživotnog učenja osnovne aktivnosti u 2007. i 2008. godini odnosile su se na definiranje zakonodavnog i političkog okvira za reformu, što je uključivalo rad na donošenju novog Zakona o strukovnom obrazovanju, razvoj hrvatskoga kvalifikacijskog okvira, uključivanje osoba s teškoćama u razvoju u obrazovanje za zapošljavanje, kao i druge mjere definirane Zakonom o obrazovanju odraslih iz veljače 2007. godine. Za provedbu ovoga strateškog cilja Hrvatskoj su na raspolaganju sredstva iz pretpripravnog programa IPA.

3.1.3. Proširiti mrežu socijalnih usluga za djecu, starije osobe i osobe s invaliditetom

Radi razvoja socijalnih usluga poduzeto je više različitih mjera kojima se nastojalo proširiti ponudu usluga, unaprijediti njihovu kvalitetu, povećati zadovoljstvo korisnika i promicati one oblike usluga koje smanjuju ili otklanjaju stigmatizaciju. Prije svega, ovdje su ključne mjere deinstitucionalizacije i decentralizacije usluga. Kada je u pitanju deinstitucionalizacija napravljeni su pomaci na planu ponude izvaninstitucionalnih usluga posebice za stariju populaciju. Nastavljena je izgradnja sustava izvaninstitucionalnih usluga za starije osobe na nacionalnoj razini. Tijekom 2007. godine programi pružanja usluga za starije osobe prošireni su na sve županije izuzev grada Zagreba, koji već od ranije ima razvijen sustav izvaninstitucionalnih usluga za osobe starije dobi. Planira se povećanje broja programa namijenjenih starijim osobama sa 44 u 2007. na 74 u 2008. godini. Programima MOBMS-a „Pomoć u kući starijim osobama“ i „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ bilo je obuhvaćeno u 2006. godini 7 275 starijih osoba, u 2007. godini 8 241, a u 2008. se planira obuhvatiti 11 500 starijih osoba. Ukupno je na ove programe utrošeno 20,7 milijuna kuna u 2006., 23,6 milijuna kuna u 2007., a u 2008. se planira utrošiti 40 milijuna kuna. U razvoju mreže usluga značajnu ulogu imaju lokalne vlasti, koje pružaju materijalnu i drugu podršku te OCD, čija je uloga posebice vezana za pružanje samih usluga. Mreža usluga za starije osobe dostupna je starijim osobama u ruralnim mjestima i na PPDS, ali je obuhvat te mreže nedostatan. Broj lokalnih zajednica na PPDS obuhvaćenih programima izvaninstitucionalnih usluga za starije osobe postupno se povećava iz godine u godinu te se u 2008. godini planira uvođenje novih programa upravo na ovim područjima. U 2006. godini programima je bilo obuhvaćeno 35 jedinica lokalne samouprave odnosno 4 875 korisnika na PPDS, a u 2007. godini 37 jedinica lokalne samouprave i 5 125 korisnika. Zahvaljujući izgradnji i proširenju ove mreže usluga zaposlen je određen broj žena iz seoskih područja, koje ulaze u skupinu

teže zapošljivih osoba. Ipak, tek predstoji usvajanje zakonskih propisa kojima će biti uređeno ovo područje pružanja usluga.

S druge strane, kada su u pitanju djeca i osobe s invaliditetom, usvojene su i provedene određene mjere sprječavanja institucionalizacije i razvoja alternativnih oblika usluga. Zaustavljena je gradnja institucija, posebice onih s velikim brojem korisnika, koje su dominirale u sektoru usluga za djecu i osobe s invaliditetom. Broj korisnika u državnim institucijama u 2007. i 2008. nije se povećao, već stagnira ili se blago smanjuje ovisno o tipu institucija. Osim toga, uložena su određena financijska sredstva u poboljšanje higijenskih, stambenih i materijalnih uvjeta života korisnika u institucijama. Tijekom 2007. usvojeno je nekoliko paketa zakonskih propisa koji su usmjereni na jačanje izvaninstitucionalnih usluga i skrbi. Tako je prihvaćen Zakon o udomiteljstvu, koji predviđa formiranje timova za udomiteljstvo pri centrima za socijalnu skrb, izradu registra udomiteljskih obitelji i korisnika te uvođenje posebne novčane naknade za udomitelje (dosada su udomitelji dobivali jedino sredstva koja su bila namijenjena pokrivanju osnovnih životnih troškova korisnika). Potiče se daljnji razvoj udomiteljstva kao djelatnosti te širenje prakse udomljivanja ne samo na djecu, već i na odrasle i starije osobe. Radi sprječavanja i prevencije institucionalizacije djece s oštećenjima uvedeno je novo pravo (pravo na status roditelja njegovatelja), namijenjeno roditeljima koji imaju djecu s težim oštećenjima. Roditelji se brinu o djetetovim svakodnevnim potrebama u kućnom okruženju, a zauzvrat dobivaju novčanu kompenzaciju i prava iz mirovinskog i zdravstvenog osiguranja. Uvedeno je i pravo na stručnu pomoć u obitelji (usluge psihosocijalne rehabilitacije), namijenjeno tjelesno ili mentalno oštećenim osobama te psihički bolesnim odraslim osobama. Zakonskim izmjenama iz 2007. specificirane su i druge mjere podrške ranjivim obiteljima s djecom u svrhu sprječavanja institucionalizacije. Međutim, dosada je napravljeno prilično malo na planu deinstitucionalizacije osoba koje se već nalaze u institucijama.

Osim deinstitucionalizacije socijalnih usluga, napravljene su također mali pomaci u decentralizaciji usluga. Decentralizacija socijalnih usluga čini sastavni dio šire strategije decentralizacije (zdravstvo, obrazovanje, ekonomski i regionalni razvoj, fiskalna dobrobit). Uz financijsku potporu Vlade RH i CARDS programa, u 2007. godini izrađen je prijedlog Nacionalne strategije za funkcionalnu i fiskalnu decentralizaciju i razvoj ljudskih resursa. Prijedlog strategije odnosi se na preraspodjelu nadležnosti između središnje vlasti i županija te županije i velikih gradova. Zbog manjkavih ljudskih i financijskih kapaciteta općine zasada ne participiraju ili participiraju posve marginalno u procesu decentralizacije. Sam proces decentralizacije usluga socijalne skrbi započeo je 2001. godine, nakon izmjena Zakona o socijalnoj skrbi, kada su otvorene i mogućnosti za ulazak privatnog profitnog i neprofitnog sektora u ovo područje. Nakon 2001. godine prenesena su osnivačka prava na županije jedino za domove za stare i nemoćne osobe. Prijedlog Nacionalne strategije iz 2007. predviđa prenošenje osnivačkih prava CZSS, obiteljskih centara i većine domova socijalne skrbi na županije. Također je predviđena daljnja mogućnost decentralizacije osnivačkih prava i poslova centara i domova socijalne skrbi na razinu velikih gradova, sukladno dogovoru županijske i lokalne vlasti. MZSS i dalje zadržava važnu ulogu u ravnomjernom razvoju mreže ustanova. Radi integracije usluga zdravstvene i socijalne skrbi predviđeno je formiranje vijeća za zdravstvenu i socijalnu skrb na županijskoj razini i vijeća za politiku zdravstvene zaštite i socijalne skrbi na nacionalnoj i regionalnoj razini.

Na pristup socijalnim uslugama uvelike utječe adekvatna suradnja između države, lokalnih vlasti i OCD. Takva je suradnja u izvjesnoj mjeri već razvijena kada su u pitanju djeca i osobe s invaliditetom. Isto tako je posljednjih godina unaprijeđena suradnja između OCD i lokalnih

razina vlasti u području mreže alternativnih usluga za starije osobe. Međutim, potrebno je uložiti više energije kako bi spomenuta suradnja bila uspješnija. Tijekom 2007. i 2008. godine održano je više savjetovanja i skupova u svrhu pripreme novog zakona o socijalnoj skrbi, koji bi se trebao usvojiti u narednim godinama. Unutar novog decentraliziranog sustava CZSS pružali bi usluge u partnerstvu s nevladinim neprofitnim i profitnim organizacijama. Time bi korisnici dobili mogućnost izbora vrste usluga i pružatelja usluga u skladu s novčanim iznosom kojim raspolažu. Korisnici bi koristili usluge nedržavnih pružatelja temeljem ugovora između CZSS i pružatelja usluga.

Važno je pitanje razvoja usluga dječje skrbi radi pomirenja profesionalnog i obiteljskog života. U tom je pogledu u protekle dvije godine zabilježen pomak u većem obuhvatu djece predškolskim odgojem i obrazovanjem, jer temeljem poticaja MZOŠ-a jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave sve više sredstava ulažu u predškolski odgoj i obrazovanje (više o tome u 3.2.2.6).

3.1.4. Veće napore usmjeriti na prevenciju bolesti i invaliditeta te omogućiti jednaki pristup zdravstvenim uslugama za cjelokupno stanovništvo

Hrvatska ima razrađen sustav mjera vezanih uz prevenciju bolesti i invaliditeta, a on je proteklih godina nadograđen novim mjerama prevencije vezanih uz pojedine bolesti. No, kako se preventivne aktivnosti koje se odnose na prevenciju kardiovaskularnih bolesti, prevenciju raka dojke, prevenciju raka maternice, cijepljene dojenčadi i preventivne preglede za osobe iznad 50 godina nalaze u djelokrugu rada izabranih liječnika primarne zdravstvene zaštite u djelatnostima opće/obiteljske medicine, zdravstvene zaštite žena i zdravstvene zaštite predškolske djece, a financiraju se putem sustava glavarina, nije moguće precizno izračunati koliko se sredstva troši za preventivne aktivnosti na razini primarne zdravstvene zaštite. Neki se preventivni programi provode i financiraju prema posebnim programima (npr. Nacionalni program prevencije raka dojke ili Nacionalni program ranog otkrivanja raka debelog crijeva). No, HZJZ u djelokrugu svoga rada provodi analizu pokazatelja stanja temeljem kojih je moguće analizirati uspješnost pojedinih programa, kao što i radi na promociji i/ili koordinaciji nekih drugih preventivnih programa (o tome više u poglavlju 3.2.2.5). Ipak, nezadovoljavajući je ukupan broj preventivnih pregleda u djelatnosti opće/obiteljske medicine jer je 2006. bilo samo 65 531 sistematskih, periodičkih i kontrolnih pregleda odraslih, a to je bilo 14% manje nego u 2005. godini i čak 82% manje nego 1990. godine. Uvođenje obveznog sistematskog pregleda za starije od 50 godina od 2005. godine poboljšat će ovu situaciju, premda još nema obrađenih rezultata takvih pregleda za 2007. godinu.

Sukladno Nacionalnoj strategiji razvitka hrvatskog zdravstva 2006.-2011., čiji je osnovni cilj unaprijediti zdravstveni sustav do 2011. godine tako da zadovolji potrebe građana RH za kvalitetnom stručno medicinskom zdravstvenom skrbi, pristupilo se pripremi stručnih podloga za reorganizaciju hitne medicinske pomoći. Tri osnovne pretpostavke, koje trebaju biti zadovoljene da bi hitna medicinska pomoć bila optimalno organizirana i koje predstavljaju polazište u reorganizaciji hitne medicinske pomoći su: jednakost, dostupnost i učinkovitost. Tijekom 2008. godine nastavlja se realizacija Plana i programa zdravstvene zaštite na otocima, koji je usvojen 2007. godine

Godine 2007. po prvi je puta napravljena analiza poteškoća u pristupu zdravstvenim uslugama među različitim dohodovnim skupinama, a temeljem rezultata istraživanja o kvaliteti života koje je u Hrvatskoj 2006. proveo UNDP. Analiza je pokazala da oni koji pripadaju najnižim dohodovnim skupinama imaju prema vlastitoj procjeni daleko lošiji zdravstveni status te navode daleko veće poteškoće u pristupu zdravstvenim uslugama (s

obzirom na udaljenost od mjesta liječenja, odgodu termina pregleda, čekanje u ordinaciji te troškove povezane s posjetom liječniku ili liječenjem) u odnosu na ostale dohodovne skupine.⁶ Premda takve razlike bilježe sve europske zemlje, one su u Hrvatskoj u nekim aspektima iznimno visoke. Potrebno je i dalje analizirati ove podatke (kao i nove temeljem novoga istraživanja kvalitete života za sve europske zemlje provedenoga krajem 2007. godine) te daljnju reformu zdravstvenog sustava voditi sukladno ovakvim uvidima.

3.1.5. Definirati koncept socijalnog stanovanja, razviti primjereniji sustav stambenih subvencija i pomoći za kućanstva s lošom stambenom situacijom; proširiti kapacitete skloništa za beskućnike; ubrzati rješavanje stambenih problema povratnika kroz programe stambenog zbrinjavanja posebice bivših nositelja stanarskog prava

Temeljem zaključaka Memoranduma o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske započeta je izrada Strategije socijalnog stanovanja, koja bi prema planu MZOPUG trebala biti dovršena do kraja ove godine. Naime, do sada u Hrvatskoj nije postojao jasno definirani koncept socijalnog stanovanja, premda je dijelom područje socijalnog stanovanja obuhvaćeno Programom stambenog zbrinjavanja stradalnika iz Domovinskog rata, u okviru kojeg je do sada izgrađeno i kupljeno ukupno 5 664 stana na 294 lokacije diljem Republike Hrvatske te Programom društveno poticane stanogradnje. Osim toga, stambeno zbrinjavanje socijalno ugroženih skupina građana u nadležnosti je jedinica lokalne samouprave. Strategija socijalnog stanovanja objedinjit će ove propise i donijeti smjer djelovanja u narednom razdoblju.

Rješavanje stambenih problema povratnika odvija se predviđenom dinamikom. U 2007. godini riješeno je zbrinjavanje 1 400 slučajeva bivših nositelja stanarskog prava. Sljedećih 4 000 zahtjeva riješit će se u 2008. i 2009. godini, za što se osiguravaju sredstva u državnom proračunu.

Potpisivanje Memoranduma potaknulo je i analizu sustava stambenih subvencija te pomoći kućanstvima s lošom stambenom situacijom. Riječ je o prvome prikupljanju podataka o praksi koja postoji u gradovima te analizi te prakse, a analizu je uz potporu i suradnju MZSS obavila udruga Ceraneo. Temeljem analize formuliran je niz prijedloga koji su objedinjeni u dva ključna koraka. Unutar prvoga koraka predložilo bi se jedinicama lokalne samouprave povećanje osnovice za ostvarivanje prava na subvencije najamnina i troškova stanovanja, povećanje površine stanova koji se mogu subvencionirati, subvencioniranje unutar triju kategorija, te bi se pripremila i provela kampanja u pogledu registracije ugovora podstanara, kako bi i oni stekli pravo na subvencije. Drugi korak odnosi se na prijedlog da se pomoć u podmirenju troškova stanovanja financira iz državnog proračuna, a ostvaruje u okviru rada centara za socijalnu skrb.

U pogledu kapaciteta skloništa za beskućnike teško je odgovoriti je li u proteklih godinu dana došlo do povećanja kapaciteta u skloništima, ali je MZSS u međuvremenu od CZSS prikupilo podatke o skloništima za beskućnike za područja u nadležnosti centara. Temeljem ovako prikupljenih podataka moći će se u budućnosti pratiti kretanje te koordinirati politika lokalnih zajednica.

Rješavanje stambenih problema povratnika odvija se predviđenom dinamikom. U 2007. godini riješeno je zbrinjavanje 1 400 slučajeva bivših nositelja stanarskog prava. Sljedećih 4 000 zahtjeva riješit će se u 2008. i 2009. godini, za što se osiguravaju sredstva u državnom proračunu.

⁶ Usp. Šućur, Z., Zrinščak, S. (2007.) Differences that Hurt: Self-Perceived Health Inequalities in Croatia and European Union, Croatian Medical Journal, 48(5):563-666.

3.1.6. Sustavno raditi na smanjenju regionalnih razlika

Smanjenje regionalnih razlika pretpostavlja niz kako kratkoročnih tako i dugoročnih mjera. Tijekom 2007. i 2008. godine nastavljene su aktivnosti na planu uklanjanja posljedica rata, demografske i ekonomske obnove depopuliranih i devastiranih područja. Značajna su sredstva utrošena na poboljšanje osnovne infrastrukture (ceste, električna i telefonska mreža, vodovod i kanalizacija) na PPDSi brdsko-planinskim područjima, koja je preduvjet gospodarskog i društvenog razvoja. Određena sredstva i dalje se troše na razminiranje poljoprivrednih i drugih površina, iako je evidentan manjak sredstava za ovu svrhu (još uvijek se događaju pogibije zbog zaostalih mina). Ključne su mjere usmjerene na povratak preostalih izbjeglica i prognanika te na demografsku obnovu ratom pogođenih područja. U poticanju povratka raseljenih osoba vrlo važno mjesto ima stambeno zbrinjavanje (dodjela zemljišta, građevinskog materijala, popravak i izgradnja kuća), na koje se posljednjih godina troši glavnina sredstava namijenjenih područjima koja su bila ratom pogođena. U sklopu projekata osiguranja stambenog smještaja za bivše nositelje stanarskog prava na PPDS ili izvan njih (radi se prvenstveno o osobama srpske nacionalnosti), u 2007. i 2008. intenzivno su nastavljene aktivnosti njihova stambenog zbrinjavanja započete 2005. godine. Ekonomski i demografski razvoj područja koja su depopulirana i/ili gospodarski zaostaju nastoji se potaknuti kroz porezne olakšice namijenjene građanima, kroz poticanje investicijskih ulaganja ili bolju iskorištenost zemljišnih i šumskih potencijala. Zahvaljujući PHARE i CARDS programima ostvareni su projekti prekogranične suradnje prvenstveno sa Slovenijom, Mađarskom i Italijom. Ključni problem na putu ublažavanja regionalnih razlika jest izostanak strateških smjernica i instrumenata (zakonodavstvo o područjima koja ekonomski zaostaju je parcijalno, strategija regionalnog razvoja još nije usvojena, veliki su problemi u provedbi zakonskih i drugih dokumenata). Nema potrebne ravnoteže između ulaganja u osnovnu infrastrukturu i ulaganja u druge aspekte gospodarskog i društvenog razvoja, što nepovoljno utječe na pokretanje ljudskih, društvenih i gospodarskih potencijala nužnih za razvoj. Isto tako, nedostaju pouzdani podaci i sustav praćenja pokazatelja, što otežava procjenu učinkovitosti mjera i intervencija Vlade. Veću je pozornost potrebno posvetiti projektima socijalnog razvoja i pristupa socijalnim uslugama (obrazovanje, zdravstvene i socijalne usluge).

Jedan od problema u vođenju politike ravnomjernog regionalnog razvoja Hrvatske je nedostatak usvojenih strateških dokumenata (oni su uglavnom u obliku nacрта i prijedloga). Tijekom protekle dvije godine vodi se rasprava o prijedlogu Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske, koji je izrađen u 2005. godini. Intencija je bila uključiti u raspravu o spomenutom prijedlogu sve zainteresirane dionike i razine vlasti. U tom je smislu formirana i Partnerska skupina (Partnersko vijeće), u koju su uključeni predstavnici središnje vlasti, lokalne i regionalne samouprave te predstavnici socijalnih partnera i civilnog društva. Osim toga, u konzultacijski proces uključeni su predstavnici akademske zajednice i različitih sektora koji na županijskoj i lokalnoj razini participiraju u aktivnostima koje su vezane uz regionalni razvoj. Predviđa se da bi Strategija regionalnog razvoja treba biti usvojena u drugoj polovini 2008. godine. Osim toga, predstavnici nadležnog ministarstva najavili su i skoro usvajanje novog zakona o regionalnom razvoju. Ovaj bi zakon trebao propisati jasne i sustavne kriterije za definiranje područja koja zaostaju u razvoju te postaviti temelje za izgradnju sustava upravljanja regionalnim razvojem. Nakon izbora krajem 2007. godine promijenjen je ustroj ministarstava, pa je ustanovljeno i posebno Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva. Sve analize upućuju na to da je potrebno poboljšati institucionalnu strukturu i uspostaviti efikasniju koordinaciju među ministarstvima, županijama i regijama (međuministarska koordinacija, vijeća za regionalni razvoj)

3.1.7. Iznaci dugoročno i održivo rješenje za probleme siromaštva među starijim osobama

Vlada RH ulaže kontinuirane napore u poboljšanje kvalitete života starijih osoba. Zaključkom sa sjednice od 2. studenoga 2007. Vlada je donijela Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2008. do 2011. koji, kao posebno osjetljivu skupinu, obuhvaća i starije osobe, a kao jedan od ciljeva utvrđuje: poboljšanje kvalitete njihova života kroz provedbu programa međugeneracijske solidarnosti iz djelokruga MOBMS-a. Također, zaključkom sa sjednice Vlade od 23. kolovoza 2007. donosi se i Program razvoja usluga za starije osobe u sustavu međugeneracijske solidarnosti od 2008. do 2011. kojim se osigurava provedba programa međugeneracijske solidarnosti Ministarstva, pored ostalog, u cilju prevencije i suzbijanja socijalne isključenosti osoba starije životne dobi.

Prioritetne mjere zaštite starijih osoba od rizika siromaštva i socijalne isključenosti mogu se podijeliti u dvije skupine. Jedna skupina mjera odnosi na umirovljeničku populaciju, a druga skupina mjera na starije osobe bez mirovinskih primanja. Tijekom 2007. i 2008. nastavljena je mirovinska reforma, koja bi tek dugoročnije mogla povoljno utjecati na položaj umirovljenika. Drugim riječima, smatra se da bi kombinirani, javno-privatni mirovinski sustav trebao osigurati mirovine koje će omogućiti pristojan životni standard u starosti. Ipak, tijekom 2007. godine usvojene su zakonske promjene koje su utjecale na poboljšanje položaja umirovljenika s najnižim mirovinama te na smanjenje razlika između tzv. starih i novih umirovljenika.⁷ Zbog usvojenih zakonskih promjena, od početka 2008. godine najniža prijevremena mirovina izračunava se prema povoljnijim uvjetima nego prije toga (trajno umanjenje mirovine zbog prijevremenog umirovljenja sada je dvostruko manje). Isto tako, smanjene su razlike između starih i novih umirovljenika kroz isplatu dodatka na mirovinu onima koji su umirovljeni nakon 1999. Ova je mjera utjecala na to da se smanjio broj korisnika najniže mirovine u prvom tromjesečju 2008. u odnosu na 2007. Spomenute zakonske promjene trebale bi značajno utjecati na mirovine koje će se ostvarivati nakon 2010. godine (kada će dodatak biti najveći).

Materijalni položaj starijih osoba bez mirovina tijekom 2007. i 2008. nije se promijenio. One starije osobe bez mirovina koje nemaju drugih izvora prihoda orijentirane su na sustav socijalne pomoći, jer ne postoji sustav socijalnih mirovina. Visine naknada socijalne pomoći u spomenutom razdoblju nisu se mijenjale. Međutim, u skladu s prijedlozima Strategije reforme socijalnih naknada 2007.-2008., koja je izrađena u okviru Drugog programskog zajma za prilagodbu (PAL 2), Vlada je u prvom tromjesečju 2008. godine donijela odluku o podizanju standardne naknade socijalne pomoći za 100 kn, s tim da bi ova odluka treba stupiti na snagu krajem 2008. godine. Naknade socijalne pomoći i dalje su niske i teško mogu osigurati pristojan životni standard za starije osobe bez mirovina. Dugoročno rješenje problema siromaštva za ovu skupinu vidi se u proširenju prava iz mirovinskog sustava. Pojedini prijedlozi mirovinske reforme s kraja 1990-ih i početka 2000-ih predviđaju uvođenje tzv. nultog mirovinskog stupa, koji bi se financirao iz proračuna, a iz kojega bi se isplaćivale mirovinske naknade svim građanima koji nisu ostvarili mirovinu na temelju osiguranja ili primaju mirovine ispod određene razine. Program Vlade RH također predviđa uvođenje „državne potpore“ ili „narodne mirovine“ za starije osobe bez ikakvih primanja. No, dosada nije temeljito raspravljen model socijalnih mirovina koji bi bio uveden, a niti visina tih mirovina. Može se pretpostaviti da je veća vjerojatnost za uvođenje državne mirovine u

⁷ „Stari“ umirovljenici su oni koji su ostvarili mirovine prije donošenja Zakona o mirovinskom osiguranju (1999.), a „novi“ su oni koji su otišli u mirovinu nakon 1999. Zbog podizanja dobi ulaska u mirovinu i promjena u načinu izračuna mirovina, novi su umirovljenici često ostvarivali niže mirovine, iako su imali isti ili čak duži radni staž od starih umirovljenika.

okviru sustava socijalne skrbi na temelju provjere resursa nego univerzalnih socijalnih mirovina (zbog manjih socijalnih izdataka i modela hrvatskog mirovinskog sustava).

Državne mirovine imaju nekoliko prednosti pred naknadama socijalne pomoći. One mogu poboljšati materijalni položaj starijih osoba bez ikakvih primanja, pod uvjetom da su veće od naknada socijalne pomoći. Osim toga, one afirmiraju njihova socijalna i ekonomska prava, jačaju njihov položaj unutar obitelji i ukupni građanski status, doprinose jednakosti spolova i socijalno pravednijem društvu (preko 95% starijih osoba bez mirovina čine žene), smanjuju ili ukidaju stigmatizaciju (mnoge starije osobe ne traže socijalnu pomoć zbog srama, iako imaju pravo na ovu naknadu). Naposljetku, značajan broj starijih osoba bez primanja skrbi o rodbini (gotovo 1/4 svakodnevno ili barem jednom tjedno skrbi o staroj ili nemoćnoj rodbini).

3.1.8. Pratiti i evaluirati provedbu Nacionalne strategije zdravstva 2006.-2011. s aspekta njenog utjecaja na ublažavanje siromaštva i socijalne isključenosti

U tijeku donošenja Nacionalne strategija zdravstva 2006.-2011., kao i Memoranduma o socijalnom uključivanju, javnost je bila posebno zaokupljena utjecajem plaćanja administrativne pristojbe na mogućnost korištenja zdravstvenih usluga. Administrativna je pristojba bila uvedena kao jedna od mjera stimuliranja razvoja dijagnostike i liječenja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, a zbog potrebe smanjivanja upućivanja bolesnika na razinu sekundarne zdravstvene zaštite za sve mjere koje se mogu kvalitetno ostvariti na razini primarne zdravstvene zaštite, ali i kao mjera financiranja usluga zdravstvene zaštite. S obzirom da su nakon toga ostvarene druge mjere stabilizacije zdravstvenog sustava te s obzirom na njen mogući utjecaj na otežano ostvarivanje usluga od strane siromašnijih građana, od ožujka 2008. godine izmjenama Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju ukinuta je administrativna pristojba. Trenutno nema nikakvih konkretnih prijedloga o mogućim izmjenama sustava financiranja zdravstva, premda se u stručnoj javnosti povremeno vode rasprave o nužnosti povećanja privatnoga sufinanciranja zdravstvene zaštite. Prilikom bilo kakve nove odluke bit će potrebno ponovno preispitati mogući utjecaj takvih mjera na siromašnije građane.⁸

3.2. Procjena ostvarenosti prioriteta u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti u RH definiranih u 4. poglavlju JIM-a

Većina mjera u 4. poglavlju JIM-a doprinijela je ostvarenju prioriteta definiranih u 8. poglavlju JIM-a. Ipak, među prioritete nisu ušle mjere usmjerene na iskorjenjivanje dječjeg siromaštva. Prema podacima DZS, stope dohodovnog siromaštva djece u Hrvatskoj su prosječne ili ispodprosječne. Međutim, istraživanja siromaštva djece u nas još su uvijek malobrojna, a posebice ona istraživanja koja nadilaze koncept dohodovnog siromaštva. Mjerenje dječjeg siromaštva ne može se oslanjati samo na pokazatelj visine dohotka kućanstva. Stoga bi u narednom razdoblju valjalo provesti istraživanja koja će dati uvid u stupanj depriviranosti djece u različitim područjima životnog standarda, kao što su: ishrana, odijevanje, stambeni uvjeti, potrošna dobra, socijalne aktivnosti, razvojna okolina, informiranost i sl.

⁸ O tome usp. Jafarov, E. and Gunnarsson, V. (2008.) Government Spending on Health Care and Education in Croatia: Efficiency and Reform Options. IMF Working Paper. Posjećeno 20.06.2008. na mrežnoj stranici: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp08136.pdf>; Mihaljek, D. (2007.) Health Care Policy Reform in Croatia: How to See the Forest from the Trees. In: K. Ott (ed.) Croatian Accession to the European Union. Zagreb; A. Čičin Šain (2008.) Neodrživa „socijalna država“, Jutarnji list, 22.03.2008.; Zrinščak, S. (2007.) Zdravstvena politika Hrvatske. U vrtlogu reformi i suvremenih društvenih izazova, Revija za socijalnu politiku, 14(2):193-220.

3.2.1. Pospješivanje sudjelovanja u svijetu rada

3.2.1.1. Pospješiti dostupnost stabilnog i kvalitetnog zapošljavanja, aktivna politika zapošljavanja i osposobljavanja

Pregled mjera

- **Provoditi programe treninga i obrazovanja te intenzivno individualizirano posredovanje i savjetovanje pri zapošljavanju, učenju vještina traženja i kreiranja posla.** Vlada RH donijela je Godišnji plan poticanja zapošljavanja za 2007. godinu, koji obuhvaća raznovrsne mjere za poticanje poduzetništva, razvoj zadrugarstva, sufinanciranje zapošljavanja, obrazovanja i samozapošljavanja. Mjere su usmjerene na zapošljavanje i obrazovanje dugotrajno nezaposlenih osoba, mladih osoba bez radnog iskustva, osoba starije radne dobi, te osoba s nižom razinom obrazovanja, odnosno osoba koje su prekinule školovanje radi stjecanja dodatnih znanja i vještina traženih na tržištu rada. Nadalje, dio operativnih mjera odnosio se na promoviranje integracije i borbe protiv diskriminacije osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada (npr. osobe s invalidnošću, osobe s otežanim faktorom zapošljivosti, nezaposleni samohrani roditelji malodobne djece i sl.), i to mjerama sufinanciranja zapošljavanja i uključivanja u programe javnih radova koje provode jedinice lokalne samouprave. U skladu sa Zajedničkim memorandumom o socijalnom uključivanju RH (poglavlje 4.1.1.2) i Nacionalnim provedbenim planom za socijalno uključivanje (poglavlje 3.3.1), provodile su se mnogobrojne mjere za povećanje razine zapošljivosti skupina koje su najviše pogođene dugotrajnom nezaposlenošću:

- Sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva
- Sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba
- Sufinanciranje zapošljavanja starijih nezaposlenih osoba
- Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba
- Sufinanciranje obrazovanja za poznatog i nepoznatog poslodavca
- Javni radovi

Od početka primjene mjera iz nadležnosti HZZ prema Godišnjem planu poticanja zapošljavanja za 2007. godinu u razdoblju od 19. ožujka do 30. studenog zaprimljeno je 4 750 ugovora o dodjeli potpore za zapošljavanje i obrazovanje, financiranje obrazovanja nezaposlenih osoba, kao i za sufinanciranje zapošljavanja u programima javnih radova. Provedbom mjera aktivne politike u nadležnosti HZZ tijekom 2007. godine ukupno su zaposlene ili uključene u obrazovanje 8 494 osobe (93,1% od planiranih 9 125), od čega je 4 296 osoba zaposleno kroz potpore za zapošljavanje, 707 osoba uključeno u obrazovanje za poznatog poslodavca (potpore za usavršavanje), 2 960 osoba uključeno u obrazovanje za nepoznatog poslodavca, a 531 osoba zaposlena kroz program javnih radova. Od ukupnog broja osoba obuhvaćenih mjerama u 2007. godini 4 346 (ili 51,1%) bile su žene. Od početka provedbe mjera do kraja 2007. isplaćeno je 150,3 milijuna kuna. Prema broju zaprimljenih zahtjeva najveći interes poslodavaca iskazan je za sljedećim mjerama: sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva, sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba, sufinanciranje zapošljavanja starijih osoba i sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba. Navedene mjere odnose se na državne potpore za zapošljavanje, temeljem kojih je zaprimljeno 4 887 zahtjeva (88,3% od ukupno zaprimljenih zahtjeva), a putem njih je zaposleno ukupno 4 211 osoba iz evidencije nezaposlenih.

Temeljem mjere sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva u 2007. planiran je obuhvat 1 605 osoba, dok provedbeni rezultati do kraja 2007. godine pokazuju da je zaposleno 1 226 osoba, od čega 588 žena (ili 48,0%). Udio zaposlenih temeljem ove mjere u ukupnom zapošljavanju putem potpora za zapošljavanje iznosio je 29,1%. Provedbeni rezultati upućuju na to da se kroz primjenu ove mjere najčešće zapošljavaju osobe srednje, više i visoke obrazovne razine kod malih i srednjih poslodavaca. Poslodavci

sve više koriste institut pripravničkog stažiranja čime je ispunjen osnovni cilj mjere – zapošljavanje mladih osoba bez radnog iskustva u zvanjima za koje su se školovale kako bi stekle potrebno radno iskustvo i postigle samostalnost u zvanju. Za provedbu mjere sufinanciranja zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva planirano je 29,8 milijuna kuna, a isplaćeno 33 milijuna kuna dominantno malim i srednjim poslodavcima.

Zbog usvajanja potrebnih dokumenata i osiguranja financijske podrške provedba mjera aktivne politike u 2008. započela je tek krajem ožujka. U okviru Godišnjeg plana za poticanje zapošljavanja za 2008. godinu, provedbom mjera aktivne politike u nadležnosti HZZ, od 25. ožujka do 30. travnja 2008. godine ukupno je zaposleno ili uključeno u obrazovanje 375 osoba, od toga 166 žena ili 44,3%. Zapošljavanje je ostvareno temeljem sljedećih mjera: sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva (48 ili 12,8%), sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba (130 ili 34,7%), sufinanciranje zapošljavanja žena iznad 45 i muškaraca iznad 50 godina starosti (58 ili 15,5%), sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih (27 ili 7,2%), sufinanciranje obrazovanja za poznatog poslodavca (19 ili 5,1%), financiranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca (4 ili 1,1%) i javni radovi (89 ili 23,7%).

- **Mjere APTR bolje fokusirati na skupine koje su dugotrajno nezaposlene ili postoji opasnost da će postati.** Temeljem mjere - sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba u 2007. planiran je obuhvat 1 690 osoba, dok provedbeni rezultati do kraja 2007. godine pokazuju da je zaposleno 1 693 osoba, od čega 1 083 žena (ili 64%). Udio zaposlenih temeljem ove mjere u ukupnom zapošljavanju na temelju potpora za zapošljavanje iznosio je 40,2%. Provedbeni rezultati su očekivani jer se radi o mjeri koja ima najveći obuhvat prema ciljanoj skupini nezaposlenih, jer ne postoje dobna ograničenja, razina obrazovanja i prethodno radno iskustvo, već samo uvjet dužine prijave u evidenciji nezaposlenih. Za provedbu ove mjere planirano je 33,3 milijuna, a isplaćeno je 41 milijun kuna, predominantno malim i srednjim poslodavcima.

Temeljem mjere - sufinanciranje zapošljavanja ženskih osoba iznad 45 i muških osoba iznad 50 godina starosti u 2007. planiran je obuhvat 730 osoba, dok provedbeni rezultati do kraja 2007. godine pokazuju da je zaposleno 837 osoba, od čega 515 žena (ili 61,5%). Udio zaposlenih po ovoj mjeri u ukupnom zapošljavanju temeljem potpora za zapošljavanje iznosio je 19,9%. Za provedbu ove mjere planirano je 20,3 milijuna, a isplaćeno je 30,6 milijuna kuna. Povećani utrošak sredstava u odnosu na planirani nastao je zbog zapošljavanje osoba visokoškolske razine obrazovanja, gdje visina potpore po pojedinoj osobi iznosi 55 791 kuna.

Temeljem mjere - sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih planiran je obuhvat 650 osoba, dok provedbeni rezultati do kraja 2007. godine pokazuju da je zaposleno 455 osoba, od čega 69 žena (ili 15,2%). Udio ove mjere u ukupnom zapošljavanju temeljem potpora za zapošljavanje iznosio je 10,8%. Provedba ove mjere u 2007. godini u odnosu na rezultate provedbe mjere u 2006. godini polučila je veće učinke zbog pojačane promidžbe koja je utjecala na veću socijalnu osjetljivost na tržištu rada za osobe koje nisu konkurentne i zbog svojih osobnih obilježja ulaze u skupine teško zapošljivih osoba. Uočeni su pozitivni pomaci u primjeni navedene mjere posebice u odnosu na zapošljavanje osoba s invaliditetom, koje čine 20% od ukupno zaposlenih iz ove ciljane skupine (liječeni ovisnici o teškim drogama, roditelji četvero i više malodobne djece, osobe s invaliditetom). Za provedbu ove mjere planirano je 15,2 milijuna kuna, a isplaćeno 15,6 milijuna kuna.

Temeljem mjere sufinanciranje obrazovanja za poznatog poslodavca u 2007. zaprimljeno je 82 zahtjeva za obrazovanje uz zapošljavanje 85 osoba, od čega 67 žena (ili 78,8%) i za zadržavanje radnog mjesta za 707 osoba, od čega 202 žene (ili 28,6%). Prema pristiglim zahtjevima i potpisanim ugovorima poslodavci sve češće koriste programe usavršavanja za

novozaposlene osobe, dok je u programu aktivnosti za 2006. godinu usavršavanje bilo usmjereno na zadržavanje radnog mjesta. Za provedbu ove mjere planirano je bilo 12 milijuna kuna, a isplaćeno 5 milijuna kuna. Mjera nije postigla planirane rezultate zbog prakse na tržištu rada da su se financijske potpore za obrazovanje novozaposlenih radnika ili u cilju zadržavanja radnog mjesta uglavnom do 2006. godine primjenjivale na poslodavce u teškoćama ili u restrukturiranju, posebice na poslodavce iz tekstilne industrije i brodogradnje.

Temeljem mjere financiranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca zaprimljen je 451 zahtjev za obrazovanje po kojima je odobreno uključivanje 2 960 nezaposlenih osoba u program obrazovanja, od čega 1 713 žena (ili 57,9%). Planirani obuhvat po ovoj mjeri bio je 2 200 osoba. Prema iskazanim potrebama lokalnih tržišta županija, nezaposlene osobe uključene su u osposobljavanje za građevinsku operativu, zavarivače, brodocjevare, samostalne knjigovođe, programe učenja stranih jezika, informatičke tečajeve svih razina, pomoćne poslove u turističko-ugostiteljskoj djelatnosti, kao i usavršavanja na novim tehnologijama vezano za tehničku struku. Za provedbu ove mjere planirano je 34,7 milijuna kuna, a isplaćeno 21,2 milijuna kuna.

Temeljem mjere - javni radovi zaprimljeno je 114 zahtjeva po kojima je odobreno zapošljavanje 531 osobe, od čega 109 žena (ili 20,5%), a planirani obuhvat bio je 1 100 osoba. Navedena mjera pokazuje očekivane rezultate samo u Vukovarsko-srijemskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Osječko-baranjskoj županiji. Za provedbu ove mjere planirano je 14,7 milijuna kuna, a isplaćeno je 3,7 milijuna kuna.

- **Razviti “kulturu evaluacije”, odnosno ispitivanja učinaka mjera APTR i izbjegavanja stihijskog pristupa.** Ostvaren je projekt Evaluacija mjera aktivne politike tržišta rada u Hrvatskoj. Riječ je o bilateralnom programu koji je započeo 2006. godine, a bazira se na suradnji austrijskog Ministarstva gospodarstva i rada s Ministarstvom gospodarstva, rada i poduzetništva (Uprava za rad i tržište rada) Republike Hrvatske i HZZ. Tijekom 2007. izrađena je studija „Evaluacija mjera aktivne politike tržišta rada u Hrvatskoj“ te je u lipnju 2007. održan seminar pod nazivom „Praćenje i evaluacija mjera aktivne politike tržišta rada u Hrvatskoj“. U studenom 2007. u Beču je održan seminar o temi „Standardi kvalitete u službi za zapošljavanje - metode i iskustva“.
- **Ocijeniti u kojoj mjeri postoji uspješna koordinacija između nadležnih službi i ministarstava te lokalnih inicijativa aktivne politike zapošljavanja.** Može se ocijeniti da je osjetno poboljšana koordinacija i suradnja nadležnih službi i ministarstva. Tako se projekt Lokalno partnerstvo za zapošljavanje provodio u neposrednoj suradnji s CARDS projektom za provedbu Regionalnih operativnih programa, pa je unutar svakog Regionalnog partnerskog vijeća osnovana Tematska radna skupina za razvoj ljudskih potencijala koja predstavlja predviđeno lokalno partnerstvo za zapošljavanje. Kao pozitivan primjer može se navesti FZPRZOI koji je zajedno s MGRP nositelj programa Promicanje rodne jednakosti u suzbijanju siromaštva. Aktivnost je usmjerena na osnaživanje ženskog poduzetništva.

HZZ, nekoliko ministarstava i nadležnih službi zajedno su sudjelovali u više domaćih i međunarodnih projekata među kojima se ističu:

- Projekt PHARE 2005 Aktivne mjere za zapošljavanje skupina kojima prijete socijalna isključenost započeo u travnju 2007. a trajat će do prosinca 2008. Opći je cilj projekta ojačati ekonomsku i socijalnu koheziju najosjetljivijih skupina u hrvatskome društvu tako da se poveća razina njihove zapošljivosti.
- DILMA (Razvoj integriranog tržišta rada jadranske regije) je nastavak projekta „Razvoj jadranskog tržišta rada“ (SVILMA). Cilj projekta je daljnjim razvojem partnerstva talijanskih jadranskih regija Veneto, Friuli Venezia Giulia, Emilia Romagna, Marche, Abruzzo, Molise i Puglia te Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne

Gore, Albanije i Hrvatske ostvariti međunarodnu suradnju državnih, javnih i privatnih sudionika na tržištu rada, unaprijediti znanja i vještine zaposlenih u javnim i privatnim službama za zapošljavanje, te poboljšati institucionalnu suradnju u usklađivanju ponude i potražnje na tržištu rada.

- IPA program za razdoblje 2007.-2013. jedinstveni je predpristupni instrument koji će zamijeniti tekuće pretpristupne programe CARDS, PHARE, ISPA i SAPARD te objediniti njihove elemente. Njegov je cilj pripremiti zemlje kandidatkinje za što bolju implementaciju strukturnih i ruralnih razvojnih fondova nakon ulaska u EU. HZZ je sudjelovao u izradi i donošenju dvaju dokumenata značajnih za provedbu četvrte komponente IPA-e „Okvir za usklađenost strategija 2007.-2013. godine“ i „Operativni program za razvoj ljudskih resursa 2007.-2009. godine“, čiji je nositelj bio Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU.

U unapređenju kapaciteta, koordinacije i suradnje među nadležnim tijelima posebice su bili važne aktivnosti vezane uz financijsko upravljanje projektima EU. Na temelju Odluke o imenovanju osoba ovlaštenih za upravljanje instrumentom pretpristupne pomoći (IPA) i Uredbe o opsegu i sadržaju odgovornosti te ovlastima tijela nadležnih za upravljanje instrumentom pretpristupne pomoći, HZZ imenovan je provedbenim tijelom za više mjera unutar Operativnog programa Razvoj ljudskih potencijala. U tu svrhu osnovan je Odjel za financiranje i ugovaranje projekata EU na koji su upućeni poslovi provođenja natječaja, potpisivanja ugovora s korisnicima odnosno izvoditeljima projekata, financijska kontrola zahtjeva za isplatu i njihova provjera, te nadzor na razini projekata koji obuhvaća provjere na terenu i, ako se utvrde nepravilnosti, povrat sredstava. Tijekom 2007. godine Odjel je, zajedno s ostalim institucijama iz Operativne strukture za provedbu IV. komponente IPA programa, započeo pripremu za dobivanje akreditacije, radi upravljanja IPA programom, koja se očekuje u 2008. godini.

- **Izvršiti decentralizaciju u kreiranju politike zapošljavanja, osloboditi i poticati inicijative na regionalnom i lokalnom tržištu rada koje će poticati partnerstvo i uključivati sve raspoložive čimbenike koji mogu doprinijeti unapređivanju zapošljavanja na lokalnoj i regionalnoj razini.** U svibnju 2007. podnesen je konačni izvještaj projekta Lokalno partnerstvo za zapošljavanje (*Local partnerships for employment*) koji je proveden na području četiriju hrvatskih županija: Brodske-posavske, Požeško-slavonske; Karlovačke i Ličko-senjske.⁹ Projekt se provodio u neposrednoj suradnji s CARDS projektom za provedbu Regionalnih operativnih programa, pa je unutar svakog Regionalnog partnerskog vijeća osnovana Tematska radna skupina za razvoj ljudskih potencijala koja predstavlja predviđeno lokalno partnerstvo za zapošljavanje. Cilj projekta bio je na lokalnoj razini razviti partnerstvo u sustavu zapošljavanja, ostvariti jasnu podjelu odgovornosti, unaprijediti međusobnu izmjenu znanja i iskustava, razviti dijalog i komunikaciju, izgraditi i razviti kapacitete te unaprijediti sposobnosti rješavanja problema. Projekt CARDS 2003 „Decentralizacija i restrukturiranje Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje“ završen je 25. listopada 2007, a provodio se sa svrhom jačanja regionalne i lokalne sposobnosti HZZ-a unapređivanjem vještina, tehnološkog znanja i iskustva, što bi omogućilo izravnije uključivanje Zavoda u lokalne razvojne potrebe i inicijative. Unutar projekta izrađeni su nacrti nekih ključnih dokumenata potrebnih za daljnju reorganizaciju Zavoda (Strateški plan HZZ-a za razdoblje 2007.-2011. te Etički kodeks), održane su radionice za operativne rukovoditelje iz Središnje službe i svih područnih služba te je organizirano studijsko putovanje u Sjevernu Irsku i Republiku Irsku radi upoznavanja sa sustavima tržišta rada dviju zemalja članica EU. U svibnju 2008. godine okončan je projekt

⁹ Završni izvještaj projekta nalazi se na web stranici http://www.hzz.hr/CARDS2004-lpe2/userdocsimages/docs/reports/Final_Report.pdf

Središnjeg državnog ureda za upravu prema kojem je predviđena u trogodišnjem razdoblju decentralizacija sustava zapošljavanja, ujednačavanje standarda i bolje povezivanje sa sustavom socijalne skrbi, ali i zadržavanje autonomije za ostvarivanje prioriteta politike i mjera.

- **Vratiti nezaposlenim osobama (njihovim udrugama) status socijalnog partnera, koji su imali ranije.** Unutar navedenog projekta Središnjeg državnog ureda istaknuto je da je na različitim razinama vlasti postoji potreba za integracijom usluga sektora zapošljavanja i socijalne skrbi kako bi se optimizirala upotreba resursa i izbjeglo dupliciranje. Ta će se integracija osigurati kroz, na primjer, lokalna vijeće za zapošljavanje i socijalnu skrb, odnosno socijalna vijeća. Predviđeno je da će vijeće pripremati srednjoročne planove i programe kapitalnih ulaganja. Vijeće će također osigurati kroz redovne sastanke i rasprave postizanje konsenzusa, konzultacije s dionicima (*stakeholders*) među kojima se posebno ističu predstavnici nezaposlenih osoba i njihovo šire sudjelovanje u planiranju i procesu donošenja odluka.

3.2.1.2. Promoviranje integracije i borba protiv diskriminacije osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada

Pregled mjera

- **Poticati zapošljavanje osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada.** U evidenciji HZZ-a u prosincu 2007. bile su evidentirane 5 703 nezaposlene osobe s invaliditetom. Tijekom 2007. godine zaposlene su 1 423 osobe. U skladu s postojećom zakonskom regulativom, osobe s invaliditetom sudjelovale su u svim poslovnim procesima koje provodi HZZ. Za više skupina korisnika poput osoba s invaliditetom, teže zapošljivih mladih osoba, nezaposlenih žena preko 40 godina starosti organiziraju se mnogobrojni tečajevi informatike i proaktivnog traženja posla.
- **Poduzimati mjere zapošljavanje osoba s invaliditetom kroz različite oblike samozapošljavanja, obavljanjem određene obrtničke ili uslužne djelatnosti (poticati razvoj poduzetništva ranjivih skupina).** Tijekom 2007. godine u HZZ kontinuirano se provodila identifikacija osoba s invaliditetom koje imaju potrebu za profesionalnim usmjeravanjem uzimajući u obzir životnu dob, obrazovanje i radni status. Tijekom 2007. godine u postupke profesionalnog usmjeravanja bilo je uključeno 349 osoba s invaliditetom te 2 257 osoba s nekim faktorom otežane zapošljivosti, među kojima je najveći broj osoba s različitim oblicima tjelesnog oštećenja. U provedbi aktivnosti u 2007. godini ukupno je utrošeno 222 291 kuna (trošak se odnosio na zdravstvene preglede, psihodijagnostički instrumentarij i informativne materijale za osobe kojima su pružene usluge profesionalnog usmjeravanja). U cilju podizanja razine kvalitete rada s različitim skupinama korisnika, tijekom 2007. godine organizirane su edukacije unaprjeđenja kompetencija savjetnika za profesionalno usmjeravanje HZZ (stručna usavršavanja savjetnika za primjenu različitog psihodijagnostičkog instrumentarija, metoda vođenja selekcijskog intervjua, te osnova grupnog rada s različitim skupinama nezaposlenih osoba). Educirani su savjetnici iz svih područnih službi HZZ. U 2007. godini provedeno je osposobljavanje 60 savjetnika za profesionalno usmjeravanje HZZ i stručnih suradnika iz škola za primjenu programa „Moj izbor“, a tiskan je i priručnik s 250 opisa zanimanja te drugi promidžbeni materijali koji su dostavljeni obrazovnim institucijama, nadležnim ministarstvima i agencijama. U provedbi aktivnosti u 2007. godini ukupno je utrošeno 267 876 kuna, a trošak se odnosio na stručno usavršavanje savjetnika za primjenu psihodijagnostičkog instrumentarija, programa „Moj izbor“, te druge stručne teme iz područja profesionalnog usmjeravanja, selekcije i rehabilitacije.
- **Osigurati sredstva za prilagodbu radnih mjesta na kojima se mogu zaposliti i raditi osobe s invaliditetom te povećati pristupačnost i primjerenost obrazovnog sustava**

radi njihova lakšeg zapošljavanja. Posebice se velika pozornost posvećuje poboljšanju zapošljivosti osoba s invaliditetom te HZZ kontinuirano radi na uspostavi modela profesionalnog usmjeravanja u obrazovnom sustavu. U cilju osiguranja šireg pristupa učenika i svih nezaposlenih osoba profesionalnom usmjeravanju, od 1. siječnja 2007. godine u primjeni je računalni program profesionalnog usmjeravanja „Moj izbor“. Program je dostupan svim nezaposlenim osobama, uključujući i osobe s invaliditetom u svim područnim službama HZZ i nekim nevladinim udrugama, te u oko stotinu osnovnih i srednjih škola i institucija obrazovanja odraslih. Također, predstavnici Središnje službe HZZ, Odjela pripreme za zapošljavanje odazvali su se pozivu ASO te tijekom 2007. godine održali predavanja za nastavnike koji rade s djecom s teškoćama u razvoju. Sudjelovanje je predviđeno planom stručnog usavršavanja strukovnih škola u području zdravstva i socijalne skrbi, odnosno stručnog usavršavanja nastavnika u području rada s navedenom skupinom. Predavanja „Profesionalno usmjeravanje učenika s teškoćama u razvoju i zapošljavanje osoba s invaliditetom“ organizirana su u rujnu i prosincu 2007. godine. HZZ je tijekom 2007. godine sudjelovao u projektu GTZ i MGRP „Strukovno obrazovanje orijentirano na tržište rada u Republici Hrvatskoj“, te u pripremi druge faze projekta za komponentu „Uspostava modela lokalnog partnerstva u profesionalnom usmjeravanju“ koji će se provoditi tijekom 2008. godine, a u koji će biti uključene i obrazovne institucije.

- **Nužan je kvotni sustav zapošljavanja sa svrhom određivanja obveze poslodavcu da zaposli određeni postotak osoba s invaliditetom.** S obzirom da je FPRZOI trenutno u postupku iznalaženja rješenja za nadzor kvotnog sustava, još uvijek ne raspolaže brojem zaposlenih osoba s invaliditetom kod poslodavaca na koje se primjenjuje sustav kvota. Naime, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom napuštena je obveza zapošljavanja određenog broja osoba s invaliditetom na srazmjeran broj radnika jer mjera nije imala pozitivan učinak u rastu zaposlenosti osoba s invaliditetom. Stoga je kvotni sustav zadržan samo kao izbor poslodavca na način da plaća povećani doprinos za zapošljavanje osoba s invaliditetom (umjesto 0,1% uplaćuje po stopi od 0,2%). Nadzor nad primjenom ovoga zakona ima Porezna uprava MF.
- **Implementirati i dalje razvijati mjere integracije Roma u tržište rada, kroz njihovo uključivanje u obrazovanje i programe obuke i osposobljavanja, sufinancirano zapošljavanje, javne radove, savjetovanje u pogledu traženja posla itd.** Polazeći od ciljeva iz Nacionalnog programa za Rome, odnosno Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015., sastavni dio Godišnjeg plana poticanja zapošljavanja za 2007. godinu čine i mjere usmjerene na osposobljavanje i zapošljavanje Roma u svim gospodarskim granama: uključivanje Roma u programe pripreme za zapošljavanje, procjene preostale radne sposobnosti, stvaranje pozitivnog ozračja kod poslodavaca za zapošljavanje Roma, davanje pomoći pri samozapošljavanju; zapošljavanje u programima javnih radova („Romi za Rome“ i „Romi za lokalnu zajednicu“), edukacija i razvijanje mreže prikupljanja sekundarnih sirovina za recikliranje, sufinanciranje zapošljavanja. Temeljem mjera iz Nacionalnog programa za Rome/Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma za 2007., koje se odnose na zapošljavanje i osposobljavanje nezaposlenih osoba romske nacionalne manjine, od 19. ožujka do kraja 2007. godine sveukupno je zaprimljeno 63 zahtjeva, pozitivno je ocijenjeno 62 zahtjeva te su potpisana 62 ugovora o sufinanciranju zapošljavanja i osposobljavanja, financiranju osposobljavanja nezaposlenih osoba romske nacionalne manjine te financiranju zapošljavanja u programima javnih radova. Mjerama je obuhvaćeno 216 osoba romske nacionalne manjine iz evidencije nezaposlenih osoba, od čega su 202 osobe zaposlene, a 14 osoba je uključeno u mjeru - osposobljavanje za nepoznatog poslodavca. Od ukupno obuhvaćenih 216 osoba

romske nacionalnosti 50 (23,1%) su bile žene. Cilj primjene spomenutih mjera bio je povećati zapošljivost dugotrajno nezaposlenih osoba romske nacionalne manjine, poticati njihovu socijalnu uključenost kroz programe društveno korisnog rada i ublažiti socijalne posljedice nezaposlenosti osoba romske nacionalnosti. Najveći broj osoba romske nacionalne manjine zaposlio se kroz javne radove. Najveći je interes nezaposlenih osoba romske nacionalne manjine za uključivanjem u programe javnih radova (s naglaskom na programe komunalnih radova) u Osječko-baranjskoj, Sisačko-moslavačkoj, Koprivničko-križevačkoj i Međimurskoj županiji. Temeljem sufinanciranja zapošljavanja i osposobljavanja nezaposlenih osoba romske nacionalne manjine od 19. ožujka do kraja 2007. godine sveukupno je isplaćeno nešto više od 3 milijuna kuna.

- **Osigurati punu provedbu propisa o zapošljavanju manjina sadržanih u Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina.** Odredbom članka 22. Ustavnog zakona propisano je da pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na zastupljenost u tijelima državne uprave i pravosudnim tijelima, vodeći računa o sudjelovanju pripadnika nacionalnih manjina u ukupnom stanovništvu na razini na kojoj je ustrojeno tijelo i stečenim pravima. Vezano uz zapošljavanje pripadnika nacionalnih manjina u tijelima državne uprave, Središnji državni ured za upravu poduzeo je od 2006. godine do sada niz aktivnosti u cilju provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. Te se aktivnosti odnose na analizu postojećeg stanja zaposlenih pripadnika nacionalnih manjina, planiranje zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina, edukaciju državnih službenika o provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, te informiranje pripadnika nacionalnih manjina o pravima koja im pripadaju temeljem odredaba Ustavnog zakona. Od srpnja 2007. godine sva državna tijela dostavljaju ovom Uredu redovite mjesečne podatke o broju zaposlenih, s posebno iskazanim podacima o pripadnicima nacionalnih manjina i njihovoj strukturi prema spolu, stupnju stručne spreme, vrsti radnog odnosa i statusu. Temeljem navedenih podataka vrši se analiza stanja i predlažu mjere za poboljšanje. Prema posljednjim obrađenim podacima, na dan 30. travnja 2008. u središnjim tijelima državne uprave zaposleno je ukupno 1 918 pripadnika nacionalnih manjina (od čega 1 773 državnih službenika i 145 namještenika), u uredima državne uprave u županijama zaposleno je 222 pripadnika nacionalnih manjina (od čega 201 državni službenik i 21 namještenik). Najviše je zaposleno pripadnika srpske nacionalne manjine (1 300). Najmanje je zastupljena romska nacionalna manjina (1), s obzirom da mali broj navedenih pripadnika ima odgovarajuće obrazovanje koje je potrebno za rad u državnoj službi. Planovi prijama u državnu službu obavezno sadržavaju podatke o broju zaposlenih pripadnika nacionalnih manjina i planira se potreban broj pripadnika nacionalnih manjina koje je potrebno zaposliti u tijelima državne uprave. Planovi se objavljuju u „Narodnim novinama“, web-stranici ovog Ureda i najmanje jednom dnevnom listu koji se prodaje na području cijele Republike Hrvatske. Planom prijama u državnu službu za tijela državne uprave, stručne službe i urede Vlade RH za 2008. godinu planira se zaposliti ukupno 226 pripadnika nacionalnih manjina u tijela za koja je donesen Plan. Usporedba stvarnog stanja zaposlenih pripadnika nacionalnih manjina pokazuje da je postignut napredak u zapošljavanju pripadnika nacionalnih manjina. Na dan donošenja Plana prijama za 2007. godinu bilo ukupno 1 971 pripadnik nacionalnih manjina u tijelima državne uprave, a na dan donošenja Plana prijama za 2008. godinu 2 016 pripadnika nacionalnih manjina. Stvarno povećanje je veće od navedenog broja zbog stalnih fluktuacija zaposlenih (odlasci u mirovinu, sporazumni prestanci službe i sl.). Pripadnici nacionalnih manjina trebaju se pozvati na pravo prednosti pri zapošljavanju u prijavama na javne natječaje i ostvaruju prednost pod jednakim uvjetima, odnosno moraju ispunjavati uvjete za radno mjesto koje se popunjava i postići jednake rezultate u postupku testiranja. Predstavnici ovoga Ureda sudjeluju, kao članovi natječajnih komisija, u svim postupcima zapošljavanja u tijelima državne uprave i

osiguravaju provedbu članka 22. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina te ukazuju tijelima državne uprave na provedbu navedene odredbe. Nadalje, tijekom 2007. godine, ujednačeni su sadržaji tekstova javnih natječaja svih državnih tijela, tako da se u svim tekstovima javnih natječaja ističe pravo prednosti pripadnika nacionalnih manjina pri zapošljavanju u tijelima državne uprave i u pravosudnim tijelima. Svakom kandidatu u postupku zapošljavanja jamči se pravo na žalbu protiv rješenja o prijemu u državnu službu. Žalbe rješava Odbor za državnu službu, koje je neovisno tijelo ustrojeno sukladno Zakonu o državnim službenicima. Tijekom 2007. godine Odbor za državnu službu zaprimio je ukupno deset žalbi pripadnika nacionalnih manjina zbog povrede prava prednosti pri zapošljavanju. Od navedenih žalbi, devet je odbijeno jer kandidati nisu ispunjavali uvjete utvrđene u javnom natječaju odnosno nisu postigli potreban broj bodova na testiranjima. Stoga, nije povrijeđeno njihovo pravo prednosti pod jednakim uvjetima u odnosu na ostale kandidate. Ured je tijekom 2007. godine organizirao okrugle stolove o provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. U suradnji s Misijom OEES-a u RH organiziran je u Hrvatskom saboru Okrugli stol pod nazivom "Provedba članka 22. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina: Prijam u službu u državnoj upravi". Na web-stranicama ovoga Ureda redovito se ažuriraju podaci o mogućnostima zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina (objava planova prijama u državnu službu, informacija o načinu, postupku zapošljavanja i pravu prednosti pri zapošljavanju i sl.). U Centru za stručno osposobljavanje i usavršavanje državnih službenika ovoga Ureda tijekom 2007. godine održani su programi izobrazbe za državne službenike koji uključuju i sadržaje o pravima nacionalnih manjina. Održava se i program „Zapošljavanje u državnoj službi“ (namijenjen službenicima koji rade na poslovima zapošljavanja), kroz koji se polaznici usavršavaju u provedbi postupka zapošljavanja s posebnim naglaskom na posebne propise kojima se jamči pravo prednosti pripadnicima nacionalnih manjina i osobama s invaliditetom prilikom zapošljavanja. U Središnjem državnom uredu za upravu ustrojen je Odjel za nacionalne manjine. Odjel će obavljati poslove koji se odnose na manjinske izbore, izbore za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina, nadzor nad statutima JLPS u dijelu koji se odnosi na manjinska prava, registraciju vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, zapošljavanje pripadnika nacionalnih manjina u tijelima državne uprave i JLPS. U tijeku je postupak popunjavanja radnih mjesta u navedenom Odjelu.

- **Steći uvid u mjere APTR u kojima sudjeluju korisnici socijalne pomoći.** U Hrvatskoj zasad nema obveze evidencije korisnika socijalne pomoći u mjerama aktivne politike zapošljavanja ni u zakonima niti u nekim podzakonskim odlukama i pravilnicima. Širom Hrvatske bilo je nekoliko vrlo uspješnih programa, ali oni su više bili rezultat djelovanja i koordinacije lokalnih vlasti gdje su lokalne zajednice dobro upoznate tko su korisnici socijalne pomoći. Često se sudjelovanje (kao na primjer u Zagrebu gdje korisnici socijalne pomoći pomažu u čupanju ambrozije) u tim programima nagrađuje s besplatnim vaučermom za programe obrazovanja i/ili učenja stranih jezika, što je značajno potaknulo i zainteresiranost korisnika za sudjelovanje u programima.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Najveći dio sredstava za mjere APTR izdvaja se iz proračuna središnje države te sredstava lokalnih tijela vlasti. Zadužena tijela su MGRP i HZZ, koja provode raznovrsne mjere aktivne politike zapošljavanja širom Hrvatske, a aktivno su se uključila i druga ministarstva.

Multidimenzionalni pristup i upravljanje politikama

Iako nisu u potpunosti zaživjeli multidimenzionalni pristup i upravljanje politikama, može se ocijeniti da je u tom području postignut značajan napredak u suradnji i koordinaciji različitih tijela i područja aktivnosti. To se posebice očituje kroz pilot projekt Razvoj planiranja

socijalnih usluga na lokalnoj razini gdje su mnogobrojni predstavnici iz lokalnih ustanova pružatelja usluga (domovi, centri za socijalnu skrb, tijela vlasti, zavodi za zapošljavanje, zdravstvene ustanove i drugi) i korisnika usluga sudjelovali u stvaranju lokalnih planova socijalnih usluga. U tim je planovima u središtu pozornosti korisnik usluga, a naglasak je na poboljšanju njegove zapošljivosti i poticanju zapošljavanja. U svemu navedenom težište je na integriranoj lokalnoj mreži pružatelja usluga i jačanju partnerstva s nevladinim udrugama te uključivanju obitelji i šire zajednice.

3.2.2. Pristup socijalnim uslugama i naknadama socijalne zaštite

3.2.2.1. Mirovinski sustav: prioriteti i mjere

Pregled mjera

- **Dugoročno ostvarenje socijalne sigurnosti za starije osobe bez ikakvih primanja i njihova zaštita u prijelaznom razdoblju.** Prijedlozi reforme mirovinskog sustava i program sadašnje koalicijske vlade predviđaju proširivanje mirovinskih prava na starije osobe koje nisu stekle mirovine temeljem osiguranja (koncept socijalnih mirovina). Mirovina bi bila osnovno socijalno primanje u starosti na koje bi imali pravo svi građani Hrvatske stariji od 65 godina (bez mirovinskih primanja), koji su živjeli u Hrvatskoj određeno vrijeme. Vlada planira uvođenje socijalne mirovine u mandatu od 2008.-2011. To znači da tek predstoji rasprava o modelu i visini budućih socijalnih mirovina. U međuvremenu starije osobe bez ikakvih primanja mogu ostvariti pravo na socijalnu pomoć. Oko 15% kućanstava u kojima žive starije osobe bez mirovina primaju socijalnu pomoć (triput više nego među kućanstvima u kojima žive stariji umirovljenici). U najnepovoljnijem su položaju stariji samci bez mirovina: preko 42% njih prima socijalnu pomoć. Također, socijalnu pomoć dobiva i oko 30% kućanstava u kojima živi starija osoba bez primanja s djecom, a bez partnera. Starije osobe uglavnom koriste tri prava unutar sustava socijalne pomoći: stalnu pomoć, doplatu za pomoć i njegu ili osobnu invalidninu. Krajem 2007. godine 11 582 starije osobe (65+) živjele su u kućanstvima koja primaju stalnu socijalnu pomoć, 43 741 starija osoba primala je doplatu za pomoć i njegu, a 549 starijih osoba primalo je osobnu invalidninu.
- **Preispitati ulogu najniže mirovine.** Nakon stupanja na snagu novog Zakona o mirovinskom osiguranju u 1999. godini veliki broj umirovljenika ostvarivao je najnižu mirovinu kao najpovoljniju (od 1999.-2003. čak 55% novih starosnih i invalidskih umirovljenika). Međutim, zbog usvajanja Zakona o dodatku na mirovine u 2007. godini,¹⁰ smanjio se broj korisnika najniže mirovine jer im je mirovina uvećana za dodatak bila veća od najniže mirovine. Udio korisnika najniže mirovine među novo umirovljenima iznosio je 30% u 2007. i 20% u prvom tromjesečju 2008. godine. Sukladno tome, smanjio se i udjel sredstava za najniže mirovine u ukupnim mirovinskim rashodima s 2,58% u 2007. na 2,29% u prvom tromjesečju 2008. Smanjena je i razlika između prosječnih mirovina starih i novih umirovljenika (s 25,8% krajem 2006. na 19,7% u prvom tromjesečju 2008.). Osim toga, stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju, od početka 2008. godine povećana je najniža mirovina za korisnike sa stažem preko 30 godina i prijevremena starosna mirovina.¹¹ S obzirom na važnu ulogu najniže

¹⁰ Ovim je Zakonom poboljšan položaj umirovljenika koji su ostvarili mirovinu nakon 1999. godine isključivo u javnom mirovinskom stupu na način da im je isplaćen dodatak na mirovinu u iznosu od 4% za one koji su umirovljeni 1999. do 27% za one koji će ostvariti mirovinu 2011. i nakon toga. Dodatak se usklađuje dva puta godišnje kao i mirovine: s rastom plaća i potrošačkih cijena u omjeru 50:50.

¹¹ Do 1. siječnja 2008. godine iznos najniže mirovine po godini mirovinskog staža bio je dvostruko manji za svaku godinu staža nakon 30 godina nego za svaku godinu staža do 30 godina. Nakon 1. siječnja 2008. spomenuti je iznos izjednačen za sve godine staža. S druge strane, smanjeno je trajno umanjeno mirovine za one koji su ostvarili prijevremenu starosnu mirovinu. Od 1. siječnja 2008. maksimalno trajno umanjeno zbog odlaska u prijevremenu mirovinu iznosi 9%, dok je ranije iznosilo 20,4%.

mirovine, koja predstavlja osnovni instrument ostvarivanja načela solidarnosti i redistribucije u sustavu generacijske solidarnosti, još uvijek se razmatraju načini održivog financiranja najniže mirovine. Naime, pitanje je da li spomenutu mirovinu financirati iz mirovinskih doprinosa ili budžetskih sredstava ili kroz kombinirani model financiranja. (vidi poglavlje 4.5)

- **Stvoriti preduvjete za uključivanje umirovljenika u plaćeni posao.** Novim je Zakonom o doprinosima predviđeno da se oslobode plaćanja doprinosa za obvezno osiguranje oni korisnici mirovina koji ostvaruju drugi dohodak. Ista je mogućnost već predviđena Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o obrtu, ukoliko korisnici mirovina ostvaruju dohodak obavljanjem domaće radinosti ili sporednog zanimanja. Zahvaljujući spomenutim mjerama očekuje se povećanje broja umirovljenika koji će uz mirovinu ostvarivati drugi prihod i na taj način sami poboljšati vlastiti materijalni položaj i stupanj socijalne sigurnosti. Osim toga, budući da će se nakon 2009. godine mirovina računati prema plaćama iz cijelog radnog vijeka te da će korisnici koji odlaze kasnije u mirovinu ostvarivati veći doplatka na mirovinu (sukladno već prije spominjanom Zakonu o dodatku na mirovine), to će zasigurno potencirati duži radni vijek i kasnije umirovljenje. Općenito, potrebno je izraditi analitičke podloge za proširenje prava na zaposlenje uz istovremeno korištenje prava na starosnu mirovinu.
- **Pratiti učinke prijelaza na kapitaliziranu individualnu štednju na spolne razlike u mirovinama te utjecaj mješovitog usklađivanja mirovina (prema rastu plaća i potrošačkih cijena) na starije umirovljenike.** Žene i muškarci iste starosti i s istim iznosom mirovinske štednje ostvaruju isti iznos mirovine iz drugog stupa individualne kapitalizirane štednje. Međutim, različita dob za ostvarivanje starosne i prijevremene starosne mirovine povećava rizik da žene koje odlaze u mirovinu u mlađoj životnoj dobi ostvare iz prvog i drugog stupa manju mirovinu od muškarca. Prijevremenu starosnu mirovinu iz oba obvezna stupa ostvarile su jedino žene koje su imale skoro 50 godina života 2002. godine kada su se svojevrijem odlučile za osiguranje u drugom stupu, dok će prijevremenu starosnu mirovinu iz oba stupa muškarci početi ostvarivati od 1. siječnja 2012. s navršениh 60 godina života. U srpnju 2007. godine izmijenjen je i dopunjen Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima i isplati mirovina, koji zabranjuje nejednakost u pravima s obzirom na spolnu razliku u dobrovoljnom dodatnom mirovinskom osiguranju, osim kada visina mirovine ovisi o aktuarskom izračunu. Mirovine se usklađuju dva puta godišnje prema postotku promjene plaća i indeksu potrošačkih cijena u omjeru 50:50. Takvo usklađivanje mirovina osigurava realni rast mirovina po stopi koja je za polovinu manja od stope realnog rasta plaća. U razdoblju od 1. siječnja 1999. do 1. siječnja 2008. godine potrošačke cijene narasle su ukupno 35,6%, a mirovine su usklađene ukupno za 59,9%, što znači da su mirovine realno povećane za 17,9%. Iako propisani način usklađivanja mirovina osigurava rast mirovina u manjem opsegu od rasta plaća, ipak je u dosadašnjem razdoblju usklađivanje mirovina omogućilo realni rast mirovina i poboljšanje životnog standarda umirovljenika.
- **Voditi računa o usklađenosti mirovina s minimalnim standardima.** Republika Hrvatska je potpisnica konvencije br. 102 Međunarodne organizacije rada o minimalnim standardima socijalnog osiguranja, o čemu redovito izvješćuje navedenu organizaciju. Visina mirovina iz obveznog mirovinskog osiguranja udovoljava propisanim minimalnim standardima.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Odgovorne i provedbene institucije za gore navedene mjere su MGRP te HZMO. Provedba mjera zaštite starijih osoba bez mirovina u ingerenciji je MZSS. Izvori financiranja su doprinosi za mirovinsko osiguranje i državni budžet.

Multidimenzionalni pristup i upravljanje politikama

Mjere vezane za mirovinski sustav utjecat će na druga društvena područja: ekonomska kretanja, ravnopravnost spolova, socijalne usluge, ukupni društveni status starijih osoba. Češće uključivanje umirovljenika u plaćeni rad poboljšat će ne samo njihov materijalni položaj, već i pozitivno utjecati na gospodarski rast. Uvođenje socijalnih mirovina doprinijelo bi ravnopravnosti spolova u starosti jer preko 95% starijih osoba koje ne primaju mirovine čine žene. Isto tako, socijalna se mirovina može prihvatiti kao kompenzacija za skrb koju starije osobe pružaju drugim osobama. Socijalne bi mirovine umanjile visoku razinu stigmatizacije, koja je obično povezana sa socijalnom pomoći. Socijalne mirovine jačaju građanski status (*citizenship*) starijih osoba bez mirovina.

3.2.2.2. Davanja djeci i obiteljima te skrb o djeci

Pregled mjera

- **Pravednija raspodjela sredstava za doplatke za djecu.** Izmjenama i dopunama Zakona o doplatku za djecu, od 1. siječnja 2007. proširena je mogućnost ostvarivanja prava na doplatku za korisnike čiji dohodak po članu kućanstva mjesečno iznosi 50% proračunske osnovice i manje (prije 40% i manje). Umjesto dva uvedena su tri dohodovna razreda, čime su pravednije raspodijeljena sredstva između korisnika doplatka za djecu. Oni korisnici čija su primanja po članu kućanstva tek prelazila donji dohodovni cenzus u prijašnjem sustavu sada ostvaruju veći iznos doplatka za djecu.
- **Primjenu provjere dohodovnog stanja proširiti i na djecu s težim invaliditetom.** Izmjenama i dopunama Zakona o doplatku za djecu iz 2006. godine nije uveden dohodovni cenzus za korisnike doplatka za djecu koji imaju djecu s težim oštećenjem zdravlja prema propisima socijalne skrbi. Pokretanje postupka za donošenje novog propisa kojim se propisuje ovo pravo planirano je za studeni/prosinac 2008. godine.
- **Pravo na roditeljne naknade za majke koje nisu zaposlene ne treba uvjetovati evidencijom kod službi za zapošljavanje.** Pravo na roditeljne naknade, prema Zakonu o roditeljnim i roditeljskim potporama koji se uskoro treba usvojiti, od 1. siječnja 2009. godine više se neće uvjetovati obveznim prijavljivanjem zavodu za zapošljavanje za one majke koje nisu zaposlene niti traže zaposlenje. Nezaposlene majke i nadalje će imati obvezu prijavljivanja zavodu za zapošljavanje kako bi mogle koristiti pravo na novčanu naknadu za vrijeme nezaposlenosti ili pravo na roditeljsku poštedu od rada.
- **Doplatke za djecu izuzeti iz koncepta dohotka prilikom ostvarivanja prava u sustavu socijalne skrbi.** Izmjenama Zakona o socijalnoj skrbi iz 2007. godine doplatci za djecu se zanemaruju kao dohodak prilikom ostvarivanja socijalne pomoći bez obzira na broj djece u obitelji. Naime, zakonskim izmjenama i dopunama iz 2001. godine bili su utvrđeni cenzusi za obitelji s većim brojem članova. Višečlanim obiteljima, sa 6 i više članova, koje su istovremeno bile korisnici stalne socijalne pomoći i ostvarivale doplatku za djecu, utvrđen je najviši iznos pomoći koji je obitelj mogla ostvariti, čime su te obitelji stavljene u neravnopravan položaj u odnosu na samce ili obitelji do 5 članova. Iako je Zakonom za svakog člana obitelji utvrđena drugačija osnovica ovisno o njegovim obilježjima (dob, radna sposobnost/nesposobnost, zdravstveno stanje i dr.), visina pomoći je bila ista za obitelji od 7 do 9 članova. Izuzimanjem doplatka za djecu iz ukupnog prihoda obitelji pri izračunu stalne socijalne pomoći za višečlane obitelji omogućuju se jednaki i pravedniji uvjeti za ostvarivanje tog prava i time je poboljšan materijalni status obitelji s većim brojem članova i većim brojem djece (koje inače imaju natprosječan rizik siromaštva).

- **Jedan od prioriteta u razvoju obiteljske politike svakako je proširenje kapaciteta i programa institucionalnih usluga za djecu predškolske dobi.** (vidi poglavlje 3.2.2.6)
- **Razvijati, odnosno primjenjivati zakonski propisane fleksibilne oblike zapošljavanja koji su usklađeni s obavljanjem obiteljskih obveza.** Hrvatska ima različite oblike fleksibilnosti rada: visoki udio novozaposlenih s ugovorima na određeno vrijeme, razmjerno visok udio zaposlenih koji rade u smjenama i vikendom te nizak postotak zaposlenih koji većinom rade navečer i noću. Fleksibilnost radnog vremena je posebice slaba s obzirom na rad izvan poljoprivrede sa skraćenim i nepunim radnim vremenom. U Nacionalnom akcijskom planu zapošljavanja 2005.-2008. velika se pozornost također pridaje fleksibilnosti i učinkovitosti tržišta rada. U cilju stjecanja uvida u stanje te predlaganja rješenja u studenom 2007. godine Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva iz Zagreba organizirao je okrugli stol „Značenje fleksigurnosti u jugoistočnoj Europi“ na kojem su sudjelovali gosti iz EK, Međunarodne organizacije rada, stručnjaci i socijalni partneri iz tranzicijskih zemalja, sindikati, udruge poslodavaca, akademska zajednica i predstavnici Vlade. Nadalje, MGRP izrađuje analizu zastupljenosti fleksibilnih oblika rada (nepuno radno vrijeme, rad kod kuće i sl.) s namjerom da se preispitaju propisi koji ograničavaju takve oblike rada.
- **Uvesti efikasnije mjere pravne prisile u svrhu naplate alimentacija.** U Hrvatskoj je oko 43 000 djece za koje roditelji ne plaćaju alimentaciju. Izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2007. uveden je učinkovitiji postupak naplate alimentacija od obveznika uzdržavanja djece. Novim odredbama Obiteljskog zakona omogućuje se djetetu koje neosnovano nije dobivalo uzdržavanje od roditelja s kojim ne živi u obiteljskoj zajednici, da potražuje naknadu od dana nastanka obveze, a ne kao do sada od trenutka podnošenja tužbe. Propisuje se obveza uzdržavanja punoljetnog djeteta tijekom školovanja uz uvjet da redovito i uredno ispunjava svoje školske obveze. Sud će u parnici za uzdržavanje, prilikom utvrđivanja financijskih mogućnosti davatelja uzdržavanja, uzimati u obzir i njegovo cjelokupno imovinsko stanje, a ne samo primanja i ostvarene zarade. Sud može tražiti popis imovine od osobe koja je dužna uzdržavati i pribaviti podatke od MF (Porezne uprave), MUP, HZMO, Financijske agencije i drugih osoba. Zakonski se propisuje minimalni iznos koji je potreban za mjesečno uzdržavanje djeteta bez trajnih zdravstvenih poteškoća u određenoj dobnoj skupini, a kojeg je dužan plaćati roditelj koji ne živi s djetetom. Ovaj je iznos određen u odnosu na prosječnu plaću u Republici Hrvatskoj, a ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi odredilo bi i objavilo minimalni novčani iznos jednom godišnje. Uvođenjem odredbe o ovrsi radi prisilne naplate novčanih iznosa za uzdržavanje djeteta odstupa se od dosadašnjih propisa te će biti moguće ukupna novčana primanja uzdržavatelja zahvatiti ovrhom, osim dijela primanja koji iznosi jednu četvrtinu prosječne plaće u Republici Hrvatskoj. Određuje se dužnost CZSS da u ime djeteta pokrene i vodi parnicu o uzdržavanju te zatraži ovrhu. Nadalje, razrađuje se način postupanja CZSS kako bi metodama izvansudskog postupka pridonio poticanju roditelja da plaća uzdržavanje za dijete s kojim ne živi. Predviđa se i dužnost CZSS da podnese kaznenu prijavu protiv osobe koja ne ispunjava svoju dužnost uzdržavanja redovito i u cijelosti. Uvedena je obveza CZSS, koji je isplatio privremeno uzdržavanje, da obavijesti nadležno državno odvjetništvo koje će pokrenuti spor protiv obveznika uzdržavanja.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Glavna institucija odgovorna za provedbu mjera je MOBMS. Osim toga, vrlo je važna uloga MP kod provedbe novih propisa o alimentaciji. Odgovorne institucije za mjere koje se tiču razvoja usluga za djecu predškolske dobi su JLPS te MZOŠ. Za provedbu mjere izuzimanja doplataka za djecu iz koncepta dohotka prilikom ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi

odgovorno je MZSS. Povećanje sredstava za doplatke za djecu ili stalne socijalne pomoći financira se iz državnog proračuna.

Multidimenzionalni pristup i upravljanje politikama

Svakako da razvoj institucionalnih usluga za djecu predškolske dobi i širenje fleksibilnih oblika zapošljavanja direktno utječu na zaposlenost roditelja koji imaju mlađu, ovisnu djecu. Ove su mjere posebice važne za zapošljavanje (samohranih) majki i za usklađivanje profesionalnih i obiteljskih obveza. S obzirom da se majke koje nisu zaposlene i ne traže posao ne moraju više prijavljivati zavodu za zapošljavanje da bi ostvarile roditeljske naknade, time se smanjuje broj osoba koje su se registrirale na zavodima za zapošljavanje prvenstveno radi ostvarivanja nekih socijalnih prava, a ne radi traženja zaposlenja. Uvođenje zakonskih promjena u cilju efikasnije naplate alimentacija može utjecati na odgovornije ponašanje budućih roditelja.

3.2.2.3. Socijalna pomoć

Pregled mjera

- **Raditi na osnaživanju informacijskog i upravljačkog sustava socijalne skrbi (informatizacija sustava).** Jedan od ciljeva Strategije reforme socijalnih naknada iz 2007. godine je osigurati brži i kvalitetniji pristup socijalnim naknadama. Stoga se provodi Projekt razvoja sustava socijalne skrbi, kojim se nastavlja razvoj informacijsko-upravljačkog sustava kako bi se olakšao rad zaposlenima u ustanovama socijalne skrbi, pojednostavio postupak podnošenja zahtjeva, omogućila veća kontrola kroz provjeru informacija unutar drugih sustava te smanjio rizik od prijevare. U 2007. godini izrađen je projektni zadatak i potpisan ugovor s tvrtkom za nabavu i izradu softvera u tri pilot županije. U 2008. godini predviđena je izrada cjelokupnog softvera, njegova instalacija u pilot županijama i obuka djelatnika. Nakon analize iskustava u pilot županijama predviđa se informatizacija cijelog sustava socijalne skrbi.
- **Razvijati novi model organizacije centara socijalne skrbi.** Nužno je povećati razinu znanja korisnika o socijalnim pravima, prije svega, kroz aktivnosti CZSS. Postoji ideja da se CZSS organiziraju kao institucije s koncentriranim informacijama (“*one-stop office*”). Reorganizirani centri bili bi mjesta gdje potencijalni korisnici mogu dobiti informacije o svojim pravima i različitim dionicima koji nude pomoć i podršku. CZSS bili bi i mjesta gdje se prikupljaju i pružaju informacije o svim vidovima pomoći što ih pružaju OCD, lokalne vlasti ili drugi dionici. Također, veću je pažnju potrebno posvetiti nadzoru nad primjenom socijalnih prava. Promjene u nadzoru i upravljanju predviđene su u novom decentraliziranom sustavu socijalne skrbi. (vidi također poglavlje 4.2)
- **Pojednostavljivanje sustava prava socijalne pomoći.** Pojednostavljivanje sustava provedeno je na više načina. U skladu sa Strategijom reforme socijalnih naknada, izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi iz 2007. smanjen je ukupan broj naknada u sustavu socijalne pomoći kroz njihovo spajanje (umjesto 20-ak, sustav sada sadržava upola manje naknada). Na primjer, umjesto triju naknada (pomoć u podmiranju troškova pogreba, pomoć za odjeću i obuću, pomoć u prehrani) uvedena je jedinstvena naknada pod nazivom jednokratna pomoć. S druge strane, planira se jednostavnije administriranje naknadama. Predviđa se uspostava registra korisnika socijalne skrbi i korisnika drugih prava koja se ne temelje na osiguranju te uvođenje jedinstvenog kataloga prava s uvjetima za ostvarivanje prava. Predviđene promjene trebale bi biti obuhvaćene novim zakonom o socijalnoj skrbi, na čijoj se izradi radi.

- **Nužna je brža i pouzdanija razmjena informacija između socijalne pomoći i drugih sustava socijalne sigurnosti.** Dosada se uglavnom nije provodila razmjena podataka o potencijalnim korisnicima između tijela državne uprave, nego se od potencijalnog korisnika tražilo da prikupi podatke u jednom od tijela državne uprave i dostavi ih drugom tijelu državne uprave. Stoga se radi efikasnijeg upravljanja socijalnim pravima predviđa razmjena, odnosno kvalitetan i brz prijenos podataka između sustava javnog sektora. Potrebni podaci odnosili bi se, na primjer, na osobne informacije, podatke o imovinskom i dohodovnom stanju, stupanj tjelesnog oštećenja i sl. Uvođenjem informacijskog sustava unaprijedile bi se financijske i administrativne kontrole te postavili temelji za bolju kontrolu rashoda za socijalne naknade. Automatska provjera podataka umanjila bi mogućnost višestrukih isplata socijalnih naknada, kao i drugih pogrešaka.
- **Periodično (godišnje ili dvogodišnje) usklađivati socijalne pomoći s rastom troškova života.** Iako se, zasada, osnovica socijalne pomoći povećava odlukama Vlade, razmatra se mogućnost usklađivanja rasta osnovice za socijalna davanja s rastom troškova života odnosno s drugim pokazateljima. Odlukom Vlade iz prvog tromjesečja 2008. godine osnovica socijalne pomoći povećat će za 100 kuna od 1. studenoga 2008.
- **Provoditi mjere radi bržeg integriranja radno sposobnih korisnika pomoći u tržište rada i društvo.** Korisnici stalne socijalne pomoći mogu sudjelovati u javnim radovima i sličnim projektima koje organiziraju lokalne vlasti i zavodi za zapošljavanje. Međutim, postojećim Zakonom o socijalnoj skrbi nije uvjetovano dobivanje socijalne pomoći sudjelovanjem u programima radne aktivacije. To znači da nema podataka o broju korisnika koji participiraju u spomenutim projektima, jer takve podatke ne prikuplja niti MZSS niti zavodi za zapošljavanje. Radi bržeg zapošljavanja navedenih skupina, kao i njihove socijalne integracije, predviđeno je da se novim zakonom iz područja socijalne skrbi propišu uvjeti i načini sudjelovanja korisnika socijalne pomoći u programima rada za opće dobro u lokalnoj zajednici. Osim toga, predviđeno je JIM-om i Nacionalnim provedbenim planom da zavodi za zapošljavanje ubuduće vode posebnu evidenciju o korisnicima socijalne pomoći koji sudjeluju u pojedinim mjerama APTR. U okviru IPA-e, unutar Mjere 2.1. Potpora skupinama koje se nalaze u nepovoljnom položaju u pristupu zapošljavanju, MZSS planira provoditi projekt „Uspostava mreže podrške u socijalnoj integraciji i zapošljavanju osjetljivih i marginaliziranih skupina“, kroz koji bi se pružila potpora integraciji u tržište rada marginaliziranim skupinama, primateljima stalne pomoći, koji su suočeni s poteškoćama u pristupu zapošljavanju.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Za provedbu mjera u sustavu socijalne pomoći odgovorno je MZSS. Sredstva za naknade socijalne pomoći financiraju se predominantno iz državnog proračuna. Osim Ministarstva, značajnu ulogu u provedbi mjera uključivanja korisnika pomoći u tržište rada imaju jedinice lokalne samouprave, zavodi za zapošljavanje i OCD. Projekti radne aktivacije korisnika često se financiraju sredstvima iz lokalnih i središnjeg proračuna.

Multidimenzionalni pristup i upravljanje politikama

Mjere radne aktivacije korisnika pomoći i njihova uključenost u programe aktivne politike tržišta rada ključni su s aspekta zapošljavanja teže zapošljivih skupina. Sudjelovanje u ovakvim programima povećava primanja korisnika, ali povećava i šanse zapošljavanja. Međutim, zasada nisu zakonski jasno regulirane obveze radno sposobnih korisnika pomoći u pogledu participacije u *workfare* projektima.

3.2.2.4. Socijalne usluge

Pregled mjera

- **Napraviti temeljitu procjenu potreba u razvoju socijalnih usluga i ustanoviti mehanizme evaluacije provedbe i učinaka institucionalnih i alternativnih socijalnih usluga.** MZSS započelo je 2007. s provedbom Projekta razvoja sustava socijalne skrbi čiji je osnovni cilj stvoriti sustav usredotočen na korisnika putem podizanja kvalitete usluga i ciljanosti socijalnih naknada koje primaju oni kojima je to najpotrebnije. Projekt razvoja sustava socijalne skrbi uključuje tri komponente. Cilj prve komponente je poboljšati kvalitetu socijalnih usluga i smanjiti opseg institucionalne skrbi. Druga komponenta usmjerena je na razvoj informacijskog upravljačkog sustava, dok treća komponenta obuhvaća poboljšanje uvjeta za boravak korisnika u domovima socijalne skrbi i izgradnju, odnosno adaptaciju centara za socijalnu skrb. U tijeku je provođenje projektnih aktivnosti u dijelu koji se odnosi na poboljšanje socijalnih usluga i informatizaciju sustava. Ujedno su u tijeku radovi ili se pripremaju natječaji za potrebne građevinske radove koji uključuju poboljšanje higijensko sanitarnih uvjeta u ustanovama socijalne skrbi, kao i izgradnju i dogradnju centara socijalne skrbi. Analiza UNDP-a¹² je pokazala da postoje pomaci u razvoju sustava socijalnih usluga (diversifikacija pružatelja usluga, porast izvaninstitucionalnih usluga, prisutnost projekata socijalnih usluga u svim županijama itd.). Iz analize proizlazi da je potrebno izraditi katalog socijalnih usluga, izraditi indikatore za praćenje i evaluaciju razvoja izvaninstitucionalnih usluga, napraviti planove konkretnog razvoja usluga po županijama, povezivati baze podataka različitih izvora financiranja i sl.
- **Razvijati standarde dobre prakse, uvesti kodeks profesionalne etike za pružatelje socijalnih usluga te sustav provedbe supervizije.** U skladu s ciljem prve komponente Projekta razvoja sustava socijalne skrbi (poboljšanje kvalitete socijalnih usluga i smanjenje opsega institucionalne skrbi) izrađen je projektni zadatak koji obuhvaća snimku stanja, utvrđivanje nedostataka u standardima, usporedbu s drugim sustavima i razvijanje novih ili poboljšanje postojećih standarda, tj. njihovo ujednačavanje. Krajnji cilj projektnog zadatka je pružiti istu razinu kvalitete usluga klijentima, bez obzira koriste li oni usluge kod privatnih ili državnih pružatelja usluga. U različitim regijama procijenjena je kvaliteta zgrada, objekata i opreme koja je često bila prilično visoka. Neki su prostori u kojima su se pružale usluge socijalne skrbi uništeni ili oštećeni u Domovinskom ratu i većina ih je obnovljena ili ponovno izgrađena s višim standardom ili je obnova upravo u tijeku. Tehnički standardi nisu konzistentni u čitavoj zemlji i u svim vrstama usluga. Tehnički standardi, koji reguliraju prostore i ostala tehnička područja, kao što su primjerice financijska sredstva, ljudski potencijali, izgradnja zgrada, interijeri, zaštita zdravlja i higijena, odjeća i prehrana, ciljne skupine, higijena i sigurnost opreme, zakonski su uređeni i posebna vladina agencija provodi inspekcije, ali to ne čini redovito. Tehnički standardi su obvezatni i definirani su zakonima i propisima. Standardi kvalitete više se odnose na interakciju pružatelja i korisnika usluga, te na kvalitetu postignutih rezultata s aspekta korisnika usluga.
- **Decentralizacija socijalnih usluga i proširenje teritorijalnog obuhvata mreže socijalnih usluga.** Došlo je do značajnog proširenja poglavito mreže izvaninstitucionalnih usluga za starije osobe od 2004. do 2008. (vidi poglavlja 3.1.3 i 4.2)
- **Deinstitucionalizacija socijalnih usluga.** Broj osoba u državnim domovima socijalne skrbi stagnira ili se blago povećava. U 2005. godini u državnim je domovima bilo smješteno 8 503 korisnika, u 2006. godini 8 505, a u 2007. godini 8 764 korisnika. Nešto je izraženiji rast broj korisnika u nedržavnim domovima (u 2005. godini 15 275, u 2006. godini 15 776, u 2007. godini 16 779). S druge strane, značajan je rast broja korisnika prava na status roditelja njegovatelja (izvaninstitucionalni oblik skrbi zakonski uveden u

¹² Preliminarni rezultati projekta prezentirani su na drugoj konferenciji nakon potpisivanja JIM-a (održanoj 11. ožujka 2008. u Zagrebu) u sklopu priloga L. Japec i N. Škrbić: „Mapiranje socijalnih programa po županijama“.

2007. godini, namijenjen roditeljima djece s težim oštećenjima). Tako je krajem 2007. ovaj status steklo 172 roditelja, dok je taj broj krajem prvog tromjesečja 2008 iznosio 696. Predviđa se da će broj korisnika ovoga prava rasti mjesečno za 100-150 korisnika. (vidi poglavlja 3.1.3 i 4.4)

- **Poboljšati infrastrukturu u postojećim institucijama socijalne skrbi i kvalitetu stručnih usluga.** Treća komponenta Projekta razvoja sustava socijalne skrbi odnosi se na unaprjeđivanje infrastrukture socijalne skrbi za koju su predviđena ukupna sredstva u iznosu od 33,36 milijuna eura, od čega Međunarodna banka za obnovu i razvoj financira 22,8 milijuna eura. Cilj je osigurati infrastrukturu u CZSS u skladu s administrativnom reorganizacijom tih institucija te osigurati poštivanje higijenskih standarda u domovima socijalne skrbi. U tom je pogledu predviđena izgradnja 13 novih CZSS te dogradnja i renoviranje 13 postojećih CZSS. Krajem 2007. godine završena je izgradnja 1 centra za socijalnu skrb u vrijednosti od 7,5 milijuna kuna. U 2007. započela je gradnja još dvaju centara čija je ukupna vrijednost oko 17,6 milijuna kuna, te su ugovorena sredstva za projektnu dokumentaciju jednog centra (142 430 kuna). U tijeku je izrada projektne dokumentacije za novu izgradnju ili adaptaciju 7 centara (raspisivanje natječaja za izvođenje radova planira se sredinom 2008. godine). S druge strane, predviđeno je poboljšanje sanitarno-higijenskih uvjeta (sanitarni čvorovi, kuhinje, blagovaonice i praonice rublja) u 57 domova socijalne skrbi koji se nalaze na 81 lokaciji. Tijekom 2007. i 2008. godine zaključeni su ugovori o adaptaciji i poboljšanju sanitarno-higijenskih uvjeta u 32 doma socijalne skrbi u vrijednosti od 46,6 milijuna kuna. Za 26 domova je raspisan ili se raspisuje natječaj za izradu projektne dokumentacije.
- **Razvijati preventivne programe, a ne samo ulagati u razvoj novih usluga i podizanje kvalitete usluga.** Prva komponenta Projekta razvoja sustava socijalne skrbi (poboljšanja u pružanju socijalnih usluga), za koju su predviđena sredstva u iznosu od ukupno 5,3 milijuna eura, od čega Međunarodna banka za obnovu i razvoj financira 3,9 milijuna eura, ima za cilj poboljšati cjelokupni sustav pružanja socijalnih usluga u Hrvatskoj, počevši od prevencije, preko povećanja kvalitete u pružanju usluga pa sve do reintegracije korisnika u zajednicu. Kroz Program za inovacije i učenje potiče se i pruža potpora razvoju inovativnih modela pružanja socijalnih usluga, koje će se provoditi na razini lokalne zajednice i biti usmjerene na osobe pogođene socijalnim problemima. Od prijavljenih 138 projekata na natječaj objavljen u siječnju 2007. godine, financirano je njih 13. Sklopljeni ugovori su u vrijednosti od 12,3 milijuna kuna. Provođitelji financiranih projekata su kako nevladine udruge tako i ustanove socijalne skrbi, koje su po prvi puta dobile mogućnost financiranja svojih inovativnih programa kroz sredstva darovnice, osim dosadašnjeg financiranja putem Ministarstva, tj. proračuna. Do sada je održano više radionica i konferencija na temu Programa za inovacije i učenje početkom 2007. godine.
- **Ustrojavanje odjela za usluge socijalnog rada u sklopu reformiranih centara za socijalnu skrb.** U tijeku je priprema novoga zakona o socijalnoj skrbi koji bi trebao definirati novi ustroj centara za socijalnu skrb, a time i ulogu odjela za socijalne usluge. (vidi poglavlje 3.2.2.3)
- **Integrirati pružanje socijalnih usluga sa zagovaranjem prava marginalnih skupina i omogućiti korisnicima da utječu na oblikovanje i pružanje usluga.** U pojedinim se ustanovama izrađuju individualni planovi usluga, dok u nekima ne. Općenito, domovi za djecu izrađuju opsežne planove skrbi, što je zakonska obveza, no službe koje pružaju usluge drugim ciljanim skupinama, kao što su primjerice starije i nemoćne osobe, često ne izrađuju individualne planove. Ključni element kvalitetnih usluga socijalne skrbi aktivno je uključivanje korisnika usluga u planiranje, provedbu i evaluaciju pružanja usluga. U praksi to znači osnaživanje korisnika usluga za donošenje odluka na temelju potpunih podataka o njihovim potrebama za podrškom i njihovim dugoročnim životnim ciljevima. U mnogim je

slučajevima glavna prepreka osnaživanju pojedinaca stanje naučene bespomoćnosti, u kojem pojedinci dostignu stupanj na kojemu misle da su događaji izvan njihove kontrole. Stupanj u kojem korisnici usluga trenutno sudjeluju u procjeni potreba i razvoju planova skrbi razlikuje se od slučaja do slučaja. Primjerice, kod djece i osoba s intelektualnim poteškoćama postoji tendencija usredotočivanja na stručne procjene, što je više instrument za djelatnike nego dogovor između korisnika usluge/njegovog skrbnika i agencije za socijalnu skrb o tome kako će zajednički raditi na zadovoljavanju potreba korisnika.

- **Sustavno obrazovanje i izobrazba stručnjaka koji se bave potrebama i teškoćama funkcioniranja različitih ranjivih skupina.** Broj djelatnika i vrste stručnjaka u vladinim ustanovama određuju MZSS i zakonski propisi. U domovima socijalne skrbi javljaju se problemi zbog ograničenja angažiranja djelatnika za zamjenu za bolovanja ili godišnje odmore. Nema sustavnog pristupa obuci i stručnom usavršavanju djelatnika (edukacija se ponekad nudi nekim stručnjacima i najčešće se provodi interno), što može predstavljati problem u ovom razdoblju institucionalne reforme, kad će se uvoditi novi oblici zadovoljavanja potreba korisnika. Budući da djelatnici imaju vrlo veliki utjecaj na kvalitetu usluga socijalne skrbi, vrlo bi važna bila revizija sustava upravljanja ljudskim potencijalima. Ona bi se trebala usredotočiti na način pronalaženja i odabira djelatnika, uvođenje u rad i početnu obuku, superviziju i evaluaciju učinka djelatnika te obuku i stručno usavršavanje.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Središnja institucija zadužena za razvoj sustava socijalnih usluga je MZSS. Pored Ministarstva u provedbi mjera značajnu ulogu imaju MOBMS, lokalne vlasti i OCD. Glavni izvor financiranja je državni proračun te sredstva iz međunarodnih kredita (npr. Međunarodna banka za obnovu i razvoj).

Multidimenzionalni pristup i upravljanje politikama

Nesumnjivo je da socijalne usluge utječu na zdravstveni status korisnika i njihovo sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu te su pretpostavka uključenosti u redovno obrazovanje. Osim toga, sektor socijalnih usluga je pogodan za promicanje politike zapošljavanja, posebice teže zapošljivih skupina.

3.2.2.5. Zdravstvene usluge

Pregled mjera

- **Odnos različitih tipova osiguranja i utjecaj suplaćanja na različite skupine stanovništva.** Sustav obveznog osiguranja u Hrvatskoj pokriva 97% stanovništva te time ima karakteristike univerzalnoga zdravstvenog sustava, neovisno o temeljnom financiranju putem sustava doprinosa iz radnog odnosa. Temeljem osnova nezaposlenosti u Hrvatskoj je bilo osigurano 519 000 osoba 2006. godine te 502 000 osoba 2007. godine. Temeljem rješenja CZSS bilo je osigurano 30 tisuća u 2006. godini i 28 tisuća u 2007. godini, a broj osiguranika koji je oslobođen od sudjelovanja u troškovima zdravstva prema dohodovnom cenzusu iznosio je 789 000 osoba 2006. i 786 000 osoba 2007. godine. Kao što je već navedeno, ukidanje administrativne pristojbe olakšalo je ostvarenje zdravstvene zaštite za siromašnije građane, a o sličnim će mjerama trebati i dalje voditi računa prilikom donošenja novih odluka u području financiranja zdravstvene zaštite. U budućem će se razdoblju provesti istraživanje o odnosu pojedinih tipova osiguranja i različitih dohodovnih skupina.
- **Pristupačnost zdravstvenog sustava.** Pristupačnost zdravstvenog sustava povezana je, prije svega, s poboljšanjem sustava hitne medicinske pomoći te povećanjem i drugačijim

rasporedom timova izvanbolničke hitne medicinske pomoći na području cijele Republike Hrvatske, a posebno na područjima koja su prometno izolirana i teže dostupna. U tijeku je izrada novog sustava hitne medicinske pomoći u kojoj će timovi izvanbolničke hitne medicinske pomoći biti ravnomjerno raspoređeni u prostoru. Uspostava novog ustroja hitne medicinske pomoći pretpostavlja odvajanje sanitetskog prijevoza od hitne medicinske pomoći. U tijeku je provedba pilot projekta sanitetskog prijevoza na području Doma zdravlja Zagreb-zapad (područje Trešnjevke). Uzimajući u obzir specifičnost područja, za Dom zdravlja Gospić i Dom zdravlja Novalja prihvaćeni su posebni standardi ugovaranja hitne medicinske pomoći. Poradi bolje prisutnosti timova primarne zdravstvene zaštite na hrvatskim otocima i brdsko-planinskim područjima 259 timova u djelatnosti opće/obiteljske medicine, 12 timova u djelatnosti zdravstvene zaštite predškolske djece, 11 timova u djelatnosti zdravstvene zaštite žena, 89 timova u stomatološkoj zdravstvenoj zaštiti, 52 tima u patronažnoj zdravstvenoj zaštiti, 40 primarnih medicinsko-biokemijskih laboratorija, 109 timova u djelatnosti hitne medicinske pomoći, 25 timova u djelatnosti higijensko-epidemiološke zdravstvene zaštite i 13 timova u djelatnosti preventivno odgojnih mjera za zdravstvenu zaštitu školske djece i studenata imaju pravo na dodatna sredstva. Temeljem zahtjeva županija i jedinica lokalne samouprave u studenome 2007. godine izmijenjena je osnovna mreža zdravstvene djelatnosti iz 2004. godine, kojom su uspostavljeni novi timovi primarne zdravstvene zaštite. Rad na smanjenju listi čekanja započeo je 2004. godine. U prosincu 2005. godine izrađen je paket mjera za smanjenje listi čekanja, a od 2007. godine realizirana je objava listi čekanja na internetskim stranicama bolničkih ustanova, kao i na stranicama MZSS-a. Tako 96% bolničkih ustanova ima objavljene liste čekanja, a temeljem njihovih analiza vrši se nabava i zadržavanje medicinske opreme, izgradnja i adaptacija zdravstvenih ustanova, kao i edukacija i zapošljavanje medicinskih radnika. Tijekom 2007. godine nabavljena je oprema u vrijednosti od 319 milijuna kuna, dok se u 2008. godini u svrhu poboljšanja kvalitete zdravstvene zaštite planira utrošiti 468 milijuna kuna. Također, tijekom 2007. godine za potrebe hitne intervencije na zgradama i opremi zdravstvenih ustanova utrošeno je 14 milijuna kuna. Svim bolničkim ustanovama detaljno je objašnjena procedura oko objavljivanja i ažuriranja podataka za ugovorene sadržaje na koje se najduže čeka.

- **Preispitivanje nezadovoljavajućeg odnosa primarne i sekundarne zdravstvene zaštite.** Položaj i uloga primarne zdravstvene zaštite nije se promijenila u 2007. i 2008. godini. U MZSS održana su u travnju i svibnju 2008. godine dva pripremna sastanka na kojima su se razmatrale mogućnosti razvoja primarne zdravstvene zaštite te je dogovoren daljnji rad na pripremi cjelovitog razvoja primarne zdravstvene zaštite. Na poboljšanje položaja primarne zdravstvene zaštite, kao i cjelokupnog sustava zdravstva, svakako će utjecati proces informatizacije zdravstvenog sustava. U lipnju 2008. godine 2 314 ordinacija opće obiteljske medicine je spojeno na jedinstveni informatički sustav, što čini 98% od ukupnog broja ordinacija. Informatički sustav primarne zdravstvene zaštite omogućuje postavljanje mjerljivih indikatora uspješnosti kao osnove za kontrolu kvalitete pružene zdravstvene skrbi u zdravstvenim ustanovama te omogućuje smanjenje nepotrebnih troškova lijekova, laboratorijskih i dijagnostičkih pregleda. Nakon informatizacije ordinacija opće/obiteljske medicine slijedi informatizacija pedijatrijskih, ginekoloških i stomatoloških ordinacija, a na centralni informatički sustav povezat će se i sve ljekarne i laboratoriji iz sustava primarne zdravstvene zaštite. Utvrđen je osnovni cilj razvoja primarne zdravstvene zaštite: promjena omjera usluga, odnosno povećanje broja usluga u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u odnosu na broj usluga u sekundarnoj i tercijarnoj zdravstvenoj zaštiti. Od posebne je važnosti planirati stručno usavršavanje za liječnike u ordinacijama opće/obiteljske medicine. Prema podacima HZJZ na dan 1. travnja 2008. godine u djelatnosti opće/obiteljske medicine bilo je 1 154 specijalista, 78 specijalizanata te 1 413 doktora medicine bez specijalizacije.

Programom specijalističkog usavršavanja zdravstvenih radnika u 2007. godini odobreno je 651 specijalizacija te 192 uže specijalizacije (od čega 85 za domove zdravlja), što je bitno povećanje u odnosu na prethodne godine. U 2008. godini planirano je financiranje 678 specijalizacija, od čega čak 181 novih specijalizacija za potrebe primarne zdravstvene zaštite. U listopadu 2007. godine donesen je Zakon o kvaliteti zdravstvene zaštite kojim su određena načela i sustav mjera za ostvarivanje i unaprjeđivanje kvalitete zdravstvene zaštite. Temeljem Zakona osnovana je Agencija za kvalitetu i akreditaciju u zdravstvu. U narednom razdoblju utvrdit će se, između ostaloga, mjere za uvođenje jedinstvenog sustava standarda kvalitete zdravstvene zaštite i kliničkih pokazatelja kvalitete, kao i mjere za provođenje postupka akreditacije zdravstvenih ustanova. Realizacija ovih mjera omogućit će realizaciju prava na kvalitetnu zdravstvenu zaštitu za cjelokupno stanovništvo, a očekuje se da će se postupak prvih akreditacija dovršiti tijekom 2010. godine.

- **Smanjenje korupcije u zdravstvu.** U cilju smanjivanja korupcije u zdravstvu, a sukladno Nacionalnom programu suzbijanja korupcije iz ožujka 2006. godine, u MZSS funkcionira i tzv. bijeli telefon putem kojeg je pružena mogućnost iznošenja pritužbi, primjedbi, prijedloga i pohvala vezanih uz ostvarivanje prava iz područja zdravstvene zaštite. Broj poziva iznosi od 100 do 150 mjesečno, a svi pozivi (neovisno o tome jesu li anonimni ili ne) bilježe se u predviđene obrasce te se dalje po njima postupa sukladno pozitivnim propisima. Sukladno nacionalnom programu i druge već navedene mjere ostvaruju se s ciljem smanjivanja razine korupcije u zdravstvu, posebno evaluacija listi čekanja, unaprjeđenje sustava specijalizacija, informatizacija zdravstva i sl.
- **Financiranje i razvoj preventivne medicine i javnozdravstvenih kampanja.** HZJZ svake godine provodi situacijsku analizu pokazatelja vezanih uz pojedine visokorizične bolesti, čime se evaluira i provedba programa prevencije. Riječ je o kardiovaskularnim bolestima, programu ranog otkrivanja raka dojke, ranom otkrivanju raka vrata maternice te programu prevencije samoubojstava. U sklopu prevencije kardiovaskularnih bolesti, HZJZ je sudjelovao u 2007. godini u obilježavanju Svjetskog dana nepušenja te zdravstvenoj akciji „Prestani pušiti i pobijedi“, a u tijeku je ovogodišnja priprema akcije „Prestani pušiti i pobijedi“. Svake se godine vrši i procjena uspješnosti programa i evaluacija ishoda preventivnog programa ranog otkrivanja raka dojke te raka vrata maternice. U pogledu praćenja procijepljenosti romske populacije u dojenačkoj dobi, a sukladno i Akcijskom planu Desetljeća za Rome HZJZ je u lipnju 2008. godine uputio dopise svim županijama i županijskim zavodima za javno zdravstvo u cilju prikupljanja epidemioloških podataka o stupnju procijepljenosti romske djece. Naime, prema Zakonu o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, cijepljenje se provodi obvezno za cjelokupno stanovništvo, neovisno o osnovi osiguranja, te su utvrđeni načini cijepjenja. Ukoliko bi epidemiološka analiza pokazala da je stupanj procijepljenosti niži od 90% na određenim područjima, tada bi trebalo zatražiti potrebne količine i vrste cjepiva te provesti kampanjsko cijepljenje. Inače, HZJZ je 2005. godine proveo pilot zdravstvenu anketu u romskom naselju Darda, kojom su prikupljeni vrijedni demografsko-epidemiološki podaci. Kako sredstva za daljnje istraživanje nisu osigurana, HZJZ je predložio županijama provedbu takvih lokalnih istraživanja. Interes su, međutim, iskazale samo dvije županije: Sisačko-moslavačka i Karlovačka. S obzirom na moguće nejednakosti u zdravstvu vezane uz uzroke smrti i razine smrtnosti prema dobi i spolu te zaposlenosti i nacionalnoj pripadnosti, analiza još nije izvršena jer za to nisu osigurana sredstva. U cilju promocije zdravoga stila života iz MZSS najavljena je izrada zakona o zabrani pušenja na javnim mjestima. U javnozdravstvenim programima, kao i drugim vidovima zdravstvene zaštite veliku ulogu imaju i OCD. U 2007. godini MZSS financiralo je udruge koje po svojem sadržaju pridonose prevenciji kroničnih oboljenja, unaprjeđenju i zaštiti zdravlja oboljelih, prevenciji zaraznih bolesti, prevenciji i unaprjeđenju zdravlja zubi, promicanju prava

pacijenata, unaprjeđenju i zaštiti zdravlja djece i mladeži oboljelih od malignih bolesti i djece s invaliditetom te unaprjeđenju zaštite mentalnog zdravlja. Temeljem javnog natječaja financirano je 9 novih programa (305 tisuća kuna), 31 projekt udruga (1.018.030,00 kuna), kao i 17 programa udruga u trećoj godini financiranja (270 tisuća kuna) te 9 programa udruga u drugoj godini financiranja (406 tisuća kuna).

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Glavna institucija odgovorna za provođenje mjera u području zdravstva je MZSS. Uz to, velika je uloga HZJZ (posebice u pogledu analize zdravstvenih indikatora i provođenja preventivnih programa) te HZZO. Sredstva za financiranje navedenih mjera uglavnom su osigurana iz državnog proračuna. Kao što je navedeno neke mjere (npr. zdravstvena anketa o Romima ili istraživanje nejednakosti u zdravlju) nisu izvršene zbog neosiguranih sredstava.

3.2.2.6. Obrazovanje

Pregled mjera

- **Analiza regionalnih razlika i poticaji većem angažmanu lokalne uprave i samouprave u obuhvatu djece predškolskim odgojem i obrazovanjem.** Obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem jedno je od ključnih prioriteta u osiguranju usluga za djecu i obitelj. Prema podacima MZOŠ na početku školske godine 2006./2007. predškolskim odgojem i obrazovanjem je bilo obuhvaćeno 109 508 djece, od čega 95 372 djece redovitim programima, 13 496 predškolskim programima (godina dana prije polaska u školu) te 640 djece kraćim programima. U javnim vrtićima bilo je smješteno 88,3% djece, u privatnim 8,7% djece te 3% u vrtićima vjerskih zajednica. U 2006./2007. godini otvoreno je 29 novih dječjih vrtića u 29 općina s područja od posebne državne skrbi i otežanih uvjeta života, koje do sada nisu imale nikakve programe za djecu predškolske dobi (Splitsko-dalmatinska, Šibensko-kninska, Vukovarsko-srijemska, Krapinsko-zagorska i Zagrebačka županija). U 2008. godini broj vrtića iznosi 645, što je za 51 vrtić više nego u 2007. godini. Od ukupnog broja djece obuhvaćene redovitim programima, 3,67% djece je s teškoćama u razvoju, 1,18% darovite djece te 1,62% djece pripadnika nacionalnih manjina. Uključujući i kraće programe, na 18 djece dolazi 1 odgojitelj, te jedan stručni suradnik na 108 djece (što je sukladno pedagoškom standardu od 110 djece na 1 stručnog suradnika). Sukladno obvezi iz Zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju učinjena je analiza regionalnih razlika u obuhvatu djece predškolskim odgojem i obrazovanjem odnosno analiza županijskih razlika te većih hrvatskih gradova.¹³ Analiza je pokazala da je obuhvat djece od 1-2 godine na razini Hrvatske 2006. godine iznosio 15%, od relativno visokih 35,4% u Gradu Zagrebu do ispod 5% u Brodsko-posavskoj i Požeško-slavonskoj županiji. Na razini velikih gradova, a prema podacima za 2005. godinu, odmah iza grada Zagreba slijedi Varaždin (32,2%) pa Rijeka (20,4%), dok su na začelju Zadar (8,8%) i Slavonski Brod (6,4%). S obzirom na obuhvat djece od 3 do 6 godina on je na razini Hrvatske iznosio 56,4% u 2006. godini, od najvišeg obuhvata u Gradu Zagrebu (83,6%), do najnižega u Šibensko-kninskoj županiji (28,8%), Brodsko-posavskoj (30,5%) i Požeško-slavonskoj županiji (34,7%). Kod velikih gradova obuhvat djece iznad 70% imaju još Varaždin, Zadar, Spli i Pula, a najniži (ispod 50%) Slavonski Brod i Karlovac.¹⁴ Usprkos

¹³ Riječ je o internoj i neobjavljenoj analizi koju je učinio T. Matković i učinio dostupnom za potrebe ovog izvješća. Usp. i Matković, T. (2007). Obuhvat sustavom predškolske skrbi u Hrvatskoj, 1989.-2005. Revija za socijalnu politiku, 14(1):123-135.

¹⁴ Ovdje valja napomenuti da je 2003. godine obuhvat djece iznosio 40,8%, a 2004. 51,7%, a do takvog je povećanja došlo stoga što se od 2004. godine statistički u obuhvat djece vrtićima računavaju djeca koja pohađaju program predškole, a koja su do tada bila posebno izražavana. Doduše na razini Hrvatske se djeca koja pohađaju predškolu mogu izdvojiti, ali ne i na razini županija, a kako je ovdje riječ o analizi regionalnih razlika,

promjenama u statističkom praćenju obuhvata djece koje otežavaju posve točne usporedbe, vidljivo je da se u ovom području posljednjih godina dešavaju pomaci te da raste obuhvat djece, primjerice s 51,7% 2004. na 56,4% 2006. godine, a to je vidljivo i u najvećem broju županija i gradova. Važno je i napomenuti da se radno vrijeme predškolskih ustanova prilagođava potrebama zaposlenih roditelja i djece te traje od 6 sati ujutro do čak 22 sata navečer.

- **Poticanje nastavka obrazovanja i povećanja udjela škola koje rade u jednoj smjeni.** Projekti unaprjeđivanja uvjeta rada u osnovnim školama, kao i projekt „srednja škola za sve“ bili su glavni projekti MZOŠ u 2007. i 2008. godini. Planom razvoja sustava odgoja i obrazovanja predviđeno je da se najkasnije do 2017. godine stvore uvjeti za prijelaz na jednosmjenski rad u svim osnovnim školama. Kako bi se najprije ukinuo rad u čak tri smjene, do 2010. godine bit će izgrađeno i nadograđeno 60 osnovnih i 13 srednjih škola. Povećanje školskih kapaciteta omogućit će i veći obuhvat djece produženim boravkom u školi. Naime, produženi je boravak organiziran u samo 13,5% škola, a u školskoj godini 2007./2008. njime je bilo obuhvaćeno 12 060 učenika. Najveći udio škola s organiziranim produženim boravkom je u Gradu Zagrebu (86% škola) te u Istarskoj županiji (74% škola, dok u pet županija produženi boravak nije organiziran niti u jednoj školi (Ličko-senjska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska i Šibensko-kninska). Prema pedagoškom standardu u osnovnoj školi na 250 učenika dolazi jedan stručni suradnik. U školskoj godini 2007./2008. zaposlena su 153 nova stručna suradnika pa je prosječno 288 učenika na jednog stručnog suradnika. Ovaj je omjer najbolji u Istarskoj (1:226), Ličko-senjskoj (1:226) i Karlovačkoj (1:235) županiji, a najlošiji u Brodsko-posavskoj (1:396), Virovitičko-podravskoj (1:392) i Sisačko-moslavačkoj (1:347) županiji. U cilju realizacije projekta srednje škole za sve Ministarstvo je osiguralo sredstva za besplatan prijevoz i besplatne udžbenike za učenike I. razreda srednje škole (u 2007.), a isto će biti 2008. godine za učenike I. i II. razreda.¹⁵ Osigurana su i dodatna sredstva za poticajne mjere besplatnog smještaja i prehrane učenika I. razreda srednje škole. U 2007. godini zaposlena su 24 stručna suradnika, dok se u 2008. planira zaposliti 12 stručnih suradnika različitih profila, a prema iskazanim potrebama škola. U svrhu zapošljavanja učitelja, nastavnika i stručnih suradnika u srpnju 2007. godine predstavljen je novi model subvencioniranja kamata na stambene kredite za škole s nestručno zastupljenom nastavom¹⁶ te je temeljem natječaja krajem 2007. godine realizirano 29 takvih kredita. U pripremi je nova odluka za realizaciju kredita u 2008. godini. Slična akcija već se niz godina provodi za djelatnike visokih učilišta i javnih instituta temeljem koje je odobreno 1 903 subvencionirana kredita, a u 2007. godini 740 novih kredita. Projekt državne mature koji se priprema već nekoliko godina trebao bi biti primijenjen u školskoj godini 2009./2010., nakon odgode primjene od godine dana. Za učenike s posebnim potrebama državna će matura biti provedena sukladno njihovim specifičnim mogućnostima.
- **Osobe s posebnim potrebama u sustavu školstva.** S obzirom na integraciju djece s posebnim potrebama u Hrvatskoj je trenutno 27 u cijelosti prilagođenih škola koje pohađa 21 učenik s motoričkim oštećenjima, a u 2007. godini izdvojeno je 1,1 milijuna kuna za

onda analiza obuhvaća svu djecu, dakle i onu u predškoli od samo 250 sati godišnje. Međutim, i bez programa predškole, jasan je trend povećanja obuhvata djece u jaslicama i vrtićima.

¹⁵ U nedavno objavljenom radnom materijalu stručnjaka Međunarodnog monetarnog fonda navodi se da učenici i studenti koji dolaze iz obitelji viših dohodovnih skupina imaju više koristi od programa besplatnih udžbenika, smještaja i transporta od onih koji dolaze iz siromašnijih obitelji. O ovome, kao i o drugim opservacijama iznesenim u ovom radu i za područje obrazovanja i za područje zdravstva bit će svakako potrebno dodatno raspravljati. Usp. Jafarov, E. and Gunnarsson, V. (2008.) Government Spending on Health Care and Education in Croatia: Efficiency and Reform Options. IMF Working Paper. Posjećeno 20.06.2008. na mrežnoj stranici: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp08136.pdf>

¹⁶ Slučajevi kada nastavu u sklopu određenih predmeta izvode osobe koje nisu stručnjaci za te predmete.

prostornu prilagodbu jednog dječjeg vrtića, 20 osnovnih i dviju srednjih škola koje pohađaju učenici s većim motoričkim oštećenjima. U tijeku je i izradba modela cjelovitog rješenja ovog problema, koje MZOŠ vidi u zajedničkome financijskom ulaganju s lokalnim i regionalnim zajednicama, a radi stvaranja mreže prilagođenih škola u svakoj županiji. U 2008. godini u proračunu MZOŠ osigurano je 700 tisuća kuna za prilagodbu približno istog broja škola kao i u 2007. godini. Osim toga, MZOŠ je u 2007. godini osiguralo 14 milijuna i 600 tisuća kuna za financiranje troškova učenika s teškoćama u razvoju, a prema Odluci o kriterijima za financiranje posebnih troškova prijevoza i posebnih nastavnih sredstva i pomagala te sufinanciranja prehrane učenika s teškoćama u razvoju. Ukupno je u redovni sustav odgoja i obrazovanja (predškolsko, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje) integrirano 11 860 djece s posebnim potrebama, dok je u posebnim odgojno-obrazovnim skupinama i razrednim odjeljenjima 1.982 djece. U posebnim ustanovama u nadležnosti Ministarstva školuje se 2 321 dijete, a odgoj i obrazovanje osigurano je i za 1 371 dijete s većim teškoćama u razvoju, a koja su smještena u socijalnim ustanovama. S obzirom na kratkoću vremenskog razdoblja od potpisivanja Memoranduma, još nije ništa učinjeno na osnivanju mobilnih stručnih timova po županijama, kao ni na daljnjem obrazovanju nastavnika i ostalog obrazovnog osoblja za rad s djecom s posebnim potrebama.

- **Reforma strukovnog obrazovanja također je jedan od bitnih prioriteta hrvatske obrazovne politike.** U tijeku je izrada prijedloga Zakona o strukovnom obrazovanju čije je donošenje predviđeno u trećem kvartalu 2008. godine. On će omogućiti modernizaciju strukovnog obrazovanja, odnosno bolju usklađenost s potrebama tržišta rada i sposobnostima pojedinca. MZOŠ također radi na Hrvatskom kvalifikacijskom okviru. Polazne osnove za njegovo donošenje usvojene su 2007. godine, a na njegovom donošenju radi posebno povjerenstvo.
- **Poticanje cjeloživotnog obrazovanja.** Podaci ARS govore o niskoj participaciji odraslih u cjeloživotnom obrazovanju, premda ovaj podatak treba gledati i u svjetlu visoke stope obrazovanih mladih – prema podacima Eurostata udio stanovništva od 20 do 24 godine sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem (ISCED razina 3a, 3b ili 3c) je u Hrvatskoj 2006. godine bio 94,6% u usporedbi sa 78,1% za EU27.¹⁷ Ipak, cjeloživotno obrazovanje ima i druge aspekte obrazovanja za potrebe promjenjivoga i sve zahtjevnijega tržišta rada. Sukladno Strategiji obrazovanja odraslih iz 2004. godine novi Zakon o obrazovanju odraslih izglasan je u veljači 2007. godine, ali još nisu doneseni pravilnici predviđeni Zakonom. Rad na strukovnom obrazovanju te poticanju obrazovanja odraslih u velikoj je mjeri potpomognut sredstvima iz pretprijetnog programa IPA, koji omogućuje niz potrebnih reformi. U korisničkoj ulozi MZOŠ priprema dva projekta: Daljnji razvoj hrvatskoga kvalifikacijskog okvira te Uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u obrazovanje za zapošljavanje. U ulozi nadležnog Ministarstva pet je projekata u tijeku, koji su posebno usmjereni na razvoj strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih. Također, AOO provodi projekt „Ulaganje u deficitarna zanimanja“ temeljem kojega će se u suradnji s regionalnom i lokalnom samoupravom te HZZ detektirati deficitarna zanimanja, a kako bi se u partnerstvu s lokalnim vlastima i zainteresiranim poslodavcima omogućilo obrazovanje i prekvalifikacija nekoliko stotina građana u nekoliko pilot županija. Za navedeni je projekt u 2008. godini izdvojeno 1,7 milijuna kuna, a u tijeku su aktivnosti pripreme projektne dokumentacije, nakon što su obavljani razgovori s ključnim dionicima. U okviru projekta CARDS 2004 provodi se stručno osposobljavanje djelatnika Agencije za obrazovanje odraslih, dok se unutar IV. komponente IPA programa (prioritet 3, mjera

¹⁷ I posebna analiza stope završavanja srednjeg obrazovanja govori, suprotno podacima DZS-a, o stopi završavanja od 94%. Usp. Babić, Z., Matković, T., Šošić, V. (2006). Strukturne promjene visokog obrazovanja i ishodi na tržištu rada. U: Privredna kretanja i ekonomska politika 108/2006.. Dostupno na: [http://www.eizg.hr/AdminLite/FCKeditor/UserFiles/File/PKIEP108-Babic-Matkovic-Sosic\(1\).pdf](http://www.eizg.hr/AdminLite/FCKeditor/UserFiles/File/PKIEP108-Babic-Matkovic-Sosic(1).pdf)

3.3.2.) planira provođenje projekta „Jačanje institucionalnih kapaciteta AOO“, koji bi trebao započeti u listopadu 2009. godine i trajati dvije godine.

- **Podaci o trajanju studija i reforma visokoškolskog obrazovanja.** Reforma visokoškolskog obrazovanja sukladno bolonjskom procesu uvela je velike promjene u sustav visokoškolskog obrazovanja, a uspjeh reforme moći će se vidjeti tek kroz nekoliko godina, kako temeljem uspješnosti studiranja i završavanja na preddiplomskim i diplomskim studijima, tako i prema mogućnosti zapošljavanja onih koji završavaju preddiplomske studije i onih koji završavaju diplomatske studije. Bolonjsku reformu treba gledati i u kontekstu podataka o sustavu visokog obrazovanja, koji govore da je 2004. godine udio generacije koja je upisivala neki visokoškolski program iznosio 64,7%.¹⁸ Prema statističkim izvješćima DZS-a studenti koji su diplomirali 2004. godine su u prosjeku studirali 5,8 godina (6,9 godina za sveučilišne studije i 4,5 godina za veleučilišta i visoka učilišta, a ukupna stopa prolaznosti iznosi oko 55%). Uspjeh reforme svakako zavisi i o mogućnostima studiranja. MZOŠ stipendira oko 10 000 studenata, u okviru kojih je i oko 4 500 onih sa socijalnim teškoćama. Stipendije se dodjeljuju i iz drugih izvora, no o tome nema objedinjenih informacija te je za sada nemoguće izvršiti detaljniju analizu potreba i učinkovitosti sustava stipendiranja.
- **Prevenција socijalne isključenosti povezana je i s nastavnim sadržajima o ljudskim pravima, sprječavanju nasilja i diskriminacije, te poticanju solidarnosti i tolerancije.** O tome u kojoj mjeri nastavni sadržaji promiču ove vrijednosti za sada nema objedinjenih informacija.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

U području obrazovanja glavna odgovorna institucija je MZOŠ. U mnogim ovdje naznačenim područjima MZOŠ surađuje s drugim odgovornim i provedbenim institucijama, kao što su ASO, AOO, AZVO i dr. Za provođenje niza navedenih aktivnosti osigurana su značajna sredstva iz državnog proračuna. Za subvencioniranje kamata za stambene kredite za učitelje u školama s nestručno zastupljenom nastavom u 2008. godini osigurano je 2 milijuna kuna. Za besplatne udžbenike u srednjim školama osigurano je u 2008. godini 140 milijuna kuna, dodatna sredstva od 18 milijuna kuna za smještaj u učeničkim domovima te 105 milijuna kuna za zapošljavanje stručnih suradnika raznih profila u srednjem školstvu. Uz sredstva državnog proračuna veliku ulogu u području reforme obrazovanja igraju sredstva osigurana kroz razne IPA projekte: za Daljnji razvoj Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira predviđeno je 800 000 eura (uz mogućnost povećanja iznosa), a za Uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u obrazovanje za zapošljavanje 2,3 milijuna eura. Riječ je o projektima koje MZOŠ ostvaruje u korisničkoj ulozi. U ulozi nadležnog Ministarstva pet spomenutih projekata financiraju se s ukupno 8,94 milijuna eura. Za projekt „Ulaganje u deficitarna zanimanja“ na raspolaganju je 2,7 milijuna kuna, a za „Jačanje institucionalnih kapaciteta AOO“ očekuje se iznos od 2 milijuna eura.

Multidimenzionalni pristup i upravljanje politikama

Područje obrazovanja u velikoj mjeri utječe na mogućnosti zapošljavanja te je ovdje velika pozornost posvećena koordinaciji sa socijalnim partnerima (posebice u pogledu reforme strukovnog obrazovanja) te s HZZ. U pogledu realizacije ambiciozne reforme obrazovanja potreban je, ipak, veći angažman JLPS, posebice u pogledu širenja usluga za djecu te boljih uvjeta za rad škola.

¹⁸ Usp. Babić, Z., Matković, T., Šošić, V. (2006.) Strukturne promjene visokog obrazovanja i ishodi na tržištu rada. U: Privredna kretanja i ekonomska politika 108/2006.. Dostupno na: [http://www.eizg.hr/AdminLite/FCKeditor/UserFiles/File/PKIEP108-Babic-Matkovic-Sosic\(1\).pdf](http://www.eizg.hr/AdminLite/FCKeditor/UserFiles/File/PKIEP108-Babic-Matkovic-Sosic(1).pdf)

3.2.2.7. Stanovanje

Pregled mjera

- **Donošenje nacionalnog programa poticanja socijalnog stanovanja.** MZOPUG radi na donošenju Strategije socijalnog stanovanja, kojom će se po prvi puta jasno naznačiti smjer poticaja odnosno sveobuhvatnog razvoja socijalnog stanovanja u Hrvatskoj. Donošenje Strategije predviđeno je za kraj 2008. godine. Gradovi, inače, samostalno odlučuju o gradnji i korištenju socijalnih stanova, odnosno stanova sa zaštićenom najamninom. U pogledu gradnje i korištenja stanova temeljem socijalnih kriterija do sada nisu na razini Hrvatske postojali objedinjeni podaci. Istraživanje Ceranea, koje je provedeno u sklopu izvršavanja obveza predviđenih Memorandumom o socijalnom uključivanju, a na uzorku 26 najvećih hrvatskih gradova, pokazalo je da je najviše takvih stanova u Zagrebu (7567), a zatim slijede Rijeka (476), Varaždin (390), Osijek (369), Velika Gorica (284), Split (249) itd.¹⁹ Zabrinjava činjenica da se u samo pet gradova povećao broj ovih stanova u posljednjih deset godina, a samo je 12 gradova uopće ulagalo u gradnju socijalnih stanova. Gradovima su i problem niske najamnine za socijalne stanove, koje nisu dostatne za pričuvu i pokrivanje gubitaka u upravljanju i održavanju ovih stanova. Gradovi, osim toga, neke stanove u svom vlasništvu dodjeljuju znanstvenim, kulturnim i javnim djelatnicima, kao što i sudjeluju u Programu društveno poticane stanogradnje za čiju je realizaciju zadužena vladina Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama. U okviru Programa je do lipnja 2008. izgrađeno ukupno 4 540 stanova na 75 lokacija diljem RH, od čega je tijekom 2007. izgrađeno 846 stanova na 75 lokacija, a u fazi izgradnje je 231 stan na 3 lokacije. Potrebno je napomenuti kako se Program poticane stanogradnje počeo provoditi i na lokalnoj razini te su pojedini gradovi osnovali Agencije zadužene za realizaciju programa. Ovi su uvidi dodatni poticaj radu na nacionalnoj politici socijalnog stanovanja.
- **Analiza sufinanciranja troškova stanovanja.** Temeljem Zakona o socijalnoj skrbi iz 2001. godine jedinice lokalne samouprave obvezne su u svome proračunu osigurati sredstva za ostvarivanje prava na pomoć za podmirenje troškova stanovanja, a jedinice područne (regionalne) samouprave za podmirenje troškova ogrjeva. Sukladno zaključcima Memoranduma Ceraneo je izvršio analizu ovih prava, a na osnovi prikupljenih podataka od strane MZSS te uzorku od 26 velikih hrvatskih gradova. Analiza je pokazala da u Hrvatskoj samo 1,8% kućanstava koristi pomoć za podmirenje troškova stanovanja, a zajedno s pomoći za podmirenje troškova grijanja ovaj se udio penje na 2,4% kućanstava. Prosječan iznos pomoći za troškove stanovanja iznosio je 2006. godine oko 170 kuna mjesečno te je pokrivao oko 32% prosječnih stambenih troškova. U 2007. godini 25 gradova (iz uzorka) subvencioniralo je od 5 do 1 900 kućanstava. Temeljem sveobuhvatne analize studija predlaže niz reformi sustava stambenih subvencija. Kao prvo, predlaže se povećanje osnovice za ostvarivanje prava na 1 600 kuna za samca sve do 4 600 kuna za četveročlanu obitelj te daljnjih 700 kuna za svakog narednog člana. Predlaže se povećanje površine stana koji se mogu subvencionirati (40 m² za samca, 60 m² za dvočlano kućanstvo te po 10 m² za svakog narednog člana), te podjela troškova subvencioniranja u tri kategorije, ovisno o dohotku kućanstava. Također bi bilo važno provesti kampanju registracije ugovora podstanara, kako bi i oni mogli ostvariti pravo na podmirenje troškova stanovanja. Nakon ovih nužnih koraka, valjalo bi razmotriti još dva bitna prijedloga – da se ovaj program centralizira (tj. financira iz državnog proračuna) te da se ostvaruje u okviru programa centara za socijalnu skrb.

¹⁹ Usp. Bežovan, G. (2008.) Subvencioniranje najamnina i troškova stanovanja u Hrvatskoj. Zagreb: Ceraneo (radni materijal).

- **Povećanje broja skloništa za beskućnike.** S obzirom na nepostojanje podataka teško je utvrditi kretanje kapaciteta skloništa za beskućnike. MZSS prikupilo je podatke o broju smještenih osoba u skloništim i prema tim podacima je na dan 31. ožujka 2008. godine bilo smješteno 276 osoba u sljedećim gradovima: Osijek, Rijeka, Samobor, Sisak, Zadar, Zagreb, Varaždin i Split. Prema prikupljenim podacima razvidno je da se u ovom području ostvaruje suradnja s OCD, a posebice s religijskim organizacijama koje se najčešće pojavljuju kao osnivači skloništa. Temeljem ovakvog uvida bit će moguće dalje pratiti kretanje smještajnih kapaciteta za beskućnike, odnosno poticati otvaranje novih skloništa, a prema utvrđenim potrebama za pojedine gradove.
- **Položaj zaštićenih najmoprimaca u privatnim stanovima.** Status i položaj najmoprimca riješen je Zakonom o najmu stanova iz 1996. koji u cijelosti regulira položaj svih zaštićenih najmoprimaca kako u privatnim tako i u drugim stanovima. Svi zaštićeni namoprimci plaćaju zakonom propisanu zaštićenu najamninu.
- **Intenziviranje ponude stanova kroz javno-privatno partnerstvo.** Budući da je trenutna ponuda stanova na tržištu veća od potražnje, ne postoji interes graditelja za gradnjom stanova prema modelu javno – privatnog partnerstva jer iste ne bi bilo moguće prodati.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Odgovorne institucije u području stanovanja su MZOPUG (za strategiju socijalnog stanovanja i položaj najmoprimca u privatnim stanovima) te MZSS (pitanje sufinanciranja troškova stanovanja i povećanje broja skloništa za beskućnike). Glavni izvori financiranja su proračuni JLPS.

Multidimenzionalni pristup i upravljanje politikama

U ovom području prije svega dolazi do izražaja koordinativna i politička uloga pojedinih ministarstava. Kao što je pokazalo provođenje istraživanja o sufinanciranju troškova stanovanja te prikupljanje podataka o skloništim važnu ulogu mogu odigrati OCD, posebice u provedbi pojedinih predviđenih mjera. Također, važna je veća suradnja s JLPS.

3.2.3. Sprječavanje rizika isključenosti

3.2.3.1. Uključivanje u informatičko društvo i društvo znanja

Pregled mjera

- **Hrvatska mora izraditi akcijski plan koji obuhvaća uvođenje jeftinijeg i bržeg rada na Internetu, ulaganja u znanja i vještine potrebne u informacijskom društvu i poticanje korištenja Interneta.** Strateško je opredjeljenje Vlade RH da se područje tržišnih definicija i analiza, kao i regulacije tržišta, potpuno uskladi s Pravnom stečevinom Unije najkasnije do kraja 2008. godine. Vlada RH ističe kao glavni strateški cilj u razdoblju do kraja 2008. godine smanjivanje jaza između Hrvatske i zemalja EU u pogledu stope penetracije širokopojasnih priključaka. Prema tome kriteriju, Hrvatska je početkom 2005. godine zaostajala za oko devet postotnih poena iza prosjeka EU. Trenutna prosječna stopa porasta penetracije širokopojasnih priključaka u EU iznosi oko četiri postotna poena, dok ta stopa u novim zemljama članicama iznosi oko 2 postotna poena godišnje. Do kraja 2008. Hrvatska mora dostići razinu gustoće (penetracije) širokopojasnih priključaka od najmanje 12%. To znači da Republika Hrvatska u tom razdoblju mora dosegnuti broj od najmanje 500 000 širokopojasnih priključaka. Stoga je Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture izradilo Strategiju razvoja širokopojasnog pristupa Internetu u Republici Hrvatskoj do 2008. godine, u kojoj je izložena politika ostvarivanja ciljeva i sadržan akcijski plan provedbe strategije i politika poticanja razvoja elektroničke trgovine (*e-commerce*).

- **Različitim promotivnim aktivnostima i nadalje jačati svijest javnosti o prednostima koje pruža informacijsko društvo te motivirati građane za sudjelovanje u njegovoj izgradnji.** Širom Hrvatske provode se i razvijaju programi čiji je cilj potaknuti kod djece u dobi od 8 do 12 godina interes za primjenu informatičko-komunikacijske tehnologije u praktične svrhe i promijeniti shvaćanje kod roditelja i djece da računalna oprema služi uglavnom za razonodu i igru. Da bi se djeca u dobi od 8 do 12 godina uključila u informatičko opismenjivanje svaka osnovna škola treba imati informatički kabinet odnosno dvoranu s računalnom opremom. Elektrostrojarska škola preko Instituta cjeloživotnog učenja u suradnji s Varaždinskom županijom i Udrugom slijepih Varaždinske županije u prvoj polovici 2008. pokreće projekt informatičkog opismenjivanja slijepih osoba. Glavni cilj projekta je osposobiti slijepu i slabovidnu osobu kroz informatički tečaj za samostalno korištenje računala kako bi postigli čim veći stupanj osobne i profesionalne afirmacije. U Hrvatskoj ima oko 6 000 slijepih osoba, od kojih samo 50-ak aktivno koristi računalo. Oni koriste računalo pomoću programa koji proizvode govor te Brailleovog retka - uređaj koji tekst s ekrana računala pretvara u Brailleovo pismo. Glavni razlog malog broja korisnika koji se samostalno služe računalom među slijepim i slabovidnim osobama je visoka cijena potrebnog softvera i hardvera. U Varaždinskoj županiji u Udrugu slijepih učlanjeno je oko 200 osoba od čega su njih 100 potencijalni kandidati za uključivanje u navedeni projekt. U značajnom broju gradova u Hrvatskoj lokalna tijela vlasti (kao na primjer u Osijeku) organiziraju besplatne i/ili vrlo pristupačne tečajeve informatičkog opismenjivanja za građane.
- **Omogućiti siromašnijim građanima da lakše dođu do informatičke opreme i pristupa Internetu te osposobiti građane da koriste informatičke i komunikacijske tehnologije.** Neki su gradovi svoju pozornost posebice usmjerili na besplatno informatičko opismenjivanje nezaposlenih i na obuku za traženje posla. Glavne smjernice programa u Zadru „Znanjem do posla“ su povećanje zapošljivosti nezaposlenih osoba, a naglasak je na osobama s posebnim potrebama; ženama i doseljenicima te na PPDS. Drugi niz aktivnosti je poticanje aktivnog pristupa traženju zaposlenja. Svi koji se uspješno uključe u projekt informatičkog opismenjivanja stječu ECDL diplomu, a to je svojevrsna "vozačka dozvola" za korištenje osobnih računala te se sve češće traži kao jedan od uvjeta prilikom zapošljavanja, što je potvrda da osoba vlada vještinama korištenja računala. Projekt je počeo od 1. studenog 2007. godine, provodi se u Benkovcu i Zadru, a financira se većim dijelom sredstvima Svjetske banke (partneri su udruga ZAMIRNET, Učilište Algebra, Zadarska županija, Grad Benkovac, HZZ, Hrvatska gospodarska komora, županijska komora Zadar).

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Najveći dio sredstava dolazi iz proračuna središnje države (preko nadležnih MOZŠ te Ministarstva mora, prometa i infrastrukture), ali su značajni i financijski doprinosi lokalne vlasti koja nastoji poboljšati obrazovnu i kvalifikacijsku strukturu svog stanovništva i unaprijediti informatičku pismenost.

3.2.3.2. Jačanje i očuvanje obitelji

Pregled mjera

- **Ostvariti bolju koordinaciju oko mjera obiteljske politike i te mjere dosljedno provoditi.** Obiteljska politika uključuje niz mjera u područjima zdravstva, obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja, socijalne skrbi i sl. Uloga je Uprave za obitelj u sklopu MOBMS da kreira, koordinira i evaluira mjere obiteljske politike. Prilikom donošenja zakonskih propisa konzultiraju se druga ministarstva i OCD. Posebice je važna suradnja i koordinacija između MOBMS i MZSS, koju treba dalje unaprjeđivati.

- **Iskorijeniti dječje siromaštvo koordiniranim djelovanjem države, regionalnih i lokalnih vlasti.** S obzirom da u Hrvatskoj ima vrlo malo istraživanja siromaštva djece, posebice onih istraživanja koja daju uvid u različite aspekte kvalitete života djece, u narednom bi razdoblju od 2008.-2010. valjalo izraditi studiju o depriviranosti djece u različitim područjima životnog standarda (ishrana, odijevanje, stambeni uvjeti, potrošna dobra, socijalne aktivnosti, razvojna okolina, informiranost itd.). Dobiveni rezultati bili bi podloga za formuliranje strategije ublažavanja ili iskorjenjivanja dječjeg siromaštva.
- **Senzibilizirati društvo za probleme roditeljstva i jednoroditeljstva.** MOBMS provodi niz mjera i aktivnosti u svrhu jačanja obitelji i roditeljstva. U tom smislu treba spomenuti kampanje i mjere zaštite od nasilja u obitelji (vidi poglavlje 3.2.2.4.). Osnivaju se obiteljski centri i savjetovaništa namijenjena sadašnjim i budućim roditeljima. Sredinom 2008. godine MOBMS je pokrenuo kampanju za ukidanje tjelesnog kažnjavanja djece, a u sklopu inicijative Vijeća Europe protiv tjelesnog kažnjavanja djece. Kampanje protiv obiteljskog nasilja i protiv tjelesnog kažnjavanja djece promiču politiku pozitivnog roditeljstva, koja se temelji na poštivanju prava djece. Promjene u Obiteljskom zakonu, koje se tiču efikasnije naplate alimentacija (vidi poglavlje 3.2.2.2), usmjerene su upravo na jednoroditeljske obitelji i poboljšanje njihova ekonomskog položaja, ali i općenito na poticanje odgovornog roditeljstva. Osim MOBMS, vrlo važnu ulogu u promicanju roditeljstva imaju različite udruge roditelja, samohrani roditelja i druge organizacije civilnog društva.
- **Unaprjeđivati rad s rizičnim obiteljima kako bi naknade bile bolje usmjerene na podmirenje dječjih potreba.** U 2008. godini osnovana je Radna skupina za izradu Nacrta prijedloga zakona o obiteljskom savjetovanju/obiteljskim centrima kojim će se propisati djelatnost savjetovanja namijenjenog obitelji, institucije ovlaštene za provedbu djelatnosti savjetovanja, stručnjaci za provedbu savjetovanja, nadzor nad radom ovih institucija i stručnjaka te sudjelovanje lokalne i područne (regionalne) samouprave te udruga civilnog društva.
- **Potrebno je više unaprjeđivati i promovirati udomiteljsku skrb.** (vidi poglavlje 3.1.3)
- **Dalje razvijati programe (strategiju) prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih u obrazovnim institucijama.** U okviru Nacionalnog programa djelovanja za mlade predviđena je mjera «Osvješćivanje i učenje o rizičnim ponašanjima i poremećajima u ponašanju kroz iskustvene radionice, edukaciju vršnjaka-edukatora i druge oblike rada učitelja i drugih stručnjaka, roditelja, mladih i članova nevladinih organizacija». Ova je mjera provedena putem održavanja edukativnih seminara o metodama rada s djecom i mladima za voditelje centara za socijalnu skrb i osnovnih škola te predstavnike civilnog sektora. Aktivnosti su provedene u suradnji s Povjerenstvom Vlade RH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih. Ovim radom obuhvaćena su djeca i zasebno roditelji.
- **Osnažiti ulogu lokalnih zajednica i poticati suradnju svih relevantnih aktera prilikom prevencije poremećaja u ponašanju.** U programima prevencije poremećaja u ponašanju uključene su udruge, privatni poduzetnici, kulturne i druge institucije lokalnih zajednica, na različite načine, npr. materijalnim doprinosom, ustupom prostora za rad, donacijom karata za kulturna i sportska događanja i sl. Trenutno je u proceduri donošenje Nacionalne strategije za prevenciju poremećaja u ponašanju, koja predviđa usklađeno djelovanje različitih društvenih subjekata u prevenciji poremećaja u ponašanju, te veću ulogu lokalne zajednice.
- **Dalje razvijati usluge savjetovanja za pojedince i skupine kod kojih je rizik socijalno-patoloških ponašanja veći.** Savjetodavni rad s obiteljima, te s djecom i mladeži kod kojih je povećan rizik socijalno-patoloških ponašanja provodi se u CZSS te u domovima socijalne skrbi. Savjetodavni rad se također provodi u Obiteljskim centrima i savjetovaništima pri udrugama i drugim institucijama.

- **Organizirati pomoć i podršku vršnjačkih grupa za djecu i mlade s poremećajima u ponašanju.** Program vršnjačke pomoći iniciralo je MZSS, te je organiziralo edukaciju voditelja programa. Program se trenutno provodi na području 7 županija (Međimurska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska, Primorsko-goranska, Bjelovarsko-bilogorska, Koprivničko-križevačka i Grad Zagreb). Program provode CZSS u suradnji sa osnovnim školama, a osmišljen je kroz rad u radionicama u kojima su uključena djeca iz rizičnih obitelji i djeca rizična po ponašanju.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Koordinatori i provoditelji mjera su MZSS i MOBMS. U provedbi mjera usmjerenih na mlade s poremećajima s ponašanjima ili na rizične obitelji važnu ulogu imaju OCD. Izvor sredstava je državni proračun i proračuni lokalnih vlasti.

3.2.3.3. Sprječavanje prezaduženosti

Pregled mjera

- **Upozoravati na posljedice nerazumnog zaduživanja i sprječavati praksu uzimanja neformalnih (često i nelegalnih) kredita.** Hrvatska, u usporedbi s drugim državama kandidatkinjama za prijam u EU te većinom novih članica EU, ima relativno nisku godišnju stopu rasta duga stanovništva prema poslovnim bankama. Međutim, na kraju lipnja 2006. zaduženost stanovništva prema bankama, iskazana u eurima, iznosila je 36,4% BDP-a, što je relativno velik udio u usporedbi s tim zemljama, kod kojih on nije prelazio 19% BDP-a (što je gotovo upola manje nego u Hrvatskoj). Uz snažni rast ponude poslovnih banaka sve povoljnijih kredita prosječna zaduženost po zaposlenom u Hrvatskoj posljednjih godina kontinuirano raste, s oko 23 tisuće kuna krajem 2001. godine, na oko 49 tisuća na kraju 2004. godine te na oko 90 tisuću kuna na kraju 2007. godine. Građani se uglavnom zadužuju za potrošnju, u strukturi duga uvjerljivo pretežu potrošački i nenamjenski krediti te nezaobilazni minusi po tekućim računima. No, oni ipak ne rastu najbrže. U strukturi novih zaduženja pretežu stambeni krediti koji bilježe i najbrži rast od čak 37%. Ti krediti nose i najveće mjesečne obroke otplate. No i bez njih obični minusi ili nenamjenski krediti "pojednu" značajan dio redovitih primanja. Iako su upozorenja o prezaduženosti građana alarmantna, statistika pokazuje da se Hrvati zasad mogu nositi s vlastitim teretom kredita. Posebice sa stanovišta socijalne isključenosti i dohodovne sigurnosti građana, osim agregatnog pokazatelja tereta otplate duga stanovništva, korisno je proučiti ovaj pokazatelj prema decilima raspoloživog dohotka stanovništva. Ta analiza pokazuje da je najveći teret otplate duga prisutan od šestoga do osmog decila bruto raspoloživog dohotka stanovništva. Riječ je uglavnom o mlađoj i obrazovanijoj populaciji u nesamostalnom radnom odnosu, kod koje je potražnja za kreditima najveća, a koja istodobno relativno malo štedi. Primjerice, populacija do petog decila prema raspoloživom dohotku štedi gotovo podjednako kao populacija unutar šestoga i sedmog decila, ali je istodobno opterećena nekoliko puta manjim teretom otplate duga. Najbogatiji segment populacije, unutar devetoga i desetog decila, manje je opterećen otplatama duga te istodobno najviše štedi, što je u skladu s očekivanjima. U ublažavanje zaduženosti stanovništva aktivno su se uključili socijalni partneri koji traže promjenu zakonskih odredbi, prije svega izmjenu Ovršnog zakona, kako bi se ovrha plaće mogla provesti do najviše jedne trećine ili polovice plaće. Time bi se od ovrhe zaštitio dio plaće koji se, nakon što sjedne na račun banke, prema sadašnjem zakonu, može ovršiti u cijelosti. Sindikati inzistiraju da onaj dio plaće koji je zaštićen kod poslodavca bude zaštićen i na tekućem računu banke, odnosno da banka ne može provesti ovrhu iznad trećine plaće nakon što primanja sjednu na tekući račun radnika. Nadalje, Hrvatska je uvela i dalje razvija kreditni registar - baze podataka koje skupljaju, održavaju i distribuiraju podatke o

kreditnim obvezama potrošača. Najveće prednosti su za potrošače kojima je u interesu da ih njihov financijski partner "bolje" poznaje, naravno kad nemaju ništa skrivati. Na taj način, razumno koristeći kreditne povlastice mogu bolje i više kupiti, istovremeno postižući povoljnije uvjete kreditiranja. Za one potrošače koji možda ne mogu sami dobro ocijeniti svoje obveze po kreditima, zahvaljujući informacijama koje registar ima, banka će, ne odobrivši kreditni zahtjev, vjerojatno uspjeti spriječiti prezaduženost potrošača i na taj način ih sačuvati od neugodnih situacija u koje bi ih dovelo nepodmirivanje obveza.

- **Pružati savjetodavne usluge vezane za kredite i zaduživanje (OCD, financijske ustanove, Hrvatska narodna banka).** Hrvatska udruga banaka i njenih devet banaka članica u suradnji s UNDP, nakon uspješno provedene pilot faze, organiziraju u osam hrvatskih gradova besplatne interaktivne radionice za građane o tome kako uskladiti primanja i troškove u sklopu projekta "Upravljanje osobnim financijama". Ujedno, Udruga za planiranje osobnih financija „Život u plusu“ pokreće osnivanje savjetovaništa za građane kako bi im pomogla uskladiti primanja s troškovima, a onima koji su u minusu pomoći da se iz njega izvuku. Udruga je vrlo aktivna i na svojim okruglim stolovima povremeno okuplja predstavnike davatelja financijskih usluga te stručnih i gospodarskih udruženja financijske industrije, udruga potrošača i sindikata i regulatora financijskog tržišta.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

U program sprječavanja i ublažavanja zaduženosti vrlo su se aktivno uključile banke, OCD, kao i UNDP. Posebice treba izdvojiti Hrvatsku udrugu banaka koja koordinira Hrvatskim registrom obveza po kreditima, a čije su članice 24 banke i 5 stambenih štedionica.

3.2.4. Pomoć najranjivijim skupinama

3.2.4.1. Osobe s invaliditetom

Pregled mjera

- **Deinstitucionalizacija i promicanje alternativnih oblika skrbi u zajednici.** U području skrbi o osobama s invaliditetom ustanove socijalne skrbi nude sljedeće izvaninstitucijske programe: udomiteljstvo (zasad je u programe specijaliziranog udomiteljstva uključen relativno mali broj osoba s invaliditetom), stručna pomoć pri uključivanju djece i mladeži s invaliditetom u programe redovnih predškolskih i školskih ustanova (riječ je o mobilnim službama koje pružaju stručnu podršku odgajateljima i nastavnicima u redovnim odgojno-obrazovnim ustanovama), stručna podrška pružanjem usluga psihosocijalne rehabilitacije u obitelji, programi rehabilitacije u okviru dnevnog boravka (poludnevni i cjelodnevni boravak, te povremeni boravak koji se odnosi na individualni rad u provođenju psihosocijalne rehabilitacije), organizirano stanovanje u zajednici (stanovanje jedne ili više osoba zajedno, u pravilu do pet osoba, tijekom 24 sata dnevno uz organiziranu stalnu ili povremenu pomoć stručne ili druge osobe u osiguravanju osnovnih životnih potreba, te socijalnih, radnih, kulturnih, rekreacijskih i drugih potreba). Radi zadovoljavanja optimalnih životnih potreba djece i mladih s tjelesnim ili mentalnim oštećenjem u konkretnoj lokalnoj sredini, MZSS je tijekom 2006. i 2007. godine dalo 99 odobrenja za pružanje skrbi izvan vlastite obitelji u okviru cjelodnevnog i poludnevno boravka, 15 odobrenja za smještaj u okviru organiziranog stanovanja, te odobrenje za pružanje usluga pomoći i njege u kući koja se osigurava pružanjem usluga psihosocijalne rehabilitacije (patronaža) za 110 korisnika. Također je predviđeno i zapošljavanje radnika za obavljanje stručne pomoći osobama s oštećenjem vida pri integraciji u redovnim odgojno-obrazovnim ustanovama. Riječ je o mobilnoj službi podrške doma socijalne skrbi za djecu s oštećenjem vida koja, pružajući stručnu podršku odgajateljima, nastavnicima i djeci s oštećenjem vida, omogućuje toj djeci integraciju u redovnom sustavu odgoja i obrazovanja.

- **Bolja fizička dostupnost infrastrukturnih i drugih objekata te sredstava javnog prijevoza.** MZOPUG je u više slučajeva odbilo izdati građevinsku ili uporabnu dozvolu ukoliko nisu poštovani propisi Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom. Sva tijela državne uprave i JLPS dužni su planirati posebna sredstva za uklanjanje građevinskih i drugih barijera. Tijekom 2007. godine MUP je analiziralo stanje u svih 20 policijskih uprava i donijelo planove uklanjanja barijera, a u 14 uprava uklonjene su arhitektonsko-urbanističke barijere (izrađene prilazne rampe ili postavljene podizne platforme). U tu je svrhu utrošeno 369 000 kuna. U svrhu osiguranja pristupačnosti željezničkog i pomorskog prometa utrošeno je 2007. godine 2,1 milijun kuna.
- **Osiguravanje kadrovskih, prostornih i financijskih uvjeta za uključivanje djece s teškoćama u redovni sustav obrazovanja.** (vidi poglavlje 3.2.2.6)
- **Uvođenje instituta osobnog asistenta za osobe s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta.** MOBMS treću godinu zaredom provodi pilot projekt osobnog asistenta za osobe s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta. Cilj provedbe ovog projekta je: utvrđivanje kriterija za odabir korisnika usluge osobne asistencije, analiza potreba osoba s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta na području Republike Hrvatske, utvrđivanje broja tih osoba, utvrđivanje visine financijskih sredstava koja će biti potrebno osigurati uvođenjem instituta osobnog asistenta u zakonsku regulativu, utvrđivanje kriterija za odabir osobnih asistenata i stvaranje temelja za prijedlog zakonske regulative. U tijeku je evaluacija ovog projekta od strane UNDP-a kao uvod u izradu propisa kojim bi se institucionalizirao ovaj oblik potpore kao pravo osoba s najtežim stupnjem invaliditeta. Za potrebe provedbe ovog projekta utrošeno je u 2006. godini 3,2 milijuna kuna, u 2007. godini 8,7 milijuna kuna, a u 2008. planira se utrošiti 15 milijuna kuna. Projektom je 2006. godine bilo obuhvaćeno 78 korisnika, 2007. godine 176 korisnika, dok bi u 2008. godini u projektu sudjelovalo 338 korisnika.
- **Izrada plana razvoja profesionalne rehabilitacije, zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom.** Prema Izvješću o provedbi Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine o ostvarenjima tijekom 2007. godine, koje je u svibnju 2008. godine pripremila MOBMS u tijeku je analiza primjenjivosti odredaba Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom i izrada prijedloga izmjena odredaba Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom i podzakonskih akata. Nositelj projekta Pravo na život u zajednici: Socijalno uključivanje i osobe s invaliditetom je UNDP – Hrvatska, a HZZ je jedan od partnera u projektu. Projekt se sastoji od nekoliko faza. Tijekom 2007. godine izvršeno je istraživanje stavova nezaposlenih osoba s invaliditetom o zapošljavanju u Republici Hrvatskoj. Ispitivanjem je obuhvaćeno 600 nezaposlenih osoba s invaliditetom, a svrha ispitivanja bila je prikupiti informacije o percepciji nezaposlenih osoba o njihovom položaju u društvu, posebice u području rada i zapošljavanja, preprekama za zapošljavanje, obrazovnim mogućnostima te planovima i potrebama po pitanju profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja. Rezultati istraživanja su u fazi interpretacije, a njihova objava očekuje se u drugoj polovici 2008. godine. Također, HZZ kontinuirano je tijekom 2007. godine surađivao s udrugama osoba s invaliditetom i udrugama koje programski djeluju u korist osoba s invaliditetom kroz sudjelovanje u radionicama, okruglim stolovima i sastancima koje su organizirale udruge. Cilj ovakvih radionica je edukacija osoba s invaliditetom o mogućnostima profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja, te također osnaživanje nezaposlenih osoba s invaliditetom u smislu poticanja aktivnog pristupa traženju posla na tržištu rada. Suradnja se odvijala kako na nacionalnoj tako i na regionalnim razinama. Osnovna tema ovih skupova bila je “Antidiskriminacijski pristupi i jednake mogućnosti za osobe s invaliditetom“. Do kraja 2008. godine predviđeno je provesti istraživanje o diskriminaciji u području zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom

i izraditi plan razvoja Strategije za sprečavanje identificiranih diskriminirajućih oblika ponašanja pri zapošljavanju i radu osoba s invaliditetom u skladu s nacionalnim dokumentima i dokumentima EU. Kontinuirano se provodi medijska kampanja o potrebi sprečavanja diskriminacije pri zapošljavanju i radu osoba s invaliditetom i informira javnost o potrebi osiguravanja mehanizama sprečavanja dvostruke diskriminacije pojedinih skupina osoba s invaliditetom (npr. žene s invaliditetom, osobe s kombiniranim teškoćama i slično). Ujedno, kontinuirano se provode sustavne edukacije osoba s invaliditetom, poslodavaca, djelatnika u javnim službama o oblicima diskriminacije u području zapošljavanja i rada te o načinima sprečavanja diskriminacije kroz provedbu Strategije za sprečavanje identificiranih diskriminirajućih oblika ponašanja pri zapošljavanju i radu osoba s invaliditetom. Također se kontinuirano utvrđuju učinci izrade Strategije, provođenja medijske kampanje te provedenih edukacija o sprečavanju diskriminacije pri zapošljavanju i radu osoba s invaliditetom.

- **Provedba temeljite evaluacije mjere oduzimanja poslovne sposobnosti osobama s intelektualnim teškoćama i psihičkim oboljenjima radi sprječavanja diskriminacije i kršenja ljudskih prava.** Zasada se ne provodi temeljita evaluacija mjere oduzimanja poslovne sposobnosti osobama s intelektualnim teškoćama i psihičkim oboljenjima. Prihvaćene su neke sugestije iz Preporuke o načelima pravne zaštite nesposobnih odraslih osoba Vijeća Europe. Prema Preporuci mjere zaštite ne bi trebale prekomjerno ograničavati pojedinčevu poslovnu sposobnost i nepotrebno umanjivati njegovu pravnu samostalnost. U skrbništvu za posebne slučajeve novi je termin «poseban skrbnik» (u koji ulazi i slučaj privremenog skrbnika iz postupka za lišenje poslovne sposobnosti). Imenovano je nekoliko slučajeva sukoba interesa između djeteta i roditelja u kojima se djetetu imenuje poseban skrbnik. Opće odredbe o skrbniku dopunjene su s namjerom da se poboljša odnos skrbnik – štitićenik, odnosno da se uvijek, kad je to moguće, razmotri mišljenje štitićenika.
- **Potrebno je znatno više napraviti na planu provedbe usvojenih zakonskih propisa koji se odnose na osobe s invaliditetom.** Republika Hrvatska je 30. ožujka 2007. godine u sjedištu UN-a u New York-u potpisala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju te je 1. lipnja 2007. godine donijela Zakon o prihvaćanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, kao i pripadajući joj Protokol stupili su na snagu 3. svibnja 2008. godine. U 2007. godini usvojen je Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2008. godine. U svrhu uspostavljanja i djelovanja Ureda pravobranitelja za osobe s invaliditetom u državnom proračunu za 2008. godinu osigurano je 2,5 milijuna kuna. U svibnju 2008. godine imenovana je pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, a radi se o osobi koja ima najtežu vrstu i stupanj invaliditeta i korisnica je usluga osobnog asistenta. U Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom bit će zaposleno 9 državnih službenika i namještenika.
- **Posebnu pozornost posvetiti preventivnim mjerama: povećanje broja preventivnih zdravstvenih pregleda osiguranih osoba i drugih skupina.** (vidi poglavlja 3.1.4 i 3.2.2.5)
- **Dalje kontinuirano provoditi programe koji pridonose većoj senzibilizaciji društva za potrebe, prava, sposobnosti i mogućnosti osoba s invaliditetom (ublažavanje diskriminacije).** Tijekom 2007. Ured za udruge je organizirao niz javnih skupova uz sudjelovanje osoba s invaliditetom koji su bili redovito medijski popraćeni. Također, organizirano je i javno predstavljanje projekata kojima je odobreno financiranje u sklopu programa CARDS 2004, među kojima su i projekti usmjereni na zaštitu prava osoba s invaliditetom. U sklopu programa tehničke pomoći CARDS 2003 održan je veliki broj promocijskih aktivnosti i medijska kampanja u trideset lokalnih zajednica u Hrvatskoj, u

čemu su aktivno sudjelovale brojne udruge osoba s invaliditetom. Tijekom 2008. planira se pokrenuti istraživanje o položaju osoba s invaliditetom u društvu.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Za provedbu mjera namijenjenih osobama s invaliditetom zadužena su, prije svega, MZSS i MOBMS. Osim njih, u provođenju mjera sudjeluju MZOŠ, MGRP, MZOPUG, udruge osoba s invaliditetom i OCD. Mjere se financiraju primarno iz državnog proračuna, ali i iz sredstva europskih fondova.

3.2.4.2. Izbjeglice, prognanici i povratnici

Pregled mjera

- **Primarni je cilj osigurati uvjete za nesmetan povratak izbjeglica i dovršiti proces povratka.** Od početka procesa povratka 1995. godine do kraja 2006. godine registrirano je 342 475 povratnika, od kojih je većina (64%) građana hrvatske nacionalnosti, te 36% manjinskih povratnika srpske nacionalnosti (90 615 iz Srbije i Crne Gore, 9 097 iz Bosne i Hercegovine i 23 588 raseljenih osoba u hrvatskom Podunavlju). U 2006. godini vratilo se svojim kućama 4 211 osoba, od kojih 19% prognanika hrvatske nacionalnosti i 81% povratnika srpske nacionalnosti. Na kraju 2007. godine registrirano je ukupno 344 206 povratnika, od kojih je 219 734 prognanika većinom građana hrvatske nacionalnosti te 124 472 manjinskih povratnika građana srpske nacionalnosti. Na temelju zahtjeva za povratak, obnovu i pružanje stambenog zbrinjavanja, podnesenih od strane izbjeglica s prebivalištem u inozemstvu, broj potencijalnih povratnika krajem 2007. godine procjenjivao se na oko 10 000 osoba maksimalno. Preostalo je još 4 123 osobe koje su u statusu prognanika, povratnika i izbjeglica: 1 149 prognanika (najveći broj iz Vukovara), 1 622 izbjeglica, većinom iz Bosne i Hercegovine, te 1 352 povratnika koji su se vratili svojim domovima u zadnjih šest mjeseci. Svim prognanim i izbjeglim osobama osigurava se trajno rješenje kroz povratak njihovim domovima ili lokalnu integraciju u Hrvatskoj. Od tih gotovo 4 000 osoba u statusu prognanika, povratnika i izbjeglica, u organiziranom smještaju je 1 256 osoba u 15 preostalih prognaničko-izbjegličkih naselja i drugim objektima organiziranog smještaja (samački hoteli i dva objekta za stare i nemoćne). Ostali prognani i izbjegli smješteni su privatno, uključujući povratnike koji su se uglavnom vratili u svoje kuće. U zadnje četiri godine zatvoreno je 90 objekata organiziranog smještaja iz kojih je iseljeno i stambeno zbrinuto 6 000 prognanika i izbjeglica. Namjera je do kraja 2008. godine zatvoriti sva preostala naselja organiziranog smještaja, a za smještaj preostalih prognanika i povratnika zadržat će se četiri naselja. Za sve preostale prognanike, povratnike i izbjeglice osigurano je trajno stambeno zbrinjavanje ili se završava obnova njihovih kuća i stanova. Do kraja 2008. godine trebali bi se vratiti preostali prognanici i izbjeglice kroz povratak njihovim domovima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini ili kroz lokalnu integraciju.
- **Dovršiti obnovu u ratu oštećenog i uništenog stambenog fonda do kraja 2007. godine, izuzev pojedinačnih slučajeva, te nastaviti i uvećati ulaganja u programe obnove i izgradnje komunalne i socijalne infrastrukture te socijalno-gospodarskog oporavka područja povratka, odnosno područja posebne državne skrbi.** Valja istaknuti da je glavina sredstava zadnjih godina usmjerena upravo na programe stambenog zbrinjavanja. Posebna se pažnja posvećuje nastavku programa stambenog zbrinjavanja na PPDS za sve povratnike, uključujući veći broj mladih obitelji, kao i za preostale izbjeglice iz Bosne i Hercegovine koji su se naselili na ovim područjima. Do kraja 2007. godine ukupno je stambeno zbrinuto 28 158 obitelji povratnika i izbjeglica iz Bosne i Hercegovine. Od 10 176 odobrenih zahtjeva za stambenim zbrinjavanjem u 2007., u 5 449 slučajeva odobren je najam kuća ili stanova preko državne Agencije za promet nekretninama, dok je u

preostalim slučajevima odobrena dodjela građevinskog materijala za obnovu ili gradnja obiteljske kuće. Tijekom 2008. godine stambeno će se zbrinuti još najmanje oko 4 000 obitelji, od čega najveći broj kroz dodjelu građevinskog materijala, od ukupno 14 000 preostalih zahtjeva.

- **Nastaviti provedbu i završiti program stambenog zbrinjavanja bivših nositelja stanarskog prava na i izvan područja posebne državne skrbi.** Krajem 2005. godine počela je intenzivna provedba programa stambenog zbrinjavanja bivših nositelja stanarskog prava izvan PPDS-a kao zadnje preostale skupine izbjeglica kojima povratak ovisi o osiguravanju stambenog smještaja. U 2007. godini Vlada RH je poduzela aktivnosti za ubrzavanje procesa stambenog zbrinjavanja za bivše nositelje stanarskog prava koji se žele vratiti na i izvan PPDS-a. Preuzela je obvezu rješavanja 1 400 slučajeva bivših nositelja stanarskog prava, što je i ostvareno. Od ukupno podnesenih 8 568 zahtjeva za stambeno zbrinjavanje bivših nositelja stanarskog prava krajem 2006., do danas riješeno: 1 400 zahtjeva na način da su bivši nositelji stanarskog prava dobili u najam stanove ili obiteljske kuće, 594 zahtjeva su „zatvorena“ zbog administrativne greške ili odustajanja podnositelja, 856 zahtjeva je negativno riješeno, 3 182 zahtjeva pozitivno su riješeni i za te obitelji bit će osigurani stambeni objekti u 2008. i 2009. godini, a ostalo je neriješenih 2 536 zahtjeva (među kojima 1 071 zahtjev podnositelja s kojima nije uspostavljen kontakt). U 2007. godini Vlada RH potrošila je 389 milijuna kuna za ovu namjenu, a u 2008. i 2009. godine potrošit će 1,195 milijarde kuna za stambeno zbrinjavanje bivših nositelja stanarskog prava. U 2008. i 2009. godini planira se ukupno riješiti oko 3 900 slučajeva bivših nositelja stanarskog prava za koje treba osigurati stambene objekte, od kojih 1 427 u 2008. godini te 2 462 u 2009. godini. Na početku 2008. godine već je pozitivno riješeno 3 182 zahtjeva i procjenjuje se da će još najmanje 700 zahtjeva biti riješeno pozitivno od trenutno 2 500 neriješenih zahtjeva.
- **S obzirom da će gubitkom statusa prognanika i povratnika jedan dio osoba ostati bez nužno potrebne financijske pomoći, očekivati je da će jedan dio povratničke i izbjegličke populacije završiti u sustavu socijalne pomoći, pa je stoga potrebno predvidjeti rast sredstava za socijalnu pomoć.** Nema informacija o tome koliki je broj bivših prognanika i povratnika završio u sustavu socijalne pomoći jer službena statistika o korisnicima pomoći ne prikuplja podatke o tome je li korisnik ranije imao status prognanika ili povratnika.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Za provedbu mjera koje se tiču izbjeglica, prognanika i povratnika odgovorno je MRRŠVG. Osnovni je izvor financiranja za projekte povratka, obnove i stambenog zbrinjavanja državni proračun. Dio mjera se financira kreditima međunarodnih financijskih institucija i sredstvima iz EU programa.

3.2.4.3. Romi

Pregled mjera

- **Uključiti svu romsku djecu u program predškolskog obrazovanja te u sustav obveznog osnovnog obrazovanja.** Sukladno Akcijskom planu Desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015., škole su u suradnji s lokalnom zajednicom obavile razgovore s roditelja romske djece o potrebi uključivanja djece u programe predškolskog odgoja. MZOŠ provodi projekt „Pristupačnije i kvalitetnije obrazovanje Roma u RH“ od srpnja 2006. do listopada 2008. za sufinanciranje kvalitetnog i integriranog predškolskog odgoja, programa predškole i produženog boravka za djecu romske nacionalne manjine. Projekt je financiran sredstvima iz Roma Education Fund (1,3 milijuna kuna). Predškolom je bilo obuhvaćeno 361 dijete pripadnika romske nacionalne manjine, dok je ne-romske djece bilo

133. U produženom boravku bilo je 246 učenika pripadnika romske manjine, dok je neromske djece bilo 20. Projektnim aktivnostima bilo je obuhvaćeno ukupno 607 djece pripadnika romske nacionalne manjine. U šk. g. 2007./2008. programima predškolskog odgoja i predškole bilo je obuhvaćeno 509 romske djece (u šk. g. 2006./2007. taj je broj iznosio 636). Povećan je broj romske djece oba spola koji pohađaju osnovnu školu (s 1 013 u 2005. na 3 224 u 2007.). Stvaraju se preduvjeti za smanjenje broja razrednih odjela koje pohađaju samo Romi. U šk. g. 2006./2007. oko 10% djece pohađalo je razrede s isključivo romskom djecom i to jedino u Međimurskoj županiji, često i zbog toga što su romska naselja prostorno odvojena od naselja većinskog stanovništva. Također, povećava se broj Roma koji završavaju osnovnoškolsko obrazovanje (u 2007. godini 113 učenika i učenica završava osnovnu školu). U svim razredima u osnovnim školama u kojima su romska djeca odvojena od ostale provesti će se integracija romske djece, kako bi lakše svladali nastavni program i uključili se u obrazovni sustav (antisegregacijske mjere). Iste mjere provoditi će se i u predškolskom odgoju i obrazovanju.

- **Uvesti programe dnevnog boravka u osnovnim školama za romske učenike s dopunskim i dodatnim sadržajima u kojima bi sudjelovali educirani romski pomagači u učionici s ulogom povezivanja učenika, roditelja i škole, osoblja i uprave.** U šk. g. 2006./2007. 349 romskih učenika/ca bilo je obuhvaćeno produženim boravkom. Osposobljavaju se romski pomagači koji djeluju kao posrednici između škola i romske zajednice. Prema evidenciji MOZŠ, krajem 2007. bila su zaposlena 23 romska pomagača, dok ih je u 2006. bilo 15.
- **Povećati broj romskih polaznika oba spola koji upisuju i završavaju srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje.** Povećao se broj romskih učenika/ca upisanih u prve razrede trogodišnjih i četverogodišnjih srednjih škola sa 17 u šk. g. 2005./2006. na 82 u šk. g. 2007./2008. Također se povećao broj učenika i učenica kojima su dodijeljene stipendije s 43 u 2005./2006. na 101 u 2006./2007. (44 učenice i 57 učenika). U šk. g. 2006./2007. 47 učenika/ca je smješteno u učeničke domove. Povećao se broj romskih učenika/učenica koji se upisuju u više godine srednje škole (u 2006./2007. broj upisanih u treći i četvrti razred bio je dvostruko veći (51) nego u 2005./2006.). Napravljeni su vrlo mali pomaci glede povećanja broja romskih studenata upisanih u visokoškolske ustanove (u 2007. bilo je 11 studenata upisanih na visoka učilišta, od toga 7 studentica). Gotovo svima je omogućen smještaj u studentski dom, ako ga traže.
- **Kreirati cjelokupno školsko okruženje u skladu s načelima interkulturalnog/multikulturalnog obrazovanja.** Afirmira se romska kulture kroz školske priredbe koje se organiziraju u povodu Svjetskog dana Roma. Učenici (Romi i ne-Romi) u nekim školama mogu birati predmete koji se bave određenim aspektima romske kulture. U 2007. godini osnovana su i djeluju prva odjeljenja osnovne glazbene škole koja su namijenjena romskoj djeci i to u Slavanskom Brodu, Čakovcu, Pitomači, Virovitici. Ukupno je tom naobrazbom obuhvaćeno između 86 i 90 učenika pripadnika romske nacionalne manjine. Također je MOZŠ u 2007. godini sufinanciralo projekte koji su važni za povezivanje hrvatske i romske kulture (npr. sa 75 000 kuna sufinancirano je izdavanje hrvatsko-romskog i romsko-hrvatskog rječnika te razlikovno-slikovnog hrvatsko-romskog rječnika). Ured za nacionalne manjine, sukladno mjerama iz Nacionalnog programa za Rome, svake godine dodjeljuje sredstva udrugama i kulturno-umjetničkim društvima Roma radi očuvanja tradicijske kulture Roma (za nabavku glazbala, likovnog pribora, narodnih nošnji i organizaciju tečajeva s ciljem očuvanja tradicijske kulture). Ministarstvo kulture također sudjeluje u potpori tradicijske kulture Roma i njihovog stvaralaštva na područjima književnog i kulturno-umjetničkog stvaralaštva, muzejske i knjižnične djelatnosti te drugim područjima koja se odnose na promicanje kulture romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj.

- **Izgradnja kulturnog centra za Rome u Čakovcu i Zagrebu.** Obveza izgradnje dvaju kulturnih centara Roma nije dosada izvršena, iako je Ured za nacionalne manjine bio doznačio određena sredstva Gradu Zagrebu i Čakovcu. Zasada je u Zagrebu, u suradnji s predstavnicima Roma, utvrđena lokacija za izgradnju kulturnog centra, Vijeće romske nacionalne manjine predložilo je sadržaj i namjenu prostora i Grad Zagreb je početkom 2007. raspisao natječaj za izradu idejnog urbanističko-arhitektonskog rješenja višenamjenskog kulturnog centra.
- **Stvarati pretpostavke za uključivanje romskih predstavnika u tijela lokalne i regionalne samouprave.** Romi su uključeni u sve razine vlasti (od lokalne do regionalne i nacionalne) preko svojih predstavnika. Tijekom 2007. godine održani su izbori za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina. Izabrano je 16 vijeća u kojima sudjeluje više od 300 Roma u procesima odlučivanja. Također je po prvi puta na izborima u 2007. godini u Sabor izabran Rom, koji osim svoje zastupa još 10 nacionalnih manjina.
- **Poboljšati zdravstvenu zaštitu romske populacije.** Još se uvijek prikupljaju podaci o procijepljenosti romske djece za razdoblje 2007.-2008. (vidi poglavlje 3.2.2.5). Do određenih podataka moguće je doći samo istraživanjima jer se, na primjer, u školskoj medicini ne vode podaci o procijepljenosti prema nacionalnoj pripadnosti. Rezultati anketa provedenih 2006. godine ukazuju na nisku stopu procijepljenosti romske djece predškolske dobi, dok je procijepljenost školske djece relativno visoka. Kontinuirano se radi na poboljšanju higijensko-sanitarnih uvjeta u naseljima (deratizacija) i provođenju zdravstveno-odgojnih aktivnosti, osobito u vrtiću i maloj školi.
- **Uključiti u većoj mjeri romske žene u procese odlučivanja.** U razdoblju od 2004.-2007. godine održan je niz seminara, radionica i tečajeva namijenjenih mladim Romkinjama i Romima, s ciljem njihovog osposobljavanja za provođenje Nacionalnog programa za Rome i Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma, za pomoć u vođenju udruga i u izradi projekata, za sudjelovanje u procesu odlučivanja u lokalnoj i široj zajednici, za ostvarivanje prava Roma koja su im zajamčena Ustavom i pravnim sustavom RH, za veću uključenost u društveni život, za promicanje romske kulture, prava i običaja putem medija, za poticanje međusobne suradnje različitih romskih udruga, te za usvajanje glavnih govorničkih vještina. Putem Savjeta za nacionalne manjine financiraju se udruge nacionalnih manjina, pa tako i udruge Roma. Treba istaknuti da su u 2007. i 2008. godini projekti dviju udruga žena Romkinja („Bolja budućnost“ i „Romsko srce“) financirani sredstvima Savjeta. Udruga „Bolja budućnost“ izdaje časopis i promovira svijest žena o njihovoj ulozi u procesima odlučivanja i društvu, dok udruga „Romsko srce“ promiče kulturne aktivnosti među Romima. Ove su dvije udruge u 2007. i 2008. dobile 352 000 kuna od strane Savjeta za svoje aktivnosti.
- **Poticati veće zapošljavanje Roma kroz javne radove i osposobljavanje za određena zanimanja.** (vidi 3.2.1.2)
- **Poboljšati uvjete stanovanja romske populacije (legalizacija, uređenje i opremanje naselja).** Temeljem zahtjeva MZOPUG, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar je 2004. godine proveo istraživanje o romskim naseljima u Hrvatskoj („Lokacije naseljene Romima – stanje i unapređenje razvoja naselja i aspiracije za oblike stanovanja“). U razdoblju od 2005.-2007. godine, 12 od 14 županija u kojima postoje romska naselja izradile su programe aktivnosti za unapređenje prostornih i stambenih uvjeta Roma. U preostale 2 županije izrada programa je u tijeku. Od 5 podnesenih zahtjeva, u tijeku su 4 sudska postupka rješavanja imovinsko-pravnih odnosa oko zemljišta na kojima se nalaze romska naselja, dok je 1 zahtjev riješen.
- **Sprječavati nasilje i diskriminaciju prema Romima.** U svrhu sprječavanja nasilja prema Romima kontinuirano se provode mjere jačanja suradnje policije s romskom zajednicom na lokalnoj razini. Tijekom 2007. godine u sklopu Visoke policijske škole provedeno je

istraživanje „Policija i zaštita osjetljivih skupina: maloljetnici, žene i manjine“, koje se, između ostalog, bavi time kako Romi percipiraju stanje vlastite sigurnosti i u kojoj su mjeri zadovoljni postupanjem policije prema njima. U policiji se kontinuirano prate događaji i pojave s elementima nasilja u vezi s romskom zajednicom. Od 1. siječnja 2004. godine, sukladno obvezama koje proizlaze iz mjera utvrđenih Nacionalnim programom za Rome, kontinuirano se prate na razini policijskih uprava (kroz tromjesečna, polugodišnja i godišnja izvješća) kaznena djela i prekršaji na štetu Roma te kaznena djela unutar romskih zajednica. Policija jednom godišnje izvješćuje Ured za nacionalne manjine o naravi i opsegu nasilja nad Romima. Policija nastoji djelovati na građane, posebice na Rome da kao žrtve ili svjedoci rasno motiviranog nasilja nad Romima policiji prijavljuju takve slučajeve, s ciljem poboljšanja kvalitete policijske reakcije na prijave građana o rasnim incidentima. Radi efikasnije zaštite od diskriminacije, u srpnju 2008. godine usvojen je Zakon o suzbijanju diskriminacije koji definira diskriminaciju na osnovi rase, etničke pripadnosti ili drugih obilježja. Zakon podrobno razrađuje načine postupanja u cilju sudske zaštite žrtava diskriminacije.

- **O snažiti Rome da više participiraju u projektima koji su im namijenjeni i pratiti učinkovitost raznih projekata za Rome.** Značajni su pomaci napravljeni u pogledu uključivanja predstavnika Roma u aktivnosti i projekte koji se tiču Roma. Predstavnici Roma i romskih udruga sudjelovali su i sudjeluju u izradi strategija i programa za Rome. Također su romski predstavnici uključeni u povjerenstva koja prate i evaluiraju učinke pojedinih mjera ili programa. Osim toga, mnoge su romske udruge nositelji projekata za Rome. Temeljem iskustava u praćenju Nacionalnog programa za Rome i Akcijskog plana Desetljeća uključivanja Roma donesene su odluke da se proširi broj predstavnika Roma u povjerenstvima i projektima za Rome, ali su nužne edukacije kako bi Romi uspješno participirali u projektima kao sudionici ili nositelji projekata. Evaluacije projekata baziraju se, među ostalim, i na mišljenjima i ocjenama članova ili predstavnika romske zajednice. U više proteklih godina organizirani su seminari kako bi Romi stekli potrebna znanja o rukovođenju, osnivanju i upravljanju udrugama, o sustavnom povezivanju svojih udruga i predstavnika, tiskani su prigodni informativni i promotivni materijali radi sustavnog i učinkovitog uključivanja Roma u provedbu projekata koji su im namijenjeni.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Mjere usmjerene na romsku populaciju pokrivaju različita područja djelovanja, što znači da je za njihovu provedbu odgovoran veći broj ministarstava i drugih institucija: MOZŠ, MZSS, MOBMS, MZOPUG, MUP, MP, Ured za nacionalne manjine, HZZ, JLPS, romske udruge, OCD. Mjere se financiraju najviše sredstvima iz državnog proračuna, ali značajan dio sredstava također osiguravaju lokalne vlasti i fondovi EU.

3.2.4.4. Druge ranjive skupine

Pregled mjera

- **Provesti dodatna istraživanja koja će pokazati stvarnu potrebu za skloništima za beskućnike i više napora uložiti u preveniranje beskućništva i integriranje beskućnika u društvo.** (vidi poglavlje 3.2.2.7)
- **Kada je riječ o ovisnicima o drogama, najveću pažnju posvetiti preventivnim programima.** Velik broj aktivnosti s ciljem unaprjeđenja i provedbe preventivnih programa proveden je tijekom 2007. i 2008. godine u sklopu CARDS projekta „Jačanje kapaciteta Republike Hrvatske za borbu protiv trgovine drogama i zlouporabe droga“, koji se provodio pri Uredu za suzbijanje opojnih droga. U sklopu spomenutog projekta uspostavljeni su pilot modeli intersektorske i partnerske suradnje u županijama u provođenju preventivnih programa. U Splitsko-dalmatinskoj županiji je od 27. rujna do 1.

listopada 2007. proveden GINKO preventivni tjedan, čija je aktivnost doprinijela jačanju suradnje između nevladinih organizacija, Grada Splita i županijskog Povjerenstva za suzbijanje opojnih droga, a županijsko Povjerenstvo je preuzelo koordinaciju i osmišljavanje nastavka aktivnosti tijekom 2008. U Međimurskoj županiji uspostavljen je model intersektorske suradnje u području provođenja preventivnih aktivnosti i to suradnje škola s vanjskim subjektima, uspostavljene su stalne radne grupe za provođenje preventivnih aktivnosti. U Vukovarsko-srijemskoj županiji je započela provedba medijske kampanje pod nazivom „Razgovarajmo s djecom - Protiv droga zajedno“ po modelu poljskog iskustva koja se kontinuirano provodi i tijekom 2008., uspostavljen je model za edukaciju u području preventivnog rada MOVE program koji će se tijekom 2008. i 2009. kontinuirano provoditi uz koordinaciju Ureda za suzbijanje zlouporabe opojnih droga i potporu MZSS i HZJZ. Programi prevencije ovisnosti u Republici Hrvatskoj ostvaruju se prvenstveno na razini lokalnih zajednica odnosno županija kao multidisciplinarnih aktivnosti u kojima sudjeluju različiti sektori od školstva, zdravstva, socijalne skrbi, nevladinih organizacija i medija.

- **Razvijati suradnju državnih i nevladinih organizacija na provođenju programa smanjenja potražnje i smanjenja ponude droga, redovito financirati nevladine organizacije i omogućiti sudjelovanje predstavnika nevladinih organizacija u koordinativnim tijelima na nacionalnoj i lokalnoj razini.** Ured za suzbijanje zlouporabe opojnih droga Vlade RH je nakon raspisanih natječajâ dodijelio u 2007. godini 1 milijun kuna sredstava iz državnog proračuna za 14 projekata udruga na području suzbijanja zlouporabe opojnih droga, a u 2008. godini 1,1 milijun kuna za 18 projekata udruga. Osim toga, predstavnici nevladinih organizacija bili su uključeni u izradu različitih strateških dokumenata kao što su Smjernice za standarde terapijskih zajednica, Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama i drugi dokumenti. U sklopu CARDS projekta, kao i u organizaciji Ureda za suzbijanje zlouporabe opojnih droga organizirane su brojne edukacije, seminari i radionice namijenjene predstavnicima nevladinih organizacija, a na temu prevencije, tretmana, resocijalizacije i drugih tema iz područja suzbijanja zlouporabe opojnih droga. Posebno je velik broj edukacija organiziran za nevladine organizacije prilikom ustrojavanja Nacionalne informacijske jedinice za droge pri Uredu i prilikom izgradnje nacionalnog informacijskog sustava za opojne droge i njegove prilagodbe standardima EU.
- **Nastaviti medijsku i drugu kampanju protiv obiteljskog nasilja te osigurati pomoć i podršku žrtvama obiteljskog nasilja.** Temeljem analize izvješća nadležnih središnjih tijela državne uprave, pravosudnih i drugih institucija države, javnih ustanova te OCD o provođenju Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2005. do 2007. godine može se zaključiti: da je donošenje Nacionalne strategije pridonijelo prepoznavanju nasilja u obitelji kao krajnje neprihvatljivog oblika društvenog ponašanja kojim se krše temeljna ljudska prava i slobode, da je nasilje u obitelji prepoznato kao svojevrsni oblik diskriminacije žena i krajnje neprihvatljiv oblik kršenja prava i interesa djeteta, da su nadležna državna tijela svojim radom pridonijela većoj prevenciji i zaštiti žrtava nasilja u obitelji, osobito u pogledu dogradnje pravnog i institucionalnog sustava. Procjenjuje se: da su postignuti dobri rezultati na senzibilizaciji stručne i najšire javnosti o ukupnim negativnim posljedicama nasilja u obitelji, da su napravljeni značajni pomaci na području edukacije stručnjaka, državnih i javnih službenika te volontera radi prepoznavanja i djelovanja u situacijama nasilja u obitelji, da su nadležna tijela pravosuđa pokazala dobru senzibiliziranost za ukupna nastojanja društva da kroz odgovarajuće represivne mjere spriječi, ali kazni počinitelje nasilja u obitelji (čemu je pridonijelo i sve uspješnije djelovanje te suradnja policije, CZSS i OCD iz ovog područja), da su udruge civilnog društva u području prevencije i zaštite žrtava nasilja u obitelji imale vrlo značajnu

ulogu u razvoju sustava djelovanja na ovom području. MOBMS je u 2006. godini utrošilo ukupno oko 1,3 milijuna kuna za 11 projekata, a u 2007. godini 1,8 milijuna kuna za 17 projekata koje su izvodile udruge građana i neprofitne ustanove. Od 2006. do 2008. godine provedena je Kampanja za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama, kao dio Kampanje Vijeća Europe, a u međuvremenu je usvojena nova Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010. godine. MZSS zaduženo je za zbrinjavanje i osiguravanje uvjeta smještaja i pružanja psihološke i socijalne pomoći žrtvama obiteljskog nasilja. RH nije osnivač doma za žrtve obiteljskog nasilja, ali je Zakonom o socijalnoj skrbi dana mogućnost pravnim i fizičkim osobama osnivanje javne ustanove socijalne skrbi – doma za djecu i odrasle osobe žrtve obiteljskog nasilja. Tijekom 2007. sklopljeni su ugovori sa 6 udruga, a u 2008. sa 7 udruga koje pružaju smještaj žrtvama obiteljskog nasilja. U 2007. godini MZSS je osiguralo preko 2 milijuna kuna za troškove smještaja žrtava nasilja.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Ključna institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere suzbijanja ovisnosti o opojnim drogama je Ured za suzbijanje zlorabe opojnih droga. U provedbi mjera osim Ureda značajno su sudjelovala druga državna tijela (MZOŠ, MZSS, MOBMS), OCD, jedinice lokalne samouprave i ostali dionici. Za sve aktivnosti Ureda za suzbijanje zlorabe opojnih droga utrošeno je 2007. godine 6,4 milijuna kuna iz državnog proračuna. Pored toga, aktivnosti u području suzbijanja zlorabe droga financirane su sredstvima fondova Europske unije u iznosu od 1 milijun eura, u sklopu CARDS twinning projekta za 2004. „Jačanje kapaciteta Republike Hrvatske za borbu protiv trgovine drogama i zlorabe droga”, koji se od provodio od rujna 2006. do kraja veljače 2008. godine. Za provedbu mjera usmjerenih na beskućništvo zaduženo je MZSS i jedinice lokalne samouprave (uz vrlo važnu ulogu religijskih organizacija i drugih OCD). MOBMS i MZSS su odgovorna za prevenciju i sprječavanje obiteljskog nasilja te pomoć žrtvama obiteljskog nasilja (u suradnji s MUP, MP, OCD, JLPS). Sredstva potrebna za financiranje kampanja protiv obiteljskog nasilja i pomoći žrtvama predominantno dolaze iz državnog proračuna.

Multidimenzionalni pristup i upravljanje politikama

Koordinativnu ulogu oko aktivnosti u suzbijanju zlorabe droga imaju Ured i županijska Povjerenstva za suzbijanje zlorabe opojnih droga, u koja su uključeni stručnjaci iz područja školstva, socijalne skrbi, zdravstva, nevladinih organizacija, županijskih ureda državne uprave i ostalih relevantnih institucija koje djeluju u području suzbijanja zlorabe opojnih droga. Županijska Povjerenstva imaju primarnu zadaću da koordiniraju, planiraju i prate provedbu programa na području prevencije, liječenja i suzbijanja zlorabe opojnih droga na razini lokalne zajednice i zadužena su za izradu akcijskih planova suzbijanja zlorabe opojnih droga na razini županija. Ured je u stalnoj suradnji sa županijskim povjerenstvima za suzbijanje zlorabe opojnih droga te pruža stručnu pomoć nositeljima na lokalnoj razini putem edukacija i drugih oblika suradnje i daje stručna mišljenja na njihove programe.

3.2.5. Deprivirana područja i regionalne razlike

Pregled mjera

- **Održivi razvoj Hrvatske kao cjeline pretpostavlja smanjivanje regionalnih nejednakosti u gospodarskom, infrastrukturnom, obrazovnom, zdravstvenom, kulturnom, demografskom i socijalnom pogledu.** Aktivnosti tijekom 2007. i 2008. godine poglavito su bile usmjerene na saniranje posljedica rata na PPDS (infrastruktura i poticanje razvojnih projekata). Tijekom 2007. realizirano je 40 projekata razvoja

infrastrukture na PPDS, na koje je potrošeno 20,5 milijuna kuna. U 2008. planira se utrošiti 19,4 milijuna kuna na PPDS. Isto tako, tijekom 2007. realizirano je preko 50 projekata razvoja infrastrukture u brdsko-planinskim područjima, na koje je utrošeno 18,7 milijuna kuna (u 2008. je planirano utrošiti 20 milijuna kuna). Programom elektrifikacije povratničkih naselja obuhvaćeno je od 2005. do 2007. godine ukupno 670 naselja u oko 100 povratničkih općina, gdje je oko 4 600 kućanstava priključeno na niskonaponsku električnu mrežu. Program su zajednički financirali MRRŠVG i Hrvatska elektroprivreda u iznosu od 183 milijuna kuna. Gotovo sva naselja koja su 2005. identificirana kao naselja bez električne energije sada su elektrificirana. Temeljni su problemi politike smanjivanja regionalnih nejednakosti sljedeći: dosada nisu službeno usvojeni ključni strateški dokumenti (uglavnom se nalaze u obliku prijedloga i nacрта), postoje značajne poteškoće u provedbi zakona koji se odnose na deprivirana područja, prisutna je neravnoteža između ulaganja u osnovnu infrastrukturu i ulaganja u druge aspekte gospodarskog i društvenog razvoja, kriteriji definiranja područja koja zaostaju u razvoju nisu sustavni i precizni, nema pouzdanih podataka o učincima dosada poduzetih mjera i općenito nedostaje sustav praćenja pokazatelja o regionalnim nejednakostima. Većina strateških dokumenata i zakonskih propisa planira se usvojiti tijekom ove i naredne godine. (vidi poglavlje 3.1.6)

- **Nastaviti primjenu dosadašnjih mjera regionalne politike, s tim da se dosljednije primjenjuju propisi koje je hrvatska vlast usvojila.** Ključne mjere dosadašnje regionalne politike usmjerene su primarno na PPDS, brdsko-planinska i otočna područja. Mjere na ovim područjima (koje su predviđene Zakonom o područjima posebne državne skrbi, Zakonom o brdsko-planinskim područjima i Zakonom o otocima) uključuju: dodjelu kuća, stanova, zemljišta i građevinskog materijala, korištenje određenih državnih resursa bez plaćanja naknade (zemljišta, šuma), poticanje gospodarske djelatnosti kroz oslobađanje dijela poreza, oslobađanje carinskih davanja kod uvoza poljoprivrednih strojeva, stoke itd. Problem je u tome što dosada nije bilo temeljite i cjelovite evaluacije navedenih mjera.
- **Očistiti od mina nekadašnja okupirana područja.** Na dan 1. siječnja 2007. godine ukupan minski sumnjiv prostor Republike Hrvatske iznosio je 1 044 km² i prostirao se na području 116 gradova i općina. Tijekom 2007. godine minski sumnjivi prostor smanjen je za 47 km², što znači da je preostalo razminirati ili pretražiti 997 km². U 2008. godini planira se ukloniti minska opasnost s površine od 33 km². Također, u 2008. godini planira se izrada novog Nacionalnog programa protuminskog djelovanja za razdoblje 2008.-2010. Za aktivnosti razminiranja osigurana su u 2007. godini ukupna sredstva od 292 milijuna kuna (državni proračun - 57%, pravne osobe i tijela državne uprave - 27%, donacije - 16%), a u 2008. planirana sredstva iznose 319 milijuna kuna (državni proračun - 41%, donacije - 20%, pravne osobe i tijela državne uprave - 21%, međunarodni krediti - 18%).
- **Prilikom alokacije sredstava koja su namijenjena provođenju programa aktivne politike tržišta rada, prioritet dati (višestruko) depriviranim područjima i regijama, koje inače imaju natprosječno visoku nezaposlenost.** HZZ unutar svoje aktivne politike zapošljavanja provodi mjeru: sufinanciranje zapošljavanja na PPDS i područjima gdje su potrebe za deficitarnim zanimanjima. Cilj mjere jest poticati prostornu i profesionalnu pokretljivost mladih osoba, te poslodavcima ujedno osigurati potrebne kadrove koji nisu na raspolaganju u evidenciji nezaposlenih na području djelovanja poslodavca. Subvencije poslodavcu se odobravaju u iznosu od 80% osnovice propisane za uplatu doprinosa za produženo mirovinsko osiguranje za visoku stručnu spremu u prvoj godini rada, 60% osnovice u drugoj godini rada i 40% osnovice u trećoj godini rada. Dužina subvencije je 36 mjeseci. Obveza poslodavca je zadržati osobe u radnom odnosu tijekom subvencioniranog razdoblja. Ako poslodavac po isteku razdoblja sufinanciranja želi zadržati sufinanciranu osobu, isplatit će mu se jednokratni iznos od 1 000 eura u kunskoj protuvrijednosti po svakoj tako zaposlenoj osobi, uz obvezu da istu zadrži najmanje još 12 mjeseci u radnom

odnosu. Jednokratni iznos od 1 000 eura u kunskoj protuvrijednosti poslodavac može koristiti u tijeku trajanja sufinanciranja za obrazovne svrhe (informatički tečajevi i sl.), ali samo za verificirane programe. Navedeni se iznos doznajuje ustanovi koja provodi obrazovni program.

- **Dizajnirati specifične projekte potpore namijenjene ruralnim područjima (posebice vezano za transformaciju neefikasne poljoprivrede).** Novi zakon o poljoprivrednom zemljištu koji je krenuo u redovnu saborsku proceduru i kojim se uspostavlja informacijski sustav podataka o poljoprivrednom zemljištu i agencija za poljoprivredno zemljište, trebao bi riješiti pitanje boljeg raspolaganja tim zemljištem. Zakon predviđa osnivanje agencije kao specijalizirane javne ustanove koja će osigurati uvjete za funkcioniranje tržišta poljoprivrednim zemljištem. Nadalje, predviđa se okrupnjavanje poljoprivrednih gospodarstava radi ekonomičnijeg iskorištavanja, povećanje korištenih poljoprivrednih površina te stavljanje u funkciju do sada nekorištenoga poljoprivrednog zemljišta, a predviđene su kazne za vlasnike koji zapuštaju i onečišćuju zemljište. Do ubrzanja procesa privatizacije doći će zbog smanjivanja birokratiziranja, a za privatiziranje poljoprivrednog zemljišta bit će potrebno dobiti i manje suglasnosti. Prednost pri kupnji imat će dosadašnji zakupci ako uredno ispunjavaju svoje obveze iz zakupa, gospodarstva koja imaju objekte za uzgoj stoke, nositelji poljoprivrednih gospodarstava mlađi od 40 godina te gospodarstva koja imaju odobren projekt u okviru Operativnog programa Vlade. Prednost će imati i poljoprivrednici koji žive na područjima jedinice lokalne samouprave koja provodi natječaj, hrvatski branitelji te članovi obitelji poginulih branitelja. Kroz UNDP-ov program Lokalnog razvoja, koji je usmjeren na smanjivanje razlika između razvijenih i nerazvijenih područja Hrvatske te koji pruža podršku razvoju gospodarskih aktivnosti, infrastrukture i socijalnih usluga na PPDS ili općenito slabije razvijenim područjima, u 2006. i 2007. godini sufinancirano je 118 projekata (vrijednosti oko 30 milijuna američkih dolara, od čega je 4,7 milijuna financirao UNDP, a ostatak lokalne zajednice).
- **Predložiti i provoditi mjere kojima bi se unaprijedilo samozapošljavanje žena u ruralnim područjima.** Na području promicanja rodne jednakosti u suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti, vezano za aktivnost osnaživanja ženskog poduzetništva, vrijedi istaknuti da je u travnju 2008. godine usvojen Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2008. godinu. Operativni plan, uz ostale, sadrži i projekt „Poduzetništvo žena i ciljnih skupina“ kojim se planira u 2008. godini osigurati 4,5 milijuna kuna za provođenje aktivnosti Poduzetništvo žena. Prema podacima Uprave za mala i srednja trgovačka društva i zadruge, tijekom 2007. godine temeljem projekta „Poduzetništvo žena“ odobreno je ukupno 877 zahtjeva žena poduzetnica, s ukupno odobrenim iznosom od 4,5 milijuna kuna. U ožujku 2008. skupina žena iz Gračaca je, u suradnji s UNDP, pokrenula Centar za žensko poduzetništvo. Namjera novootvorenog Centra je da zainteresiranim ženama pomogne pri poduzetničkom osamostaljivanju te pokretanju vlastitih obrta i proizvodnje. U tom je smislu već uspostavljena suradnja s Udruženjem obrtnika iz Zadra, koje će pružati potrebnu stručnu pomoć i pristup relevantnim informacijama, a u planu su i edukacije na temu obrtništva i poduzetništva.
- **Poticanje razvoja i suradnje u pograničnim područjima.** Republika Hrvatska je sudjelovala i sudjeluje u više projekata prekogranične suradnje, poglavito kroz EU programe pretprijetne pomoći PHARE i CARDS. Ciljevi programa prekogranične suradnje su prvenstveno umanjiti negativan utjecaj granica na neujednačen gospodarski i socijalni razvoj pograničnih područja. Republika Hrvatska kroz PHARE 2005 i PHARE 2006 programe prekogranične suradnje sudjeluje u Programu za susjedstvo Slovenija – Mađarska – Hrvatska i Programu Jadranske prekogranične suradnje. Ukupna sredstva alocirana od strane EU za navedene PHARE programe prekogranične suradnje iznosi 12 milijuna eura. Osim toga, Hrvatska je i sudionik regionalnog CARDS 2004 projekta

administrativne podrške za novo susjedstvo prekogranične suradnje u vrijednosti od 1 milijuna eura. Provedba projekata kojima su dodijeljena financijska sredstva putem darovnica kroz PHARE i CARDS programe prekogranične suradnje je u tijeku. Konačne iznose iskorištenosti EU sredstava predpristupne pomoći kroz programe prekogranične suradnje bit će moguće utvrditi po završetku provedbe projekata krajem 2008. godine.

- **Poticati suradnju vladinih tijela i organizacija civilnog društva u politici regionalnog razvoja, planirati lokalni razvoj kroz lokalno partnerstvo te pratiti utjecaj javnih ulaganja na regionalni razvoj (uzimati u obzir prioritete, ciljeve i mjere sadržane u županijskim strategijama razvoja odnosno regionalnim operativnim programima).** Prijedlog Strategije regionalnog razvoja, koja bi trebala biti usvojena do kraja godine, polazi od toga da su programi razvoja županija i širih regija temelj cjelokupnog društvenog i gospodarskog razvoja na subnacionalnoj razini. Time se želi uspostaviti jedinstveni sustav razvoja i planiranja, u kojem bi državne i županijske vlasti usuglasile gledišta oko razvojnih prioriteta. Strategija predviđa uspostavu županijskih partnerstva koja bi bila sastavljena od predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora. U spomenutim partnerstvima sudjelovali bi predstavnici državne vlasti, ali i lokalne samouprave. Stvarne potrebe županija bile bi definirane u županijskim razvojnim strategijama, koje bi se posebno bavile razvojnim potrebama područja s razvojnim teškoćama, ali i razvojnim potrebama širih regija i prekograničnom suradnjom.
- **Država i dalje treba voditi računa o transportnim vezama između kopna i otoka, jer je transport za otočno stanovništvo bitan preduvjet jednakog pristupa uslugama koje su dostupne u kopnenom dijelu (obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje i sl.).** Uprava pomorskog prometa, pomorskog dobra i luka svoje aktivnosti usmjerava na poboljšanje postojećeg stanja prometnog sustava, njegove razvijenosti, prilagodljivosti i učinkovitosti. Jedna od najvažnijih aktivnosti je poticanje redovitih pomorskih putničkih i brzobrodskih linija. Formirana je Agencija za obalni linijski pomorski promet, koja na posredan i decentraliziran način nadzire ovaj segment poslovanja. Tako je na obalni linijski pomorski promet utrošila 371 milijun kuna u 2007. godini, a po zadnjem rebalansu državnog proračuna predviđeno je 444 milijuna kuna u 2008. godini. Izvor financiranja je prvenstveno državni proračun, dok neznatno u ukupnom financiranju sudjeluju županije i gradovi, koji financiraju samo poneke manje frekventne linije. Redovno se održava 48 državnih linija koji povezuju praktički sve naseljene otoke. Uprava za otočni i priobalni razvoj je u cilju prometnog povezivanja otoka s kopnom i otoka međusobno u 2007. godini utrošila gotovo 64 milijuna kuna (sredstva za projekte izgradnje, dogradnje, sanacije ili rekonstrukcije luka te ulaganja u brodske i zračne linije), a u 2008. za istu namjenu planiran je iznos nešto veći od 60 milijuna kuna. Osim toga, Uprava za otočni i priobalni razvoj uložila je 17 milijuna kuna u projekte matičnih škola u priobalju te u rekonstrukciju i sanaciju otočnih područnih škola, a u cilju provedbe projekta edukacije na daljinu.

Izvori financiranja i odgovorne institucije

Institucija odgovorna za provedbu mjera regionalne politike je MRRŠVG. Većina sredstava potrebnih za financiranje mjera osigurana je u državnom proračunu. Kod projekata prekogranične suradnje, poticanja razvoja u ruralnim područjima i PPDS važan izvor sredstava su europski fondovi (PHARE i CARDS) i sredstva UNDP-a. Najveći dio sredstava za razminiranje osigurava državni proračun, ali su značajne donacije i sredstva iz drugih izvora.

3.2.6. Mobiliziranje svih relevantnih dionika i resursa

Pregled mjera

- **Ohrabrivati i promicati socijalno partnerstvo i dijalog.** Glavna institucija u području socijalnog partnerstva je Gospodarsko-socijalno vijeće na nacionalnoj razini te

gospodarsko-socijalna vijeća na županijskim razinama. Usprkos važnoj ulozi Gospodarsko-socijalnog vijeća u formuliranju socijalne i ekonomske politike i dalje stoji ocjena, iznesena između ostaloga i u Zajedničkom memorandumu o prioritetima politike zapošljavanja od 28. svibnja 2008., da je utjecaj socijalnog dijaloga na proces donošenja odluka i stvaranje politika vrlo umjeren. Korak u pozitivnom smjeru je i činjenica da je na osnovi dogovora socijalnih partnera, kao i zaključka Gospodarsko-socijalnog vijeća od 30. travnja 2008. godine, došlo do formiranja radnih skupina na tripartitnoj osnovi (predstavnici odgovarajućih ministarstava, sindikata i Hrvatske udruge poslodavaca) radi izrade „Sporazuma o socijalnom partnerstvu za novi razvojni ciklus“. Navedeni dokument obuhvaća područja: očuvanje makroekonomske stabilnosti, jačanje nacionalne konkurentnosti, rad, zapošljavanje i plaće te socijalni dijalog, jačanje socijalne sigurnosti, borba protiv diskriminacije i osiguranje jednakih prava te obiteljska i stambena politika.

- **Jačati suradnju i partnerstvo između OCD i vlade te između OCD.** O promjeni položaja i uloge OCD teško je govoriti u ovom kratkom razdoblju. Ulogu OCD posebno promiču svojim djelovanjem te financiranjem Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva, kao i u proteklih godinu dana sve vidljiviji Ured za udruge Vlade RH. U vezi s tim valja spomenuti napore Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske u procesu izrade Kodeksa pozitivne prakse savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja i provedbe zakona, drugih propisa i akata, čija je izrada bila jedna od prioritarnih mjera Operativnog plana provedbe Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2006. do 2011. godine, u protekloj godini. Usvajanjem Kodeksa uvesti će se minimalni standardi u savjetovanju, s naglaskom na trajanje savjetovanja, kriterije uključivanja zainteresirane javnosti, obuhvatnost savjetodavnog procesa te dostupnost tekstova nacрта zakona i drugih propisa i akata državnih tijela kojima se uređuju pitanja i zauzimaju stavovi od interesa za opću dobrobit. Razvoj učinkovitijeg dijaloga između Vlade i civilnog društva jedan je od važnijih preduvjeta daljnje demokratizacije i europeizacije procesa usvajanja javnih politika RH, pa tako i socijalnih politika, u skladu s političkim kriterijima za članstvo u EU. U području socijalne skrbi i socijalne zaštite, OCD se potiče na pružanje usluga socijalne skrbi, kao što je vidljivo iz drugih dijelova ovog izvješća. Predstavnici udruge aktivno su sudjelovali u procesu izrade i implementacije JIM-a, te su uključeni u proces izrade drugih relevantnih zakonskih akata. Početkom 2008. godine izrađen je i prijedlog Zakona o humanitarnoj pomoći, kojim se uređuje definicija humanitarne pomoći u RH, dok je odlučeno da će se humanitarna pomoć trećim zemljama urediti propisom o razvojnoj pomoći. MZSS je u 2007. godini financiralo iz sredstava proračuna te prihoda od igara na sreću osnovnu djelatnost udruge i saveza te njihove projekte i programe u ukupnom iznosu od 73 milijuna kuna. Donošenjem Zakona o volonterstvu od 6. lipnja 2007. godine ostvaruju se uvjeti da organizacije civilnog društva u sinergiji s drugim sektorima aktivno, ravnopravno i odgovorno sudjeluju u ostvarivanju blagostanja i jednakih prilika za sve.
- **Promicanje ravnopravnosti među spolovima u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti.** Rodna dimenzija u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti naglašena je u različitim dijelovima ovog izvješća. Ovdje navodimo samo još realizaciju nekih mjera, a sukladno obvezama iz Nacionalnog provedbenog plana. Kao prvo, županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova osnovana su u svim županijama i Gradu Zagrebu, a sastavni su dio nacionalnih institucionalnih mehanizama za promicanje ravnopravnosti spolova. URS uputio je županima/cama zahtjev za očitovanjem o financijskim sredstvima kojima su podržane aktivnosti županijskih povjerenstava u 2006., 2007. i 2008. godini, a analiza podataka će se provesti u sljedećem razdoblju. Drugo, provedeno je empirijsko istraživanje „Identifikacija standarda diskriminacije pri zapošljavanju žena“ u suradnji sa znanstvenicima s Odsjeka za sociologiju Filozofskog

fakulteta u Zagrebu, Agencijom Target i HZZ. Osnovni rezultati istraživanja pokazuju da je više od 60% ispitanica bilo suočeno s nekim od oblika diskriminacije pri traženju zaposlenja te smatraju da je diskriminacija na području rada najizraženija. Na temelju rezultata istraživanja pristupit će se u narednom razdoblju izradi Kodeksa o zapošljavanju žena unutar trgovačkih društava i interesnih organizacija. S tom svrhom osnovana je stručna radna skupina za izradu Kodeksa te je uspostavljena dobra suradnja s Gospodarsko-socijalnim vijećem. Treće, URS je tiskao Nacionalu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010. na Braille-ovom pismu u nakladi od 200 primjeraka. Ured je također dostavio udrugama osoba s invaliditetom niz publikacija u izdanju Ureda, a u suradnji s Mrežom žena s invaliditetom stavljena je obavijest o broju SOS telefona za pomoć ženama s invaliditetom - žrtvama nasilja na Internet stranice Ureda.

- **Uključiti u većoj mjeri lokalne vlasti u aktivnosti sprječavanja i ublažavanja siromaštva i socijalne isključenosti.** Kao što je navedeno u poglavlju 2.2. lokalne su vlasti bile uključene u proces izrade JIM-a te u proces izrade Nacionalnog provedbenog plana. Kako je Nacionalni provedbeni plan predstavljen tek u ožujku 2008. godine te zbog činjenice da je on u najvećoj mjeri bio usmjeren na tijela državne uprave, uloga tijela lokalne i regionalne samouprave nije došla do izražaja u ovom izvještajnom razdoblju. U sljedećem ciklusu borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti svakako će trebati uspostaviti jasne koordinativne mehanizme između centralne i lokalnih vlasti, odnosno potaknuti lokalnu i regionalnu samoupravu da redovito izrađuju socijalne slike svojih sredina i donose svoje vlastite akcijske planove u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti.
- **Praćenje i evaluaciju mjera prenijeti s državnih struktura na nezavisne (akademske) institucije.** Izrada JIM-a potaknula je suradnju državnih struktura i nezavisnih (akademskih) institucija, kao i OCD koje se bave istraživačkim radom. To je na više mjesta demonstrirano u ovom izvješću, a kada se govori o analizi pojedinih mjera koje su sada po prvi put u Hrvatskoj izvedene (npr. analiza regionalnih razlika u obuhvatu djece predškolskim sustavom, analiza stambenih subvencija). To je putokaz budućem sustavnom prenošenju praćenja i evaluacija mjera na nezavisne institucije.

4. IZVJEŠĆE O PROVEDBI USUGLAŠENIH OBVEZA IZ POGLAVLJA 8. JIM-a

4.1. Započeti istraživanje o mladima u nepovoljnom položaju (koji ispadaju iz obrazovnog sustava i imaju teškoće u prelasku iz obrazovanja na posao)

U dosad izrađenoj fazi istraživanja pomoću podataka ARS ustanovljena je opća dinamika integracije mladih u tržište rada kroz proteklo desetljeće, kao i razlike u kvaliteti ishoda pojedinih obrazovnih skupina. Također, ustanovljeni su čimbenici rizika ispadanja iz srednjeg obrazovanja i nepohađanja tercijarnog obrazovanja (prvenstveno materijalni status, sociokulturni status obitelji te prethodne obrazovne odluke).

Trenutno je temeljem ugovora MZSS i UNDP Hrvatska, uz suradnju HZZ-a u pripremi anketno retrospektivno istraživanje o obrazovnim i radnim karijerama mladih u Hrvatskoj na uzorku od 3 000 osoba, pri čemu će se posebna pozornost posvetiti "problematičnim" karijerama osoba s otežanom zapošljivošću, invaliditetom, bez srednjeg obrazovanja te mladim Romima. Pri pripremi istraživanja i provedbi analiza sudjeluju stručnjaci raznih profila društvenih znanosti (sociolozi, ekonomisti, psiholozi) iz više domaćih i stranih institucija (Pravni fakultet - Zagreb, Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Ekonomski institut - Zagreb, Institut za društvena istraživanja - Zagreb, Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung - Mannheim, HZZ, Filozofski fakultet - Zagreb). Prvi će se nalazi prikazati krajem 2008. godine.

Građa prikupljena ovim istraživanjem, aplicirati će se u područjima borbe protiv socijalne isključenosti, obrazovnim politikama, te sustavu zapošljavanja:

- **MZSS:** Određivanje čimbenika dugoročnog rizika vezanog uz ispadanje iz obrazovnog sustava, nemogućnost nalaženja zaposlenja te nekvalitetne ishode na tržištu rada (neaktivnost, loše plaćeni ili kratkotrajni poslovi).
- **MZOŠ:** Prepoznavanje obrazovnih područja i razina koje su povezane s poteškoćama na tržištu rada te kod kojih je česta neusklađenost trenutnog zanimanja i prethodnog obrazovanja. Pregled tipičnih i rizičnih „obrazovnih karijera“.
- **HZZ:** Ustanovljavanje čimbenika i strategija koje doprinose bržem nalaženju posla i kvalitetnijem (dugoročnom) zaposlenju. Obrasci nezaposlenosti i zapošljavanja osoba s čimbenicima otežane zapošljivosti. Procjena veličine populacije koja ne otpočinje karijeru prijavom na HZZ – njihovih strategija zapošljavanja i ishoda na tržištu rada.

U tu će svrhu biti načinjene konzultacije sa dionicima i predstavljeni nalazi koji će doprinijeti formiranju prijedloga javnih politika i mjera na području zapošljavanja i obrazovanja.

4.2. Pripremiti strategiju decentralizacije socijalnih usluga s pozornošću na područja od posebne državne skrbi

U 2007. godini izrađen je prijedlog Nacionalne strategije za funkcionalnu i fiskalnu decentralizaciju i razvoj ljudskih resursa. Sastavni dio Nacionalne strategije je i decentralizacija usluga socijalne skrbi. Decentralizacijom bi bile preraspodijeljene funkcije između središnje razine, funkcionalnih regija, županija te gradova i općina.

Središnja razina bi zadržala zakonodavnu i inspekcijsku ulogu, kao i ulogu vođenja kapitalnih ulaganja radi ravnomjernog razvoja mreže socijalnih usluga. Također bi na središnjoj razini bilo osnovano savjetodavno tijelo (Nacionalno vijeće za politiku zdravstvene zaštite i socijalne skrbi), koje bi bilo zaduženo za određivanje osnovnih prava i uvjeta za njihovo ostvarivanje, kvantitativne i kvalitativne standarde usluga, davanje dozvola za pružanje usluga i profesionalnih poslova te za sustave evaluacije i praćenja.

Na razini funkcionalnih regija djelovalo bi Regionalno vijeće za politiku zdravstvene zaštite i socijalne skrbi i Regionalni odbor za zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb, koji bi davali mišljenja i odobrali investicijske planove za ustanove od regionalnog značaja.

Osnivačka prava većine ustanova socijalne skrbi bila bi prenesena sa središnje na županijsku razinu. Radi se o sljedećim ustanovama: centri za socijalnu skrb, obiteljski centri, domovi za djecu s poremećajima u ponašanju, domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, domovi za žrtve obiteljskog nasilja, domovi za psihički bolesne odrasle osobe, domovi za osobe s mentalnom retardacijom, domovi za osobe ovisne o alkoholu, drogama i drugim opojnim sredstvima. Osnivačka prava domova za stare i nemoćne osobe već su prenesena na županije. Na županijskoj razini djelovalo bi Vijeće za zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb, koje bi imalo savjetodavnu ulogu u pogledu srednjoročnih socijalnih planova i investicija.

Moguća je daljnja decentralizacija podružnica centara za socijalnu skrb i domova sa županijske razine na razinu većih gradova. To znači da bi gradovi upravljali domovima ili centrima koji su im preneseni u nadležnost. Gradovi i općine također bi sudjelovali u radu Vijeća za zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb.

Strategijom je predviđeno integriranje i povezivanje usluga zdravstvene zaštite i socijalne skrbi kroz vijeća za zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb. Decentralizaciji bi trebala doprinijeti razvoju sustava socijalnih usluga, koji će biti usklađen s lokalnim ciljevima i potrebama. Osim toga, potiče se konkurentnost u sektoru usluga osobito kroz intenzivnije uključivanje OCD u aktivnosti planiranja i pružanja usluga. Decentralizacija je preduvjet pristupa uslugama za različite skupine korisnika.

Vremenski okvir za provedbu decentralizacije usluga uključuje dvije faze. Prva faza (2007.-2009.) obuhvaća mijenjanje postojeće i usvajanje nove legislative nužne za proces fiskalne i administrativne decentralizacije, razvoj ljudskih resursa te razvoj standarda za provođenje usluga. Druga faza (2010.-2011.) bi obuhvaćala prijenos osnivačkih prava CZSS, domova socijalne skrbi i obiteljskih centara na županije i gradove. Institucije odgovorne za provedbu strategije decentralizacije su MZSS i MOBMS te jedinice lokalne uprave i samouprave.

4.3. Pokrenuti istraživanje o problemima prezaduženosti (nepodmirenim dugovima po kreditnim karticama, zeleništvu i kamatarenju)

Postoje utemeljena vjerovanja da je prevelika zaduženost stanovništva jedan od najznačajnijih čimbenika socijalne isključenosti. Cilj istraživanja „Zaduženost građana Hrvatske kao odrednica socijalne isključenosti“ je razmotriti sadašnje stanje zaduženosti građana i predložiti mjere njegovog poboljšanja. Istraživanje treba pružiti uvid u zaduženost kućanstava na temelju podataka iz APK za 2003. i 2006. godinu. Kućanstva iz uzoraka podijeljena su u kategorije kako bi se utvrdile razlike u zaduženosti različitih skupina stanovništva. Izračunat je broj zaduženih kućanstava, prosječno zaduženje, prosječne otplate i razni drugi pokazatelji. Ova analiza trebala bi poslužiti kao osnova za daljnje istraživanje zaduženosti i prezaduženosti stanovništva u Hrvatskoj.

Prema izračunu podataka iz APK unutar Projekta Zaduzenost građana Hrvatske kao odrednica socijalne isključenosti proizlazi da je zaduzena jedna trećina svih kućanstava, odnosno oko 470 tisuća kućanstava. Udio zaduzenih varira od skupine do skupine. Češće se zaduzuju kućanstva s višim dohotkom: gotovo polovica kućanstava iz pete kvintilne skupine je zaduzena, dok je iz prve kvintilne skupine zaduzena samo jedna šestina kućanstava (13-14%). Među kućanstvima koja imaju zaposlene članove („puna“ i „nepotpuna“ zaposlenost) znatno je veći udio zaduzenih (46%) nego među kućanstvima gdje nema zaposlenih članova (23%) ili su članovi stariji od 64 godine (samo 8-11%). Stupanj zaduzenosti također raste s razinom obrazovanosti, pa je tako zaduzena samo jedna petina kućanstava u kojima nositelj ima završenu školu i manje, dok je za ostale udio dvostruko viši. Neoženjeni (neudane) su rjeđe zaduzeni nego ostatak stanovništva. Udio zaduzenih kućanstava nije se mijenjao između 2003. i 2006. godine, kada se uzme u obzir stanovništvo u cjelini ili pojedine skupine.

Dok su se udjeli zaduzenih stambenim kreditima povećali gotovo za sve skupine, udjeli zaduzenih potrošačkim kreditima smanjili su se za nekoliko skupina, a za ostale su ostali nepromijenjeni. Najveće smanjenje, od 2,6 postotnih bodova, zabilježeno je za skupinu „viša i visoka škola“. Za cijelu populaciju zaduzenih udio otplata u dohotku iznosi 16%, i ne razlikuje se znatno po skupinama. Najviši udio je za prvu kvintilnu skupinu, od 24% u 2003. godini i naizgled se smanjio na 20% u 2006. godini, ali to se ne može statistički potvrditi.

U daljnjem radu na Projektu, iz opsežne inozemne literature proučit će se pozitivna iskustva, posebice na prevenciji zaduzenosti i predložiti izrada jednostavnih, lako razumljivih i dostupnih uputa o upravljanju vlastitim financijama i izbjegavanju zaduzenosti.

4.4. Pripremiti akcijski plan deinstitutionalizacije

Skupine korisnika socijalnih usluga različite su po svojim potrebama. Plan deinstitutionalizacije se odnosi djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djecu i mlade s poremećajima u ponašanju, djecu i odrasle s invaliditetom te odrasle osobe s duševni smetnjama. Zasebno je izdvojen sustav razvoja mreže izvaninstitucionalnih usluga za starije i nemoćne osobe, za koji je primarno zaduženo MOBMS.

Izrađen je prijedlog akcijskog plana deinstitutionalizacije, koji još uvijek nije službeno usvojen od strane MZSS. Sukladno prijedlogu akcijskog plana, proces deinstitutionalizacije odvijao bi se kroz sljedeće četiri faze.

Prva faza je primarno usmjerena na dva cilja: 1) procjenu individualnih potreba korisnika u institucijama i pripremu za napuštanje institucija te 2) prevenciju institucionalizacije. Treba konstatirati da dosada nije sačinjena detaljna analiza individualnih potreba korisnika, niti postoje konkretni brojevi pokazatelji o broju korisnika koji bi napustili pojedine institucije. Isto tako, nisu napravljeni planovi transformacije domova koje će korisnici napustiti. Predviđeno je da bi se procjena o mogućem broju korisnika koji će napustiti institucije napravila tijekom 2008. i 2009. godine. Nakon obavljene procjene, bit će moguće postaviti konkretne ciljeve u pogledu deinstitutionalizacije osoba koje trenutno borave u institucijama. Kada je u pitanju drugi cilj unutar ove faze, tijekom protekle i ove godine usvojene su zakonske promjene kojima se nastoji zaustaviti priljev osoba u institucije. U ovom pogledu treba istaći da je 2007. godine usvojen Zakon o udomiteljstvu (s ciljem jačanja ovog vida izvaninstitucionalne skrbi) te Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi, kojim je uvedeno pravo na status roditelja njegovatelja, pravo na stručnu pomoć u obitelji, povremeni boravak i pomoć pri uključivanju djece s tjelesnim i mentalnim oštećenjima u redovne programe školskih i predškolskih ustanova.

Druga faza bi obuhvatila aktivnosti kao što su: osnivanje metodoloških centara i službi podrške u lokalnim sredinama, osiguravanje prikladnih stambenih kapaciteta za one osobe koje bi napustile institucije te napuštanje institucija. Ova bi faza trajala od 2010. do 2013. godine.

U trećoj fazi (od 2014. do 2018.) bila bi provedena deinstitutionalizacija onih osoba koje mogu živjeti u lokalnoj zajednici i za koje će biti osigurani alternativni stambeni smještaj. Dakle, u ovoj bi fazi najveći broj korisnika, za koje je procijenjeno da mogu kvalitetno živjeti izvan institucije, napustio institucije.

U završnoj fazi (2019. godina) bila bi napravljena ocjena financijske učinkovitosti projekta deinstitutionalizacije, kao i evaluacija kvalitete usluga u novom deinstitutionaliziranom sustavu.

Glavna institucija koja bi bila odgovorna za provedbu akcijskog plana je MZSS. Pored Ministarstva vrlo značajnu ulogu u provedbi imaju jedinice lokalne samouprave, udruge i druge organizacije civilnog društva.

4.5. Razmotriti i pozorno ispitati buduću ulogu najniže mirovine i kako će se ona financirati

U lipnju 2008. godine socijalni partneri su raspravljali o potrebi ispitivanja održivosti sadašnjeg načina financiranja najniže mirovine. Također je raspravljano i o mogućnosti vezivanja prava na zajamčeni iznos mirovine uz provjeru dohodovnog i imovnog stanja.

Upitnost dosadašnjeg uređenja najniže mirovine istaknuta je u Strategiji razvitka mirovinskog sustava i sustava socijalne skrbi u okviru strategije razvitka „Hrvatska u 21. stoljeću“.²⁰ Naime, redistribucija koja se ostvaruje putem najniže mirovine pada isključivo na teret osiguranika (odnosno uplatitelja doprinosa), a ne svih poreznih obveznika. Ovakav način financiranja najniže mirovine negativno utječe na troškove radne snage. S druge strane, iznos najniže mirovine bio je vrlo visok u odnosu na iznos prosječne mirovine za jednu godinu mirovinskog staža (oko 97%), što uzrokuje smanjenje ukupnih doprinosa (veliki broj osiguranika uplaćuje najniži mogući doprinos jer znaju da ne mogu ostvariti mirovinu manju od iznosa najniže mirovine). Također je istaknut problem neumanjenja najniže mirovine onima koji su odlazili u prijevremenu mirovinu.

Dosada su uvedene promjene u način određivanja iznosa najniže prijevremene starosne mirovine, koja se do početka 2008. mogla trajno umanjivati do najviše 20,4% iznosa. Nakon nezadovoljstva umirovljenika i njihovih udruga te provedenih rasprava, usvojene su zakonske promjene kojima je iznos maksimalnog umanjenja prijevremene starosne mirovine od početka 2008. godine smanjen na 9%.

Još uvijek nije napravljena simulacija drugačijeg modela financiranja najniže mirovine, već se to planira u narednom razdoblju. Prijedlozi uglavnom upućuju na model prema kojem bi se najniže mirovine dijelom ili u potpunosti financirale iz budžeta. Time bi se smanjili socijalni troškovi rada i zadržao bi se element solidarnosti u mirovinskom sustavu. Ipak, treba istaknuti da je uslijed zakonskih promjena usvojenih tijekom 2007. (kojim su regulirani dodaci na mirovine i povećani iznosi prijevremenih mirovina) zaustavljen trend rasta broja novih korisnika najnižih mirovina.

4.6. Prateći primjenu specifičnih mjera usmjerenih na ranjive skupine (osobe s niskim primanjima, kronično bolesni), ispitati kakve financijske teškoće za ranjive skupine mogu imati plaćanja participacije i premija za zdravstveno osiguranje. Realizacija ove mjere objašnjena je u 3.2.2.5.

5. PRILOZI

5.1. Statistički prilozi

Tablica 1. Osnovni demografski pokazatelji u 2006. i 2007.

	2006.	2007.
Stanovništvo sredinom godine (u 000)	4 440,0	4 436,0
Dobne skupine (%)		
- 0-14	15,71	15,54
- 15-64	67,26	67,27
- 65 +	17,03	17,19
Omjer ovisnosti (65+/0-14) u %	108,34	110,63
Omjer starosne ovisnosti (65+/15-64), u %	25,31	25,56
Stopa totalnog fertiliteta	1,38	1,40
Prosječna starost žene pri prvom porodu	26,7	26,8
Živorodeni, na 1.000 stanovnika	9,3	9,4
Živorodeni izvan braka, %	11,0	11,5
Prirodni prirast (na 1.000)	-2,0	-2,4
Očekivano trajanje života		

²⁰ Vidi: Mirovinski sustav i socijalna skrb (Hrvatska u 21. stoljeću) (2002). Zagreb: Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske.

- muškarci	72,5	72,3
- žene	79,3	79,2
- razlika	6,8	6,9
Sklopljeni brakovi, na 1.000 stanovnika	5,0	5,2
Razvedeni brakovi, na 1.000 sklopljenih	210,5	206,8
Razvedeni brakovi na 1.000 osoba	1,0	1,1

Izvor: DZS

Tablica 2. Vanjske migracije (2007.)

Doseljeni iz inozemstva	14 622
Odseljeni u inozemstvo	9 002
Migracijski saldo	5 620

Izvor: DZS

Tablica 3. Osnovni zdravstveni pokazatelji

	HR 2006.	HR 2007.	EU27 2006.	EU15 2006.
Stopa umrlih	11,3	11,8	11,2	9,4
Stopa umrlih, na 1000 st., 65+	52,5	54,4		
Stopa dojenačke smrtnosti	5,2	5,6	5,1	4,3
Stopa perinatalne smrtnosti	5,3*	4,9*	6,0	6,1

Izvor: DZS, HZJZ, Eurostat, HFA baza podataka –SZO siječanj 2008.g

* HZJZ, prema međunarodnim izvještajnim kriterijima za SZO, za rođene iznad 1000 grama porodne težine

Tablica 4. Deset vodećih uzroka smrti (2006.)

	HR
Ishemijska bolest srca	19,5
Cerebrovaskularne bolesti	16,03
Insuficijencija srca	5,87
Zloćudna novotvorina dušnika i pluća	5,39
Kronične bolesti jetre i ciroza	2,38
Zloćudne novotvorine debelog crijeva	3,57
Dijabetes melitus	2,21
Ateroskleroza	1,79
Pneumonija	2,35
Bronhitis, emfizem i astma	2,28

Izvor: HZJZ

Tablica 5. Osnovni gospodarski pokazatelji u 2006. 2007. i prvom tromjesečju 2008. - stope rasta (%)

	2006.	2007.	I-III 2008./ I-III 2007.
Bruto domaći proizvod	4,8	5,6	4,3
Fizički obujam industrijske proizvodnje	4,5	5,6	4,7
Fizički obujam građevinskih radova	9,3	2,4	10,2
Realni promet u trgovini na malo	2,1	5,3	2,8
Potrošačke cijene ¹	3,2	2,9	4,0
Noćenja turista	3,1	5,7	21,3
Izvoz – ukupno (kune)	15,6	9,3	7,1
Uvoz – ukupno (kune)	13,3	10,3	12,3
Realne neto plaće	1,9	2,2	0,3
Ukupni broj zaposlenih	3,3	3,3	4,4 ²
Ukupni broj nezaposlenih	-5,5	-9,3	-12,4 ³
Stopa registrirane nezaposlenosti	16,6	14,8 ⁴	14,5 ⁵

Stopa anketne nezaposlenosti	11,1	9,6 ⁶	-
------------------------------	------	------------------	---

¹ Dvanaestomjesečni prosječni indeks koji pokazuje promjenu cijena posljednjih 12 mjeseci u odnosu na prethodnih 12 mjeseci.

² Zaposleni u pravnim osobama.

³ Krajem ožujka 2008. u usporedbi s istim mjesecom 2007. godine.

⁴ Krajem 2007.

⁵ Stanje u ožujku 2008.

⁶ Prosjek tromjesečnih stopa.

Tablica 6. Prosječni broj nezaposlenih prema spolu u 2006. i 2007. godini

	Ukupno	Muškarci	Žene
2006.	291.616	116.519	175.097
Sastav	100,0	40,0	60,0
2007.	264.448	102.482	161.966
Sastav	100,0	38,8	61,2
Indeks 2007./2006.	90,7	88,0	92,5

Tablica 7. Nezaposlene osobe prema trajanju nezaposlenosti (31. prosinca 2006. i 2007. godine)

Trajanje nezaposlenosti	2006.		2007.		Indeks 2007./2006.
	Broj	Udio	Broj	Udio	
Do 3 mjeseca	57.535	19,6	50.052	19,7	87,0
Od 3 do 6 mjeseci	38.791	13,2	29.584	11,6	76,3
Od 6 do 9 mjeseci	15.446	5,3	12.875	5,1	83,4
Od 9 do 12 mjeseci	15.729	5,4	12.882	5,1	81,9
Od 1 do 2 godine	40.486	13,8	35.200	13,8	86,9
Od 2 do 3 godine	27.066	9,2	21.261	8,4	78,6
Više od 3 godine	98.100	33,5	92.630	36,4	94,4
UKUPNO	293.153	100,0	254.484	100,0	86,8

Tablica 8. Nezaposlene osobe prema trajanju nezaposlenosti i spolu (31. prosinca 2007. godine)

Trajanje	Ukupno	Muškarci	Udio	Žene	Udio (%)
Do 3 mjeseca	50.052	21.302	21,8	28.750	18,3
Od 3 do 6 mjeseci	29.584	11.688	12,0	17.896	11,4
Od 6 do 9 mjeseci	12.875	5.055	5,2	7.820	5,0
Od 9 do 12 mjeseci	12.882	4.864	5,0	8.018	5,1
Od 1 do 2 godine	35.200	12.927	13,2	22.273	14,2
Od 2 do 3 godine	21.261	7.690	7,9	13.571	8,7
Više od 3 godine	92.630	34.250	35,0	58.380	37,3
UKUPNO	254.484	97.776	100,0	156.708	100,0

Tablica 9. Struktura nezaposlenih osoba prema trajanju nezaposlenosti i razini obrazovanja (31. prosinca 2007. godine)

Trajanje nezaposlenosti	Ukupno	Bez škole i nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	SŠ za zanimanja do 3 god. i škola za KV i VKV radnike	SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina te gimnazija	Viša škola, I. stupanj fakulteta i stručni studij	Fakulteti, akademije, magisterij, doktorat
Do 3 mjeseca	19,7	10,2	16,1	20,5	22,5	25,8	28,3
Od 3 do 6 mj.	11,6	5,5	8,4	12,3	15,0	12,8	14,3
Od 6 do 9 mj.	5,1	3,5	4,3	5,1	5,7	6,9	7,1

Od 9 do 12 mj.	5,1	4,3	4,9	4,8	5,5	6,1	6,1
Od 1 do 2 god.	13,8	12,1	13,1	13,2	15,6	14,8	14,9
Od 2 do 3 god.	8,4	8,3	9,1	8,2	8,2	7,8	7,2
Više od 3 god.	36,4	56,1	44,1	36,0	27,6	25,7	22,1
UKUPNO	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kratkotrajna nezaposlenost	41,4	23,6	33,7	42,6	48,7	51,7	55,7
Dugotrajna nezaposlenost	58,6	76,4	66,3	57,4	51,3	48,3	44,3

Tablica 10. Troškovi socijalne zaštite (% BDP)

	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Ukupni troškovi	26,2	26,7	26,5	25,0	23,7	23,4	22,1	21,5
Poslovi i usluge zdravstva	7,2	7,5	7,2	6,7	6,4	6,6	5,8	5,9
Poslovi i usluge socijalnog osiguranja	16,3	16,5	16,9	16,0	13,9	13,6	13,2	12,7
Poslovi i usluge socijalne skrbi	2,1	2,1	2,0	1,8	2,7	2,6	2,7	2,4
Ostali troškovi socijalnog osiguranja i socijalne skrbi	0,5	0,5	0,4	0,5	0,6	0,6	0,4	0,5

Izvor: MF (klasifikacija prema GFS Manual 1986, MMF).

Napomena: Podaci do 2004. godine uključuju troškove konsolidirane središnje države i troškove nekonsolidirane lokalne i područne (regionalne) samouprave. Podaci za 2005. i 2006. godinu predstavljaju nekonsolidirani zbroj troškova državnog proračuna i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, bez uglavnom administrativnih troškova socijalnih fondova (HZMO, HZZO i HZZ), koji otprilike iznose 1% BDP. Od 2002. godine, podaci koji se tiču lokalne i područne (regionalne) samouprave obuhvaćaju samo 53 najveće jedinice, koje učestvuju sa 70-80% u ukupnim transakcijama lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Tablica 11. Medijan mjesečnog ekvivalentnog kućanskog dohotka po županijama - izražen u standardu kupovne moći (*purchasing power standard - PPS*)

Županija	Dohodak u PPS
Bjelovarsko-bilogorska	267
Virovitičko-podravska	267
Požeško-slavonska	276
Vukovarsko-srijemska	310
Brodsko-posavska	343
Koprivničko-križevačka	356
Osječko-baranjska	374
Ličko-senjska	378
Zadarska	380
Sisačko-moslavačka	384
Karlovačka	418
Varaždinska	426
Dubrovačko-neretvanska	456
Šibensko-kninska	470
Krapinsko-zagorska	471
Splitsko-dalmatinska	481
Međimurska	498
Zagrebačka	506
Primorsko-goranska	576
Grad Zagreb	641
Istarska	769
RH	470
EU25	911

EU15	991
EU10	443

Izvor: UNDP (2007.) Kvaliteta života u Hrvatskoj: regionalne nejednakosti. Zagreb: UNDP.

Tablica 12. Pokazatelji siromaštva i nejednakosti (prema Laeken metodologiji)

	RH 2001.	RH 2002.	RH 2003.	RH 2004.	RH 2005.	RH 2006.	EU-25 2003.	EU-15 2003.	EU-10 2003.
Stopa rizika od siromaštva (%)	17,2	18,2	16,9	16,7	17,5	16,3	16	16	15
Prag rizika od siromaštva za samačko kućanstvo (ilustrativne vrijednosti)									
- u HRK	17.966	19.254	18.896	20.714	21.238	22.196	-	-	-
- u EUR	2.442#	7.576	9.299	1.846
- u PPS	4.131#	7.603	8.923	3.211
Prag rizika od siromaštva za kućanstvo s dvoje odraslih i dvoje djece (ilustrativne vrijednosti)									
- u HRK	37.728	40.433	39.681	43.499	44.599	46.611	-	-	-
- u EUR	5.128#	15.911	19.527	3.877
- u PPS	8.675#	15.966	18.738	6.742
Stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera (mirovine uključene u dohodak) (%)	34,7	33,7	33,3	24,0 *	25,8 *	24,1	25	25	27
Stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera (mirovine isključene iz dohotka) (%)	42,9	40,0	42,3	41,4	43,2	41,8	40	39	44
Relativni jaz rizika od siromaštva (%)	22,7	23,2	21,1	22,4	22,9	22,5	22**	22**	21**
Raspršenost oko praga rizika od siromaštva									
40%	5,8	6,3	5,2	5,2	5,4	5,1	5**	5**	4**
50%	10,5	11,7	10,2	10,5	10,7	10,4	9**	10**	8**
70%	24,1	26,0	24,6	24,3	25,5	24,2	24**	24**	22**
Kvintilni omjer (S80/S20)	4,3	4,5	4,4	4,5	4,5	4,2	4	4	5
Ginijev koeficijent	0,28	0,29	0,29	0,29	0,29	0,28	0,29	0,29	0,29

Izvor: za Hrvatsku: DZS, Anкета o potrošnji kućanstava

Za EU25, EU15 i EU10: Eurostat.

Izvor: Eurostat

* Ispravljene podatke

** Podaci se odnose na 2001. godinu

Napomena: U zemljama EU15 dohodak obuhvaća samo novčani dohodak, dok u ostalim zemljama (uključujući i Hrvatsku) ukupni dohodak sadržava novčani i "nenovčani" dohodak. "Nenovčani" dohodak je dijelom uključen u ukupni dohodak, jer se smatra da čini bitan sastavni dio ukupnog raspoloživog dohotka u tim zemljama. Nenovčani dohodak uključuje, npr. privatno proizvedena dobra namijenjena osobnoj potrošnji (hrana koju proizvodi samo kućanstvo) ili besplatne usluge kao dio profesionalne aktivnosti.

Tablica 13. Stope rizika od siromaštva u RH prema različitim obilježjima (prema Laeken metodologiji)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Stopa rizika od siromaštva	17,2	18,2	16,9	16,7	17,5	16,3
Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu						
M	15,4	17,7	15,8	15,1	15,9	15,1
Ž	18,7	18,6	17,9	18,1	18,9	17,4
0-15 god.	15,9	16,7	15,2	14,8	19,7	13,8
M	13,9	17,9	15,6	13,7	18,2	14,1
Ž	18,0	15,4	14,7	15,9	21,3	13,5
16-24 god.	15,2	16,4	15,4	13,1	15,3	11,9
M	16,9	19,0	16,2	13,5	15,9	12,6

Ž	13,6	13,5	14,6	12,7	14,7	11,1
25-49 god.	13,3	13,9	12,5	12,3	13,1	11,2
M	12,6	14,0	12,4	12,3	12,9	11,2
Ž	14,0	13,7	12,7	12,4	13,2	11,3
50-64 god.	14,7	17,6	15,5	15,0	15,6	14,7
M	13,8	16,9	15,4	14,8	15,0	13,6
Ž	15,5	18,3	15,5	15,1	16,1	15,6
65 i više god.	28,5	29,0	27,9	29,5	25,6	29,5
M	23,5	25,6	23,6	24,4	20,9	26,9
Ž	31,8	31,2	30,6	32,9	28,5	31,3
Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti i spolu						
Zaposleni	5,2	5,8	5,2	4,4	3,9	2,8
M	6,0	6,6	6,0	4,5	5,0	(3,3)
Ž	4,1	4,9	(4,3)	(4,3)	(2,7)	(2,1)
Samozaposleni	20,1	19,0	18,4	22,6	19,7*	18,5
M	20,0	17,3	16,8	21,7	20,3	18,6
Ž	20,2	21,0	20,1	23,8	19,1*	18,4
Nezaposleni	32,2	35,0	32,4	32,0	33,4	31,2
M	35,6	42,5	39,7	39,4	36,9	34,6
Ž	29,6	28,1	26,6	25,7	30,0	28,5
Umirovljenici	21,3	23,2	20,7	20,5	19,3	22,7
M	19,4	23,7	20,3	20,5	19,1	23,6
Ž	22,9	22,9	21,0	20,5	19,5	22,1
Ostali ekonomski neaktivni	20,0	21,3	20,3	19,7	23,7	24,9
M	15,8	19,5	17,7	14,8	19,2	20,1
Ž	22,7	22,7	22,0	23,0	26,8	27,3
Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva i dobi						
Samačko kućanstvo	33,3	35,1	34,7	35,9	31,1	38,1
M	22,4	28,6	28,3	27,6	(22,1)	34,0
Ž	36,7	37,5	37,3	40,5	34,2	39,8
Osoba između 30 i 64	26,1	26,2	(24,7)	28,1	25,7	29,0
Osoba stara 65i više	40,4	41,2	41,8	41,9	35,2	43,8
Dvije odrasle osobe bez uzdržavane djece, obje mlađe od 65	11,9	16,3	11,8	14,4	12,3	13,6
Dvije odrasle osobe bez uzdržavane djece, barem jedna u dobi od 65 i više	27,5	30,1	26,1	28,7	25,6	29,0
Druga kućanstva bez uzdržavane djece	9,7	9,4	9,3	9,0	7,7	10,6
Samohrani roditelj s jednim ili više uzdržavane djece	28,9	27,7	29,1)	21,0	34,8	32,9
Dvije odrasle osobe s jednim djetetom	13,0	11,2	14,9	9,8	12,8	11,7
Dvije odrasle osobe s dvoje djece	14,9	12,8	13,7	10,5	13,1	8,2
Dvije odrasle osobe s troje i više djece	15,9	24,9	19,1	24,2	31,0	24,5
Ostala kućanstva s uzdržavanom djecom	16,8	15,0	13,0	13,1	13,4	8,0
Stopa rizika od siromaštva prema tipu stanarskog statusa						
Stanar ili podstanar (ugovorena, zaštićena ili puna najamnina)	20,7	18,9	20,2	10,5)	21,6	19,3
Vlasnik ili stanuje besplatno	17,0	18,1	16,8	17,0	17,3	16,2

Izvor: DZS, Anketu o potrošnji kućanstva

Napomena: Pokazatelji siromaštva za Republiku Hrvatsku izračunani su iz podataka o ukupnom neto dohotku, prikupljenih statističkim istraživanjem Anketa o potrošnji kućanstava (engl. Household Budget Survey). Anketa je provedena na uzorku slučajno izabranih privatnih kućanstava tako da je uzorak za svaku godinu posebno definiran, tj. nema panelnog dijela uzorka (kućanstva se ne ponavljaju u sljedećoj godini). Neto dohodak kućanstva osim novčanih uključuje i naturalna primanja. Pokazatelji siromaštva će se izračunavati do uvođenja SILC (*Statistics of Income and Living Conditions*) istraživanja u statistički sustav Hrvatske iz podataka prikupljenih Anketom o potrošnji kućanstava. Budući da se podaci za zemlje EU izračunavaju iz podataka istraživanja *SILC*, koje se metodološki i sadržajno razlikuje od *APK* istraživanja, o tome treba voditi računa prilikom usporedbi podataka za RH i zemlje EU.

() Nedovoljno pouzdani podaci

* Ispravljen podatak

Tablica 14. Korisnici stalne socijalne pomoći (%)

	2004.	2005.	2006.
Prema spolu korisnika			
M	49,4	49,6	49,4
Ž	50,6	50,4	50,6
Prema dobi korisnika			
Do 7 g.	13,5	12,7	12,4
7-15	15,9	15,8	16,2
15-18	6,1	6,0	5,9
18-30	9,7	10,8	10,6
30-40	12,5	13,5	13,0
40-50	14,0	15,2	14,9
50-60	10,0	10,0	11,1
60-75	14,7	11,8	11,8
75 i više	4,6	4,2	4,1
Prema zaposleničkom statusu korisnika			
Zaposlen	0,7	0,6	0,6
Samozaposlen	1,2	1,0	0,9
Umirovljenik	2,0	1,6	1,5
Nezaposlen	45,3	46,1	45,6
Radno nesposobna odrasla osoba	14,7	14,8	15,6
Djeca i mladi u redovnom obrazovanju	30,3	31,2	31,7
Ostali	5,8	4,6	4,1
Prema duljini primanja pomoći			
Do 6 mj.	8,8	8,4	8,4
Od 6 mj. – 1 g.	13,4	12,4	11,1
1-2 g.	19,5	18,9	18,2
2-5 g.	24,3	29,7	29,4
5-10 g.	29,6	23,0	24,6
10 i više	4,4	7,6	8,4
Prema obrazovanju tražitelja pomoći*			
Bez škole ili nepotpuna OŠ	43,2	39,9	40,1
Potpuna OŠ	30,2	32,0	32,2
Srednja škola	24,8	26,4	26,0
Više od srednje škole	1,8	1,7	1,6
Prema tipu kućanstva			
Samac	48,2	48,3	49,1
Samohrani roditelji	6,8	6,7	6,4
Roditelji (odrasli) s djecom	30,5	31,9	31,1
Obitelji bez djece	14,5	13,1	13,4
Samci i obitelji bez ikakvih izvora prihoda	94,0	93,7	91,9

Izvor: MZSS

* "Tražitelj" pomoći jest onaj koji podnosi zahtjev i dobiva pomoć za sebe i obitelj, dok pojam "korisnika" obuhvaća tražitelje pomoći i sve članove obitelji koji koriste dobivenu pomoć.

5.2. Primjeri dobre prakse

5.2.1. Program međugeneracijske solidarnosti: “Pomoć u kući starijim osobama”

Naziv mjere/inicijative		Zemlja	
Program međugeneracijske solidarnosti: “Pomoć u kući starijim osobama”		Hrvatska	
Svrha mjere/inicijative			
Svrha je postizanje većeg obuhvata osoba starije životne dobi izvaninstitucionalnim oblicima skrbi, kroz organiziranje i pružanje potrebnih usluga u njihovim kućanstvima.			
Kratki prikaz glavnih rezultata			
Glavni učinak: poboljšanje kvalitete života osoba starije životne dobi.			
Korisničke skupine		Fokus inicijative	
Ukupno stanovništvo	<input type="checkbox"/>	Socijalna isključenost	<input checked="" type="checkbox"/>
Djeca	<input type="checkbox"/>	Zdravstvena skrb	<input type="checkbox"/>
Jednoroditeljske obitelji	<input type="checkbox"/>	Dugotrajna skrb	<input checked="" type="checkbox"/>
Nezaposleni	<input type="checkbox"/>	Vladavina	<input type="checkbox"/>
Starije osobe	<input checked="" type="checkbox"/>		
Mladi	<input type="checkbox"/>	Teritorijalni obuhvat	
Osobe s invaliditetom	<input type="checkbox"/>	Nacionalni	<input checked="" type="checkbox"/>
Imigranti/ Izbjeglice	<input type="checkbox"/>	Regionalni	<input type="checkbox"/>
Etničke manjine	<input type="checkbox"/>		
Beskućnici	<input type="checkbox"/>	Provedbeno tijelo	
Specifične skupine bolesnika	<input type="checkbox"/>		

Drugo [navedi:] <input type="checkbox"/>	Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti u suradnji s jedinicama lokalne ili područne (regionalne) samouprave
Kontekst inicijative	
<p>Demografske promjene uz povećanje udjela starijeg stanovništva, potreba jačanja pitanja starijih osoba, poboljšanje kvalitete njihova života, zaštita i promicanje ljudskih prava u odnosu na probleme koje nosi životna dob, želja starijih da ostanu što dulje u vlastitom domaćinstvu – pozadina su i temeljni razlozi programa.</p> <p>Program međugeneracijske solidarnosti “Pomoć u kući starijim osobama” provodi se u skladu s:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Programom Vlade RH razvoja usluga za starije osobe u sustavu međugeneracijske solidarnosti od 2008. do 2011. koji je prihvaćen na sjednici Vlade RH od 23. kolovoza 2007. - Nacionalnim programom zaštite i promicanja ljudskih prava od 2008. do 2011. koji je prihvaćen na sjednici Vlade RH od 2. studenog 2007. 	
Pojedinosti o inicijativi	
1.	Razdoblje u kojem se provodi inicijativa?
	<p>Program se temeljem Programa Vlade RH provodi u razdoblju od 1. siječnja 2008. do 31. prosinca 2011.</p> <p>Od 24. ožujka 2004. do 1. siječnja 2008. u provedbi je bio pilot-program MOBMS “Pomoć u kući starijim osobama”.</p>
2.	Posebni ciljevi
	<p>Specifični ciljevi su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poticanje razvoja uslužnih djelatnosti za starije osobe, - poticanje volonterstva, - poticanje zapošljavanja, osobito zapošljavanja osoba iz teže zapošljivih skupina, kroz uključivanje u stručne timove za pružanje usluga iz programa, - suzbijanje socijalne isključenosti starijih osoba, - senzibiliziranje javnosti za potrebe starijih osoba i uzajamnog pomaganja, - jačanje suradnje ministarstva kao središnjeg tijela državne uprave s jedinicama lokalne ili područne (regionalne) samouprave, zdravstvenih, socijalnih i drugih službi u zajednici te organizacija civilnog društva.
3.	Na koji je način inicijativa nastojala ostvariti ove ciljeve?
	<p>Način provedbe se regulira svakim pojedinačnim Ugovorom o suradnji na provedbi programa kojeg Ministarstvo sklapa s jedinicom lokalne ili područne (regionalne) samouprave na području koje će se provoditi program.</p>
Praćenje i evaluacija	

	Kako se mjera/inicijativa prati/evaluira?
	<p>Provedba programa prati se putem izvida na terenu, prema redovitim periodičkim te završnim godišnjim izvješćima jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave - potpisnice ugovora o suradnji s Ministarstvom na provedbi Programa "Pomoć u kući starijim osobama".</p> <p>Sastavni dio ugovora su obrasci za izvješća, ali i upitnik o kvaliteti pruženih usluga kojeg popunjavaju korisnici programa tj. starije osobe koje su uključene u provedbu programa.</p> <p>U 2007. godini je evaluacijom programa ispitano 3940 korisnika programa "Pomoć u kući" i 1344 korisnika programa "Dnevni boravak i pomoć u kući" o učincima koje programi izravno imaju na poboljšanje kvalitete njihova života. Prema rezultatima, od ukupno 5284 ispitanika, njih 97% se izjasnilo da su programi unaprijedili njihovu kvalitetu života u cijelosti, a 3% da im je kvaliteta života unaprijeđena djelomično.</p>
Rezultati	
1.	U kojem su stupnju posebni ciljevi ostvareni?
	<p>Prema posljednjim pokazateljima Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti iz lipnja 2008. program "Pomoć u kući starijim osobama" se provodi na području svih županija u Hrvatskoj. Sklopljeno je 25 ugovora o suradnji i to s 22 općine ili grada i 3 županije. U Program "Pomoć u kući" je uključeno 4975 korisnika. Na pružanju usluga u kući starijim osobama je zaposleno 306 osoba.</p> <p>Usluge pomoći u kući starijim osobama pružaju se međutim i u okviru drugog programa – "Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama". Naime, prema tom programu, svaki organizirani <i>dnevni boravak</i> za starije ima istovremeno organizirani stručni tim za pružanje pomoći u kući.</p> <p>Uzimajući u obzir da se usluge pomoći u kući pružaju u okviru provedbe Programa "Pomoć u kući starijim osobama" i Programa "Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama" može se reći da je u razdoblju od ožujka 2004., kao početka provedbe pilot-projekata, do lipnja 2008. sklopljeno 48 ugovora o suradnji temeljem kojih se starijim osobama pružaju usluge pomoći u kućanstvima te je na taj način obuhvaćeno približno 10 000 korisnika (starijih osoba) i zaposleno približno 630 osoba kao pružatelja usluga .</p> <p>Jedan od ciljeva iz Programa Vlade RH je povećanje udjela korisnika za 12% godišnje.</p>
2.	Koje su prepreke bile u provedbi inicijative?
	Glavni rizici odnose se na financijska sredstva koja nisu dostatna za ravnomjernu provedbu na području čitave RH uz obuhvaćanje svih starijih osoba u pojedinoj jedinici.
3.	Kako se ove prepreke i rizike nastojalo otkloniti?
	Uključivanje i suradnja na provedbi programa odvija se u skladu sa sredstvima

	osiguranim za tu namjenu u državnom proračunu u pojedinoj godini na poziciji Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Također, bilježi se uključivanje samih suradnih jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave u sufinanciranje provedbe programa ili pojedinih aktivnosti. Potiče se uključivanje volontera i organizacija civilnog društva u pružanje usluga starijim članovima zajednice.
4.	Je li bilo neočekivanih pozitivnih ili negativnih posljedica?
	Program kreće s jednakih pozicija, koje se dalje razvijaju prema specifičnostima pojedinog područja provedbe. Specifičnosti se uzimaju u obzir pri provođenju programa. One odražavaju različite životne uvjete korisnika odnosno starijih osoba. Primjerice, specifičnosti su vezane na provedbu programa na otocima ili brdsko-planinskim krajevima ili urbanim sredinama. Provedba nije ista – specifičnosti područja ponekad mogu imati izravni utjecaj na pružanje usluga korisnicima. Tako primjerice, da bi usluga bila pružena korisnicima sa (šibenskih) otoka, moraju postojati i vremenski uvjeti za plovidbu broda iz centra pružanja usluga, u ovom primjeru iz Šibenika.

5.2.2. Uključivanje osoba s invaliditetom u život lokalne zajednice

Naziv mjere/inicijative	Zemlja
Uključivanje osoba s invaliditetom u život lokalne zajednice	Hrvatska
Svrha mjere/inicijative	
Krajnji cilj: smanjenje broja institucionaliziranih osoba i razvoj stručnih službi podrške u zajednici Kratkoročni cilj: priprema i uključivanje osoba s invaliditetom za samostalan život izvan institucije	
Kratki prikaz glavnih rezultata	
Sa stajališta Udruge za promicanje inkluzije kao pružatelja usluga, pod rezultatom se može smatrati uključivanje u lokalnu zajednicu 144 osobe s intelektualnim teškoćama, uz podršku Udruge. Navedene osobe su uglavnom bile smještene u stacionarnim domovima socijalne skrbi. Istovremeno je Udruga radila na povratku korisnika u biološke obitelji te se nekoliko osoba s intelektualnim teškoćama vratilo u svoju biološku obitelj.	
Korisničke skupine	Fokus inicijative
Ukupno stanovništvo <input type="checkbox"/>	Socijalna isključenost <input checked="" type="checkbox"/>
Djeca <input type="checkbox"/>	Zdravstvena skrb <input type="checkbox"/>
Jednoroditeljske obitelji <input type="checkbox"/>	Dugotrajna skrb <input type="checkbox"/>
Nezaposleni <input type="checkbox"/>	Vladavina <input type="checkbox"/>
Starije osobe <input type="checkbox"/>	
Mladi <input type="checkbox"/>	
Osobe s invaliditetom <input checked="" type="checkbox"/>	
	Teritorijalni obuhvat

Imigranti / Izbjeglence	<input type="checkbox"/>	Nacionalni	<input checked="" type="checkbox"/>
Etničke manjine	<input type="checkbox"/>	Regionalni	<input type="checkbox"/>
Beskućnici	<input type="checkbox"/>	Provedbeno tijelo	
Specifične skupine bolesnika	<input type="checkbox"/>	Udruga za promicanje inkluzije, Centar za socijalnu skrb, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi	
Drugo [navedi:]	<input type="checkbox"/>		
Kontekst inicijative			
<p>Udruga za promicanje inkluzije osnovana je 1997. godine s ciljem razvoja stručnih službi podrške u lokalnoj zajednici. Jedna od aktivnosti za postizanje cilja je deinstitucionalizacija osoba s intelektualnim teškoćama izmještajem iz stacionarnih domova socijalne skrbi u stanove u lokalnoj zajednici. Od 2000. godine program stanovanja uz podršku se provodi kroz tzv. domove za samostalno stanovanje, koji pružaju uslugu smještaja u stanu namijenjenom manjoj skupini korisnika (1-5 osoba), a od 2003. godine se ova usluga provodi i kao organizirano stanovanje. U sustavu financiranja od strane nadležnog ministarstva Udruga se nalazi od 2000. godine. Program stanovanja uz podršku Udruga razvija na četiri lokacije (Zagreb, Osijek, Bjelovar, Slavonski Brod) kroz sustav redovnog financiranja, a od kraja 2007. godine program se provodi i na području Grubišnog Polja kroz Program za inovacije i učenje.</p> <p>Pored toga, Udruga ima i program organiziranog stanovanja za četvoro (4) djece s višestrukim teškoćama u Zagrebu, koji provodi od 2003. godine.</p> <p>Sveukupno u programe stanovanja uz podršku (kroz 3 doma za samostalno stanovanje i 1 stambenu zajednicu djece) u lokalnu je zajednicu uključeno 144 osobe s intelektualnim teškoćama.</p> <p>Proces deinstitucionalizacije, unatoč obvezi iz JIM-a, je znatno usporen jer je Udruga posljednjih ugovor za povećanje broja korisnika u programima u zajednici potpisala u rujnu 2006. godine te je svoje ugovorne kapacitete ispunila već u lipnju 2007. godine. Od tada pa nadalje svako se uključivanje novog korisnika u program u zajednici vrši putem posebne suglasnosti nadležnog ministarstva.</p>			
Pojedinosti i inicijativi			
1. Razdoblje u kojem se provodi/provodila inicijativa?			
Udruga provodi svoj program od kraja 1997. godine do danas.			
2. Posebni ciljevi			
Posebni ciljevi su: <ul style="list-style-type: none"> – priprema korisnika za život izvan institucije – procjena potrebne podrške u raznim područjima života; – pružanje stručne podrške korisniku – izrada osobno usmjerenih planova, uključivanje u program samoodređenja i samozastupanja; – pronalaženje zaposlenja – zapošljavanje putem radnih aktivnosti u otvorenoj privredi. 			
3. Na koji je način inicijativa nastojala ostvariti ove ciljeve?			
Deinstitucionalizacija ne podrazumijeva samo puko premještanje osobe iz jednog oblika usluge u drugi, već njegovu aktivnu ulogu u društvenoj zajednici. Aktivnost Udruge u pružanju navedene usluge usmjerena je na zadovoljavanje potreba			

	<p>pojedinaца, koji su aktivni sudionici u kreiranju, izboru i provedbi pružene usluge. Coljevi su se nastojali realizirati kroz edukaciju kadrova, pronalaženje odgovarajućeg životnog (stambenog) prostora, suradnju s lokalnom zajednicom i onim subjektima koji su bitni za uključivanje osoba s invaliditetom u lokalnu zajednicu, te s nadležnim ministarstvom.</p>
Praćenje i evaluacija	
	Kako je mjera/inicijativa praćena/evaluirana?
	<p>Edukacijsko–rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu kroz znanstveni projekt proveo je evaluaciju kvalitete usluge programa stanovanja uz podršku. Vanjsku evaluaciju rada pružatelja usluga provodi Odjel za inspekcijski nadzor Uprave za socijalnu skrb Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi. Evaluacija najčešće podrazumijeva zadovoljavanje formalnopravnih i tehničkih uvjeta za pružanje određene usluge: praćenje realizaciju ciljeva, osobno usmjeravanje plana kroz liste praćenja koje ispunjavaju koordinatori provedbe aktivnosti uvijek uz sudjelovanje osoba s invaliditetom.</p>
Rezultati	
1.	U kojem su stupnju posebni ciljevi ostvareni?
	<p>Gledajući na kvalitetu usluge i uključenost osoba s intelektualnim teškoćama u sadržaje lokalne zajednice, možemo reći da su ciljevi u najvećoj mogućoj mjeri ostvareni. Osobe žive u stanovima kao i drugi građani, uključene su u radne aktivnosti na otvorenom tržištu, uključene su u sadržaje slobodnog vremena u zajednici, ostvaruju svoje pravo na privatni i obiteljski život (sklopljeni brakovi) i aktivno sudjeluju u procesu donošenja odluka vezanih za svoj život (samoorganiziranje u borbi za svoja prava).</p>
2.	Koje su bile prepreke u provedbi inicijative?
	<p>Prepreka u razvoju programa je vidljiva u sadašnjoj centralizaciji usluga, posebice u fiskalnoj. Širenje programa ovisi o financijskoj potpori nadležnog ministarstva, jer lokalne zajednice zbog nedostatka sredstava ne mogu podmirivati sve potrebe svojih građana.</p> <p>Pored toga, prepreka je i nedovoljno razumijevanje pojma socijalnog uključivanja (inkluzije) u odnosu na osobe s invaliditetom, i to prije svega na razini donositelja odluka. Kvaliteta socijalnog uključivanja ovisi i o financijskoj potpori donositelja odluka.</p> <p>Sumarno rečeno, pružatelji usluga u zajednici nemaju dovoljno podrške, već je podrška većim dijelom usmjerena na pružatelje usluga u stacionarnim oblima skrbi.</p>
3.	Kako se ove prepreke i rizike nastojalo otkloniti?
	<p>Opisane prepreke u razvoju programa nastojalo se otkloniti u neposrednom kontaktu s nadležnim ministarstvom, postavljanjem opetovanih zahtjeva za proširenje programa te povećanje cijene usluge. Također se surađivalo s jedinicama regionalne i lokalne uprave i samouprave te su se aktivno prikupljale donacije kako bi se osigurala bolja kvaliteta života korisnika u odnosu na onu koja se omogućava kroz ugovorenu cijenu usluge</p>
4.	Je li bilo neočekivanih pozitivnih ili negativnih posljedica?

	<p>Neočekivan pozitivan rezultat je vrlo dobra prihvaćenost osoba s intelektualnim teškoćama u lokalnoj zajednici i susjedstvu. Nije bilo većih problema sa najmodavcima (vlasnicima stanova). Ostvarena je vrlo dobra suradnja s lokalnim tvrtkama, čime su omogućene radne aktivnosti za osobe s intelektualnim teškoćama na otvorenom tržištu rada (enklavni model). U proteklih deset godina došlo je do pozitivnih promjena u stavovima roditelja i struke u odnosu na službe podrške u zajednici. To je s jedne strane vidljivo iz povećanja broja korisnika koji dolaze iz obitelji, a s druge strane iz inicijativa nevladinog i vladinog sektora da pružaju usluge stanovanja uz podršku u zajednici (Udruga Lastavice - Split, udruge za pomoć osobama s mentalnom retardacijom - Čakovec, Varaždin, Udruga za autizam grada Zagreba, Centar za rehabilitaciju Mir - Split, Centar za rehabilitaciju Zagreb...). Iako su ove inicijative vrlo malog opsega, ipak ukazuju na određeni trend.</p>
--	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------